

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KÜTÜB-İ SİTTE ÖZELİNDE HZ. PEYGAMBER'İN GİYİM VE KUŞAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURCAN GENÇER

Tez Danışmanı

PROF. DR. NİMETULLAH AKIN

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KÜTÜB-İ SİTTE ÖZELİNDE HZ. PEYGAMBER'İN GİYİM VE KUŞAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURCAN GENCER

Tez Danışmanı
PROF. DR. NİMETULLAH AKIN

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Nurcan GENÇER tarafından Prof. Dr. Nimetullah AKIN yönetiminde hazırlanan ve **14/01/2022** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Kütüb-i Sitte Özelinde Hz. Peygamber’in Giyim ve Kuşamı” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. Nimetullah AKIN

.....

(Danışman)

Doç. Dr. Mahmut SALİHOĞLU

.....

Dr. Öğr. Üyesi Rukiye

.....

OĞUZAY

.....

Yener PAZARCIK

Enstitü Müdürü

.././2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Nurcan GENÇER

14/01/2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, çalıŐmam boyunca benden bir an olsun yardımlarımı esirgemeyen saygı değer danışman hocam Prof. Dr. Nimetullah AKIN'a, çalıŐmaya sağladığı katkılardan dolayı değerli hocalarım Doç. Dr. Mahmut SALİHOğLU, Dr. Öğr. Üyesi Rukiye OğUZAY ve Dr. İbrahim GÖKÇE 'ye teŐekkürlerimi sunarım. Hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme ve arkadaşlarıma da sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.”

Nurcan GENÇER

anakkale, Ocak 2022

ÖZET

KÜTÜB-İ SİTTE ÖZELİNDE HZ. PEYGAMBER'İN GİYİM VE KUŞAMI

Nurcan GENÇER

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslâmi Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nimetullah AKIN

01/14/2022, 107

Yaşadığı bölgenin iklim şartlarına uygun, mütevazi ve temiz giyinen Hz. Peygamber, her konuda olduğu gibi giyim kuşam konusunda da bizlere örnek olmaktadır. O'nun her anı gibi giyim kuşamı ve süslenmesi de Müslümanlar tarafından dikkatle kaydedilmiş ve bizlere aktarılmıştır.

Hadislerde Hz. Peygamber'in giyim kuşamını konu edinen bu tez, dört bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümü olan giriş bölümünde, çalışmanın önemi, amacı, kapsamı ve sınırları açıklanmış; araştırma esnasında başvurulan kaynaklar belirtilmiştir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve ve önceki çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, Kütüb-i Sitte içerisinde Hz. Peygamber'in kullandığı kıyafet ve aksesuarların yer aldığı hadisler tespit edilip, vücuda giyilenler, başa giyilenler, ayağa giyilenler, süs ve aksesuarlar olarak belirlenen ana başlıklar altında toplanmıştır. Dördüncü bölümde Hz. Peygamber'in giyim kuşama ilgili benimsediği temel ilkeler üzerinde durulmuş, sonuç kısmında ise tezde ele alınan konular kısaca analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıyafet, süslenme, libas, hadis

ABSTRACT

THE PROPHET'S CLOTHING AND WEARING IN THE CONTEX OF KUTUB AL- SİTTE

Nurcan GENÇER

Canakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Basic İslâmic Sciences Master's Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Nimetullah AKIN

01/14/2022, 107

Dressed modestly and cleanly, in accordance with the climatic conditions of the region where he lived, Hz. The Prophet sets an example for us in terms of clothing, as he does in every other subject. In every moment of his life, his clothing and ornaments were carefully observed by Muslims and transferred to us.

This thesis deals with the clothing of the Prophet in the hadiths, consists of four chapters and conclusions. In the introduction, which is the first part of our study, the importance, purpose, scope, and limits of the study are explained; The sources referenced during the research are indicated. The second part includes the conceptual framework and previous studies. In the third chapter, in Kutub-i Sitte, the hadiths, which include the clothes and accessories used by the Prophet, were determined, and gathered under the main headings of those worn on the body, those worn on the head, those worn on the feet, ornaments, and accessories. In the fourth chapter, the basic principles adopted by the Prophet in clothing are emphasized, and in the conclusion part, the subjects discussed in the thesis are briefly analyzed.

Keywords: Dress, adornment, dress, hadith

SİMGELER VE KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
b.	Bin, ibn
Bkz.	Bakınız
bnt.	Binti
Çev.	Çeviren
D.İ.B.	Diyanet İşleri Başkanlığı
dn.	Dipnot
h.	Hicri
md.	Maddesi
öl.	Ölümü
r.a	Radyallahu anh
s.a.v.	Sallallahu Aleyhi Vessellem
Tdv.	Türkiye Diyanet Vakfı
ty.	Tarih yok
Yek.	Yazma Eserler Kurumu

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iii
ABSTRACT	v
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN KIYAFETİ VE AKSESUARI

3.1. Vücuda Giyilenler	5
3.1.1. Cübbe.....	5
3.1.2. Hamîsa ve Enbicâniyye	13
3.1.3. Ferruc.....	17
3.1.4. Hulle	18
3.1.5. Ridâ	20
3.1.6. İzâr ve Kîsa.....	25
3.1.7. Bürde/ Şemle	27
3.1.8. Hibera	31
3.1.9. Mırt.....	32

3.1.10. Müsteka	34
3.1.11. Kamis (Gömlek)	36
3.1.12. Sirvâl	40
3.1.13. Abâ	43
3.2 Başa Giyilenler	45
3.2.1. İmâme (Sarık) ve Miğfer	45
3.2.2. Kalânsuve	50
3.3 Ayğa Giyilenler	52
3.3.1. Na'l (Ayakkabı)	52
3.3.2. Mest ve Çorap	55
3.4 Süs ve Aksesuar	59
3.4.1. Hâtem (Yüzük)	59
2.4.2. Saç, Sakal ve Bıyık	68
2.4.3. Koku	78
2.4.4. Kühl (Sürme)	82

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HZ PEYGAMBER'İN GİYİM VE KUŞAMINDA TEMEL İLKELER

4.1. Giyinirken Sağdan Başlamak	85
4.2. Giyinirken Dua Etmek	86
4.3. Temiz ve Güzel Giyinmek	87
4.4. Giyim Kuşamında Sadelik ve Kibirden Kaçınma	90
4.5. Giyim Kuşamında Renkler	91
4.5.1 Siyah	92
4.5.2. Beyaz	92
4.5.3. Kırmızı	93

4.5.4. Yeşil.....96

4.5.5. Sarı.....96

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

KAYNAKÇA 101

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları şeyler vardır. Vücutlarına lazım olan besinleri alabilmek için yiyip içmek zorunda oldukları gibi, dış etkenlerden korumak için de elbiseye muhtaçtırlar. Yüce Allah Kur’ân-ı Kerîm’de bu konuya işaretle şöyle buyurmaktadır: “*Ey Âdemoğulları! Size mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süsleneceğiniz elbise yarattık. Takvâ elbisesi, işte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah’ın ayetlerindedir. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar.*”¹

Kur’ân ’ın bazen ihtiyaç bazen de süs olarak ifade ettiği elbisenin nitelik ve niceliği Müslümanlar için önemsenmiş ve Hz. Peygamber tarafından belirli bir çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında giyim kuşamın Rasulullah’ın günlük tercihlerinde de önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Hz. Peygamberin Müslümanlara örnek almaları gereken bir şahsiyet olarak belirtilmesi giyim hakkındaki söz ve fiillerinin önemini artırmıştır. Onun nasıl giyindiği, elbiselerdeki tercihlerinin neler olduğu, nelerin peygamber vasfı ile ümmete örneklik teşkil ettiği, nelerin şahsi tercihleri olduğu sahabe döneminden itibaren takip edilmeye başlanmıştır.

Dinin ikinci kaynağı sayılan aynı zamanda Müslümanlar için örnek teşkil eden sünnet, sahabe döneminden itibaren söz, yazı ve uygulama ile korunmaya çalışılmıştır. Bu koruma faaliyetinin önemli bir halkasını oluşturan yazılı metinler tasnif döneminde kitaplaşarak sünnet daha korunaklı bir hale kavuşmuştur.

Tasnif dönemi eserleri özellikle de Kütüb-i Sitte Hz. Peygamberin sünnetinin sonraki dönemlere taşınmasında önemli bir role sahiptir. Onun hayatının her kesitinin yer aldığı bu eserlerde giyim tercihleri ile ilgili detayları bulmak da mümkündür. Özellikle câmi’ ve sünen türü eserlerin “Kitâbü'l-Libâs, Kitâbü'z-Ziyet ve “Kitâbü'l-Libâs ve'z-Ziyet” bölümlerinde konuyla ilgili rivayetler yer almaktadır.

---

¹ A’raf 7/26

Konuyla ilgili rivayetlerin tespitinde çalışmanın sınırları Kütüb-i Sitte olarak belirlenmiştir. Bu sınırlandırma esnasında öncelik Sahihayn hadislerine verilmiştir. Sonrasında *Sünen*'ler herhangi bir sıralama gözetilmeksizin incelenmiştir. Ebû Abdillâh b. İsmail el-Buhârî'nin (öl. 256/870) *el-Câ'mi'u's-Sahih'i* Ebûl-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî'nin (öl. 261/875) *el-Câmi'u's-Sahih'i*, Ebû Dâvûd Süleyman b. el-Eş'as b. İshak es-Sicisânî'nin (öl. 275/889) *es-Sünen'i*, Ebû İsa b. Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezid) et-Tirmizî'nin (öl. 279/892) *el-Câmi'u's-Sahih'i*, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali en-Nesâî'nin (öl. 303/915) *es-Sünen'i* ve Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mace el-Kazvîni'nin (öl. 273/887) *es-Sünen'i* çalışmamızın ana kaynaklarıdır.

Rivayetlerin değerlendirme aşamasında ve çalışmanın dördüncü bölümü olan "Hz. Peygamber'in giyim ve kuşamında temel ilkeler" başlığı altında, konuyu açıklamak ve örneklendirmek için zaman zaman diğer hadis kaynaklarında yer alan rivayetlere de başvurulmuştur. Rivayetlerin değerlendirmesi yapılırken başta Kütüb-i Sitte şerhleri olmak üzere birçok şerh, şemail, tabakat kitapları ve sözlüklerden yararlanılmıştır.

Çalışmada araştırma tekniği olarak kaynak tarama, literal analiz, metin tenkidi ve tespiti kullanılmıştır. Öncelikle konu ile ilgili rivayetler araştırma kapsamı çerçevesinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Önceliği Daha sonra tespit edilen bu rivayetler konu başlıklarına ayrılmış ve değerlendirmeleri yapılmıştır. Değerlendirme aşamasında yer alan şahıs isimlerinde Türkçedeki kullanımları esas alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in kullandığı kıyafet ve aksesuarları tespit edip açıklamaya çalışacağız. Tezimizin çerçevesini ana hadis kitapları olarak nitelendirilen Kütüb-i Sitte olarak belirledik. Kütüb-i Sitte içerisinde tespit edilen hadislerin önce metni ve tercümesi verilecek, sonra hadislerin değerlendirilmeleri yapılacaktır.

Konuyla ilgili çalışmalara baktığımızda iki tane kitaplaştırılmış yüksek lisans tezi olduğunu görmekteyiz. Bu konudaki ilk çalışma Muhittin Uysal'ın *Kitâbü'l-Libas ve hadis literatüründeki yeri* adlı yüksek lisans tezidir. 1992 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Hadis alanında yapılmıştır. Çalışma giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde konuya alt yapı oluşturacak açıklamalarla konunun çerçevesi belirlenmiş ve Hz. Peygamber'in sünnetinin değerine değinilmiştir. Birinci bölümde Hz. Peygamber'in davranışlarının içerisinde giyim kuşamının bağlayıcılık değeri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Hz. Peygamber özelinde olmamakla beraber dönemin giyim kuşam anlayışıyla ilgili rivayetler derlenmiş ve tamamen hadis tekniği açısından ele alınmıştır. Bu çalışma 2004 yılında *Peygamber Günlerinde Giyim Kuşam ve Süslenme*² adıyla kitaplaştırılmıştır.

Bu konuda yapılan ikinci çalışma *Hadis Öğretilerinde Giyim* adıyla Haydar Güngör tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü/Hadis alanında yüksek lisan tezi olarak yapılmıştır. Yapılan bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hz. Adem'den itibaren kıyafetin kısa tarihi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde kullanılan kıyafet türlerini ve üretildikleri yerler hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde günümüz moda algısı ve sünnette giyim kuşam

---

² Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim, Kuşam ve Süslenme*, Konya, Yediveren Yayınları, 2004

anlayışlarına değinilmiştir. Bu çalışma da *Hz. Muhammed Döneminde Giyim*³ adıyla 2020 yılında kitaplaştırılmıştır.

---

³ Haydar Güngör, *Hz. Muhammed Günlerinde Giyim*, Fecir yayınları, Ankara, 2020

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN KIYAFETİ VE AKSESUARI

Hiz. Peygamber (s.a.v) giysilerini özenle seçen birisiydi. Her duruma uygun, temiz ve düzenli giyinirdi. Onun giyimdeki bu tutumu çeşitli kumaşlardan birçok elbise türünü kullanmasına sebep olmuştur. Bu bölümde hadislerde geçen kıyafet, ayakkabı ve aksesuarlar vücuda giyilenler, başa giyilenler, ayağa giyilenler, süs ve aksesuarlar şeklinde bölümlere ayrılacaktır. Önce konu başlığıyla ilgili rivayetler aktarılmaya çalışılacak, sonrasında ise konu ile ilgili bu rivayetler değerlendirilecektir.

3.1. Vücuda Giyilenler

Bu başlık altında toplam 13 kıyafet türü ile ilgili rivayetler aktarılacak ve değerlendirilecektir.

3.1.1. Cübbe

(1) حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّاجِدِ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي الضُّحَى مُسْلِمٌ هُوَ ابْنُ صَبِيحٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ، قَالَ: انْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِحَاجَتِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ، فَلَقِيْنَهُ بِمَاءٍ، فَتَوَضَّأَ وَعَلِيَهُ جُبَّةٌ شَامِيَّةٌ، فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ، وَغَسَلَ وَجْهَهُ، فَذَهَبَ يُخْرِجُ يَدَيْهِ مِنْ كُمَيْهِ، فَكَانَا ضَيِّقَيْنِ، فَأَخْرَجَهُمَا مِنْ تَحْتِ، فَعَسَلَهُمَا، وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ، وَعَلَى خُفَّيْهِ

Musa b. İsmail Abdulvahid ona A'meş, ona Ebu Duha, ona Mesruk, ona da Muğire b. Şu'be, şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah (s.a.v.) tuvalet ihtiyacını gidermek üzere yanımızdan ayrıldı. Sonra geri döndüğünde kendisini suyla karşıladım. Rasulullah'ın (s.a.v.) üzerinde Şam cübbesi vardı. Ağzına ve burnuna su verdi ve yüzünü yıkadı. Kollarını cübbenin yeninden çıkarmaya çalıştı. Ancak cübbenin yenleri dardı. Bu yüzden

kollarını cübbenin alt kısmından çıkardı. Kollarını yıkadı. Başını ve mestlerinin üzerini mesh etti.⁴

(2) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، مَوْلَى أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، وَكَانَ خَالَ وَوَلَدَ عَطَاءٍ، قَالَ: أُرْسَلْتَنِي أَسْمَاءُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، فَقَالَتْ: بَلَّغْنِي أَنَّكَ تُحَرِّمُ أَشْيَاءَ ثَلَاثَةً: الْعَلَمَ فِي الثَّوْبِ، وَمِيْرَةَ الْأُرْجُوَانِ، وَصَوْمَ رَجَبٍ كُلِّهِ، فَقَالَ لِي عَبْدُ اللَّهِ: أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ رَجَبٍ فَكَيْفَ بِمَنْ يَصُومُ الْأَبَدَ؟ وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنَ الْعَلَمِ فِي الثَّوْبِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ مَنْ لَا خَلْقَ لَهُ، فَحَفَّتْ أَنْ يَكُونَ الْعَلَمُ مِنْهُ، وَأَمَّا مِيْرَةُ الْأُرْجُوَانِ، فَهَذِهِ مِيْرَةُ عَبْدِ اللَّهِ، فَإِذَا هِيَ أُرْجُوَانٌ، فَارْجَعْتُ إِلَى أَسْمَاءَ فَخَبَّرْتُهَا، فَقَالَتْ: هَذِهِ جُبَّةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخْرَجْتُ إِلَيَّ جُبَّةً طَيَالِسَةً كَسْرَوَانِيَّةٍ لَهَا لِيْنَةٌ دِيْبَاجٍ، وَفَرَجِيْهَا مَكْفُوفَيْنِ بِالْدِيْبَاجِ، فَقَالَتْ: هَذِهِ كَانَتْ عِنْدَ عَائِشَةَ حَتَّى قُبِضَتْ، فَلَمَّا قُبِضَتْ قَبِضْتُهَا، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهَا، فَخُنَّ نَعْلُهَا لِلْمَرْضَى يُسْتَشْفَى بِهَا

Yahya b. Yahya rivayet etti. Dedi ki: Bize Hâlid b. Abdillâh, Ahdülmelik'den, o da Esmâ bnt. Ebî Bekr'in azatlısı Abdullâh'dan naklen haber verdi. Bu Abdullâh Atâ'nın oğlunun dayısı idi. Demiş ki: Beni Esmâ, Abdullâh b. Ömer'e gönderdi de şunları söyledi: Duydum ki, sen üç şeyi haram kılıyormuşsun: Elbisede alemi, erguvan eğer yastığımı ve bütün Receb ayı boyunca oruç tutmayı. Abdullâh da ona şu cevabı verdi. Söylediğin Receb meselesine gelince ebedî onu; tutana ne diyecek! Söylediği elbisedeki alem meselesine gelelim. Ben Ömer b. Hattâb'ı şunu söylerken işittim: Ben Resûlullah (s.a.v.)'i “*İpeği ancak ve ancak nasibi olmayanlar giyer*”. Buyururken dinledim. Bu sebeple aleminde ipekten ma'dud olmasından korktum. Erguvan eğer yastığına gelince: İşte Abdullâh'ın eğer yastığı. Bir de haktik yastık erguvandır. Bunun üzerine ben Esmâ'ya dönerek kendisine haber verdim. Esmâ: İşte Rasûlullah'ın cübbesi dedi. Ve bana bir kisraların giydiği teylasan cübbesi çıkardı. Cübbe'nin ipekten yaması vardı. Kenarları dîbac ile geçilmişti. Bu cübbe vefatına kadar Âişe'nin yanında idi. O vefat edince ben aldım. Peygamber (s.a.v.) onu giyerdi. Şimdi bizde onu hastalar için yıkıyoruz, onunla şifa talep ediliyoruz, dedi.⁵

(3) حَدَّثَنَا أَبُو عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: حَدَّثَنَا وَاقِدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، قَالَ: قَدِمَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ فَأَتَيْتُهُ، فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ فَقُلْتُ: أَنَا وَاقِدُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، قَالَ: فَبِكِي، وَقَالَ: إِنَّكَ لَشَيْبِيَّةٌ

⁴ Buhari, "Cihad", 90

⁵ Müslim, Libâs ve'z-zinet, 5409 /883

بِسَعْدٍ، وَإِنَّ سَعْدًا كَانَ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ وَأَطْوَلِهِمْ، وَإِنَّهُ بُعِثَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جُبَّةً مِنْ دِيبَاجٍ مَنْسُوجٍ فِيهَا
الذَّهَبُ، فَلَبِسَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَعِدَ الْمُنْبَرِ، فَقَامَ - أَوْ قَعَدَ - فَجَعَلَ النَّاسُ يَلْمُسُونَهَا، فَقَالُوا: مَا رَأَيْنَا
كَالْيَوْمِ ثَوْبًا قَطُّ، فَقَالَ: أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذِهِ؟ لَمَنَادِيلُ سَعْدٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِمَّا تَرَوْنَ

Bize Ebu Ammar, ona el-Fadl b. Musa, ona Muhammed b. Amr, Sa'd b. Muaz'ın oğlu Vakıd b. Amr'ın şöyle anlattığını rivayet etti: Enes b. Mâlik bir yolculuktan dönünce ziyaret için yanına varmışım. Bana “Sen kimsin?” diye sordu. Ben de Sa'd b. Muâz'ın oğlu Vakîd b. Amr'ım dedim. Bunun üzerine ağladı ve şöyle dedi: Sen, deden Sa'd'e benziyorsun. Sa'd, insanların içinde mertebesi en yüksek ve boyu en uzun olanlarındandı. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) atlastan dokunmuş altın işlemeli bir cübbe gönderilmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) onu giydi ve minbere çıktı, ayakta durdu veya oturmuştu. İnsanlar o cübbeye elleriyle dokunmaya başladılar ve “Bugüne kadar böylesi güzel ve kıymetli elbise hiç görmedik” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) “*Bu elbiseye mi şaştınız! Sa'd'ın Cennet'teki bir mendili bu gördüğünüz elbiseden daha üstün ve hayırlıdır*” dedi.⁶

(4) حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ وَأَحْمَدُ بْنُ الْأَزْهَرِ قَالَا حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ السَّمِطِ حَدَّثَنَا الْوَضِئِيُّ بْنُ عَطَاءٍ
عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُلْقَمَةَ عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَلَاقَبَ جُبَّةً صُوفٍ كَانَتْ عَلَيْهِ فَمَسَحَ
بِهَا وَجْهَهُ.

Bize Abbas b. Velid ve Ahmed b. Ezher, onlara Mervan b. Muhammed, ona Yezid b. Simt, ona Vezîn b. Atâ, ona Mahfûz b. Alkame, ona da Selman el-Farisî şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah (s.a.v.), abdest aldıktan sonra üzerindeki yün cübbeyi ters çevirdi ve yüzünü onunla kuruladı.⁷

(5) أَخْبَرَنَا سُؤَيْدُ بْنُ نَصْرِ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عِكْرَمَةُ بْنُ خَالِدٍ أَنَّ ابْنَ أَبِي عَمَّارٍ أَخْبَرَهُ عَنْ
شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَعْرَابِ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ ثُمَّ قَالَ أَهَاجِرُ مَعَكَ. فَأَوْصَى بِهِ
النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْضَ أَصْحَابِهِ فَلَمَّا كَانَتْ غَزْوَةٌ غَنِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبِيًّا فَفَسَمَ وَقَسَمَ لَهُ فَأَعْطَى
أَصْحَابَهُ مَا قَسَمَ لَهُ وَكَانَ يَرَعَى ظَهْرَهُمْ فَلَمَّا جَاءَ دَفْعُهُ إِلَيْهِ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا قَسِمْتَ قَسَمَهُ لَكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

⁶ Tirmizî, Libâs, 3 4/218

⁷ Sünen-i İbn Mâce, Tahâret ve sünenüha, 59 /85

فَأَخَذَهُ فَجَاءَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالَ قَسَمْتُهُ لَكَ . قَالَ مَا عَلَى هَذَا اتَّبَعْتُكَ وَلَكِنِّي اتَّبَعْتُكَ عَلَى أَنْ أُرْمَى إِلَيَّ هَا هُنَا - وَأَشَارَ إِلَى حَلْفِهِ بِسَهْمٍ - فَأَمُوتَ فَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ . فَقَالَ إِنْ تَصَدَّقَ اللَّهُ بِصَدَقَتِكَ . فَلَبِثُوا قَلِيلًا ثُمَّ نَهَضُوا فِي قِتَالِ الْعَدُوِّ فَأَتَى بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحْمَلُ قَدْ أَصَابَهُ سَهْمٌ حَيْثُ أَشَارَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهُوَ هُوَ . قَالُوا نَعَمْ . قَالَ صَدَقَ اللَّهُ فَصَدَّقَهُ . ثُمَّ كَفَّنَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جُبَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَدَّمَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ فَكَانَ فِيمَا ظَهَرَ مِنْ صَلَاتِهِ اللَّهُمَّ هَذَا عَبْدُكَ خَرَجَ مُهَاجِرًا فِي سَبِيلِكَ فَقُتِلَ شَهِيدًا أَنَا شَهِيدٌ عَلَى ذَلِكَ .

Bize Süveyd b. Nasr, ona Abdullah, ona İbn Cüreyc, ona İkrime b. Hâlid'in rivayet ettiğine göre İbn Ebu Ammâr kendisine Şeddâd b. el-Hâd'dan şu rivayeti haber vermiştir: Bedevilerden bir adam Nebi (s.a.v.)'e geldi, ona iman etti ve ona tâbi oldu sonra da: Seninle hicret ediyorum, dedi. Nebi (s.a.v.), ashabından birisine ona göz kulak olması için tavsiyede bulundu. Bir gazve oldu, Nebi (s.a.v.) ganimet olarak birçok esir aldı, onları paylaştırdı, o bedeviye de payını ayırdı. Ona ayırmış olduğu payı da arkadaşlarına verdi. O, onları arkadan koruyordu. Kendisi yanlarına gelince onun payını ona verdiler. O: Bu ne? dedi. Arkadaşları: Bu, Nebi (s.a.v.)'nin sana ayırdığı bir paydır, dediler. Adam o payı aldı ve Nebi'nin (s.a.v.) huzuruna getirerek: Bu ne? dedi. Allah Rasulü: "Sana verdiğim paydır" buyurdu. Adam: Ben buna karşılık sana uymadım, bunun yerine işte şurada bir ok isabet etsin diye uydum, dedi ve bir ok ile boğazına işaret etti. Bunun sonunda da ölüp cennete girmek isterim (diye ekledi). Rasulullah (s.a.v.): "Eğer doğru ve samimi isen Allah da bu istediğini verecektir" buyurdu. Kısa bir süre geçtikten sonra tekrar düşmanla savaşmak üzere harekete geçtiler. O adama işaret edip gösterdiği yerde bir ok isabet etmiş olduğu halde taşınarak Nebi (s.a.v.)'nin huzuruna getirildi. Nebi (s.a.v.): "Bu o mu?" buyurdu, evet dediler. Allah Rasulü: "Allah'a doğruluk ve samimiyetle söz verdi, Allah da onun istediğini gerçekleştirdi" buyurdu. Sonra Nebi (s.a.v.) onu kendi cübbesi ile kefenledi, öne yerleştirdikten sonra namazını kıldırıldı. Namazını kıldırırken açıktan söylediği duyulan sözler arasında şu duası da vardı: "Allah'ım, bu senin kulundur, senin yolunda muhacir olarak çıktı, şehit olarak öldürüldü ve ben de buna şahidim."⁸

⁸ Nesâî, Cenâiz, 1955 /2215

3.1.1.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Hz. Peygamber'in günlük yaşantısında cübbe giydiği yukarıda Muğîre b. Şube' (öl. 50/670) den nakledilen hadiste ifade edildiği gibi cübbe giydiği birçok rivayette nakledilmiştir. Muğîre hadisinde geçen Şam cübbesi, diğer rivayetlerde “yünden bir cübbe”, “Rum cübbesi”, “yenleri dar, yünden yapılmış bir Rum cübbesi”, “kol kısımları dar bir Rum cübbesi” lafızları ile nakledilmiştir.⁹ Hz. peygamberin cübbesinin farklı şekillerde nitelenmesi rivayetler arasında tearuz gibi görünse de gerçekte bir çelişki söz konusu değildir. Zira Şam bölgesi Rum krallığının egemenliğindeydi. Bu sebeple cübbe râvîler tarafından bazen “Şam cübbesi”, bazen de “Rum cübbesi” olarak nakledilmiştir.¹⁰ Hz. Peygamberin cübbesi ile ilgili bilgilerin çelişiyor gibi görünmesinin diğer bir sebebi ise rivayetlerde cübbenin farklı yönleri ile tasvir edilmesidir.¹¹

Hadisin diğer rivayetlerinde Hz. Peygamberin kolları dar Rum cübbesini Tebuk seferinde giydiği nakledilmektedir.¹² Hz. Peygamber'in seferde bu kıyafeti tercih etmesinin sebebinin, fiziki şartlara karşı dayanıklı olması ve seferde hareket etmeyi kolaylaştırması şeklinde anlaşılması mümkündür.¹³ Hz. Peygamber'in sefer dışında kolları dar cübbe giydiğine dair bir rivayet yoktur.¹⁴ Âlimler, gayrimüslim beldelerin kıyafetlerini giymenin mubah olduğu noktasında bu hadisi delil getirmişlerdir.¹⁵ Kurtûbî (öl. 449/1057) bu hadisi delil göstererek, Dâru'l-küfürde kesilen hayvanların yününden elde edilen giysilerin necîs olmadığını söylemiştir.¹⁶

⁹ Buhârî, “Libâs”, 11; Müslim, “Tahâret”; Tirmizî, “Libâs”, 30; Ebu Davud, “Tahâret”, 59

¹⁰ Nureddin Ebü'l-Hasan Ali b. Sultân Muhammed Ali El-Kâri, *Mirkatu'l- Mefâtiḥ şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye,(Beyrut: 2015), 6/192; Ebü'l-Fadl Şehabeddin Ahmed İbn Hacer El-Askalâni, *Fethu'l-Bârî fi şerhi Sahihi'l-Buhârî*, thk: Muhammed Fuad Abdulkakî-Muhibbuddin el-Hatîb, (Beyrut :Dâru'l-Mârife, 1379) 1/307; Muhammed b. Ali b. Muhammed Allan El-Bekri Es-Siddiki, *Delilü'l-Falihîn li-Turuki Riyazu's-Salihîn* , (Beyrut:Darul-Marife, 2004), 5/265; Ebu'l-Abbâs Şihâbuddin Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî, *İrşâdu's-Sârî şerhi Sahihi'l-Buhârî*, (Mısır: el-Matba'atü'l-Kübrâ'l-Emîriyye), 1/391; Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm el-Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye), 5/37; Hamza Muhammed Kâsım, *Menâru'l-Kârî Şerh-i Sahih-i Buhârî*, (Dımaşk: Mektebetü Daru'l-Beyan, 1990) 1/381

¹¹ Ali El-Kâri, *Mirkatu'l- Mefâtiḥ* 1/193; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/378.

¹² Müslim, *Salât*, 105.

¹³ İbn Hacer El-Askalâni, *Fethu'l-Bârî*, 10/37.

¹⁴ Ebü'l-Hasen Alî b. Halef b. Abdilmelik b. Battâl el-Bekrî el-Kurtubî, *Şerhu Sahih-i Buhari*, thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim, (Riyad: Mektebetür'-Rüşd, 2. Baskı, 2003) 2/25.

¹⁵ Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/377.

¹⁶ Ebu Muhammed Bedreddin Mahmud b. Ahmed b. Musa El-Ayni, *Umdetü'l-kari fi şerhi Sahihi'l-Buhari*, (Beyrut: Darul İhya et-Turasil Arabî), 3/100.

Abdullah b. Ömer (öl.73/693)'den rivayet edilen ikinci sıradaki hadis Hz. Peygamberin giydiği cübbenin bazı vasıflarını dile getirmesi açısından önemlidir. Hadisin Ebu Davud'un *Sünen*'inde geçen rivayetinde “*Esmâ cariyesine; 'Ey cariyeye, Resûlullah (s.a.v.)'ın cübbesini bana bir getiriver'* diye emretti. *Cariye de şal kumaş olarak kalınca dokunmuş; yakası, yenleri ve yırtmaçları ince ipekle işlenmiş cübbesini çıkarıp getirdi*” ifadeleri yer almaktadır.¹⁷ İbni Mace'nin *Sünen*'inde ise, Esmâ bnt. Ebu Bekir'den naklen şöyle rivayet edilmiştir: “*Kendisi, ipek ile işlemiş olan bir cübbe çıkarıp "Nebî (s.a.v.), düşmanla karşılaştığında bunu giyerdi"*.¹⁸

Hadiste Hz. Peygamber'in *taylasan* türü bir cübbesinin olduğu geçmektedir. Ancak *taylasan*'ın niteliği üzerinde tam bir görüş birliğine varılamamıştır. Omuzlar üzerine giyilen ve sırtı kaplayan ridâyâ benzer bir örtü¹⁹, dikişsiz omuzlar üzerine alınan bir örtü²⁰, kalın bir giysi,²¹ siyah acem giysisi²² gibi çeşitli şekillerde tarif edilmiştir.²³ İbn Kayyim el-Cevzîye (öl.751/1350) *Taylasan* hakkında şunları zikretmektedir: “*Ne Hz. Peygamber'in ne de sahabenin Taylasan giydiği sabit değildir. Bilakis Müslim'in Sahih'inde Enes b. Malik'ten rivayetle Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Deccâl yanında Taylasan giymiş bulunan 70.000 İsfahan Yahudi'siyle çıkacaktır."* Bundan dolayı bazı halef ve selef âlimler *taylasan* giymeyi kerih görmüşlerdir.²⁴

İbni Kayyim'ın bu açıklamalarından sonra hadiste geçen *taylasan* cübbesiyle kastedilenin Yahudilerin giydiği türden bir kıyafet çeşidi olmayıp, kalın dış giysi olarak

¹⁷ Ebû Davud, *Libâs*, 11.

¹⁸ İbn Mâce, “Cihad”, 21.

¹⁹ Heyet, (İbrahim Mustafa, Ahmed Hasan Zeyyat, Hamid Abdülk), (Kahire: *Mu'cemu'l-Vasit*, Darul Da'va,) 2/562; Şadi b. Muhammed b. Sâlim Al-i Numan, *Cami Tûrasü'l-Allame El-Elbani*, (Yemen; Merkezi'n-Numan li'l-Buhûs ve'd-Dirâsât, 2015), 18/657.

²⁰ Musa Şahin Laşin, *Fethü'l-Mün'im*, (Kahire: Darü's-Şuruk, 2002) 5/215.

²¹ Ebû İshâk İbrâhîm b. Yûsuf b. İbrâhîm el-Vehrânî el-Hamzî, *Metaliü'l-envar ala sıhahi'l-asar*, (Katar: Vezarat'ul-Evkaf ve's-Şuun'ul-Islamiyye, 2012), 5/554.

²² Şerefüddin Hüseyin b. Muhammed b. Abdullah Et-Tîbi, *Şerhü't-Tibi ala Mişkati'l-Mesabih*, (Riyad: Mektebetu Nezar Mustafa el-Baz, 1417/ 1997), 9/2895.

²³ Ebû'l-Fadl Zeynüddin Abdürrahîm b. Hüseyin El-İrâki, *Tarhü't-Tesrib fi Şerhi't-Takrib*, (Beirut: Dâru'l-İhyâu't-Turasi'l-Arabi), 3/234.

²⁴ İbn Kayyim el-Cevzîye, *Zâdü'l-me'âd fi hedyi hayri'l-'ibâd* Terc: Şükrü Özen, (İstanbul: İklim Yayınları, 2008), 1/135.

anlaşılması daha yerinde olacaktır.²⁵ Hadiste, zikri geçen cübbenin cep kısmındaki yamanın ve cübbenin kenarlarının dibâc olarak isimlendirilen ipekli bir kumaştan olduğu yer almaktadır. Bu durum erkeklere ipeğin yasaklanması ile değerlendirildiğinde ortaya bir problem çıkmaktadır.

Müslim şerhinde imam Nevevî (öl. 676/1277) bu hadisle ilgili olarak şunları aktarmaktadır: “*Esmâ binti Ebu Bekir, Hz. Peygamber’in kenarları ipekle geçilmiş cübbesini çıkartarak, bunun haram olmadığını açıklamayı amaçlamıştır. Nitekim Şafii (öl.204) ve diğerlerine göre de hüküm böyledir. Eğer elbise, sarık vb. giysiler dört parmağı geçmeyecek şekilde kenarları ipek ile geçilir veya ipek ile yamalanırsa, bunları giymek caizdir.*”²⁶

Dört parmak miktarı kadar ipek kullanmaya ruhsat veren âlimler delil olarak Hz. Ömer (öl. 23/644)’den rivayet edilen “*Peygamber (s.a.v.) ipeği erkeklere haram kılmıştır. Ancak bir elbise içerisinde iki, üç, dört parmak kalınlığı kadar olursa buna izin verilmiştir*”²⁷ hadisini kullanmışlardır. Bazı âlimler Hz. Peygamber’in cübbesindeki ipekli kısımların sonradan eklendiğini, Hz. Peygamber’in hadiste zikredilen cübbeyi kenarları ipek geçilmiş haldeyken giymediğini söyleseler de genel kanaat cübbenin Hz. Peygamber onu giyerken de bu şekilde olduğu yönündedir.²⁸

Vakıd b. Amr (öl. 68/687-88) ‘dan rivayet edilen hadiste yer alan atlastan dokunmuş altın işlemeli cübbeyi Hz. Peygamber’e gönderenin Dumetu’l-Cendel emîri Ukeydir olduğu söylenmektedir.²⁹ Hadisin başka rivayetlerinde hediye edilen kıyafet için “ipekten

²⁵Muhammed el-Emîn b. Abdullah el-Ürmî Hererî, *el-Kevkebü'l-vehhâc ve'r-ravzu'l-behhâc fî şerhi Sahîhi Müslim b. el-Haccâc*, Nşr. Hâşim Muhammed Ali Mehdî, (Beyrut: Dâru'l-Minhâc- Dâru Tavkî'n-Necât, 2009), 5/393.

²⁶Ebü Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri en-Nevevî, *el- Minhac fî Şerhi Sahîh Müslim b. Haccac*, (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî), 14/43.

²⁷ Tirmizî, Libâs, 14.

²⁸ Ebü'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsubî, *İkmâlî'l-Mu'lim bi-fevâ'idi Müslim*, (Mısır: Dâru'l-Vefâ lit-Tıbbâ'ati ven-Neşr, 1998) 6/574; Ebu Abdullah Muhammed b. Ali b. Ömer Et-Temimi El-Mâzeri, *El-Mu'lim bi-Fevaidi Müslim*, thk. Muhammed Şazeli Neyfer, (Cezair: Daru't-Tunusiye, 1988), 3/198; Ebü'l-Abbas Ahmed b. Ömer b. İbrahim El-Kurtubi El-Maliki, *Telhisu Kitabi Müslim*, (Beyrut: Daru İbni Kesir, 1996), 5/393.

²⁹Müslim, Fadâilu's Sahabe, 127; İyâz el-Yahsubî, *İkmalül Mulim*, 7/498; el-Aynî, *Umdetü'l-kari fî şerhi Sahîhi'l-Buhari*, 22/14.

bir hülle”³⁰, “ipekten elbise”³¹ve “ipekten bir kumaş parçası”³² ifadeleri kullanılmıştır. Hz. Peygamber’in bu cübbeyi ipek yasaklanmadan önce giydiği de kaynaklarda yer almaktadır.³³

Hadiste de geçtiği üzere cübbenin atın işlemeli, ipek bir kumaştan olması sahabenin dikkatini çekmiş, hatta daha önce böyle bir kıyafet görmediklerini söylemişlerdir.³⁴ Hz. Peygamber (s.a.v.)’de sahabenin bu durumu karşısında Sa’d b. Muaz’ın cennetteki mendillerinin dahi bu kıyafetten daha üstün ve hayırlı olduğunu ifade etmiştir. Hz. Peygamber’in söz konusu cübbeyi mendille kıyaslaması, mendilin basit ve değersiz bir kumaş olması sebebiyledir.³⁵ İbn Ebî Şeybe (öl. 235/849) Hz. Peygamber’in bu cübbeyi Hz. Ali (öl. 40/661)’ye hediye ettiğini ve onun da kadınlar arasında paylaştığını nakledilmiştir.³⁶

Selman el-Farisî (ö. 36/656 [?])’den rivayet edilen Hz. Peygamber’in yün cübbe giydiğini ifaden hadisten Hz. Peygamber’in kullandığı cübbeler arasında yünden dokuma cübbelerin de olduğu anlaşılmaktadır. Aktarılan rivayetlerden Hz. Peygamber’in cübbe adı verilen kıyafeti yaygın olarak kullandığı, bu cübbeler arasında değerli kumaşlardan elde edilenler olduğu gibi yünden yapılan mütevazı cübbelerin de bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu cübbelerden bazıları çeşitli ülkelerin hükümdarlarının gönderdiği hediyelerdir.³⁷ Hz. Peygamber’in hediye edilen bu kıyafetleri giymesi, gayri müslim ülkelerde üretilen kıyafetlerin giyilebileceği yönünde örnek teşkil etmektedir.

³⁰ Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 12; Müslim, Fedâilü's-sahâbe,126.

³¹ Buhârî, Libâs, 26; Müslim, Fedâilü's-sahâbe,126.

³² Buhârî, Eymân ve'n-Nuzûr, 3; İbn Mâce, Mukaddime, 11.

³³ Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/317.

³⁴ Buhârî, Libâs, 26.

³⁵ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî *El-Keşf li-müşkili's-Sahihayn*, (Riyad: Daru'l Vatan), 2/255.

³⁶ İbn Ebî Şeybe, el-Kitâb el-Musannef fi ahadisil-âsâr, 5/163.

³⁷ Müslim, Libas ve Zînet,18; Nesai, Zînet, 88; Buhari, Hibe, 28.

3.1.2. Hamîsa ve Enbicâniyye

(6) حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ ، فَتَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامِهَا تَنْظَرَةً ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ اذْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ ، فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي أَنفًا عَنْ صَلَاتِي ، وَانْتَوَيْتُ بِأَنْبِجَانِيَّةِ أَبِي جَهْمٍ بْنِ حُدَيْفَةَ بْنِ غَانِمٍ مِنْ بَنِي عَدَى بْنِ كَعْبٍ

Bize Musa b. İsmail, ona İbrahim b. Sa'd, ona İbn Şihâb, ona Urve, ona da Aişe (r. anha) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) bir defasında üzerinde süslü nakışlar bulunan bir hamîsa içinde namaz kıldı. Namaz esnasında üzerindeki nakışlara bir göz atıp bakmıştı. Namazdan çıkıp selam verince: " Benim şu hamîsamı Ebu Cehm'e geri götürün; Adî b. Ka'b oğullarından Ebu Cehm b. b. Cehm. b. Huzeyfe b. Ganim'in enbicâniyyesini getirin. Çünkü bu hamîsa, biraz önce namazda benim dikkatimi dağıttı" buyurdu.³⁸

(7) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عَدَى، عَنْ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: " لَمَّا وَلَدَتْ أُمُّ سَلِيمٍ، قَالَتْ لِي: يَا أَنَسُ، انْظُرْ هَذَا الْغُلَامَ، فَلَا يُصِيبَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَعُدَّوْا بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَنِّكُهُ، فَعَدَّوْتُ بِهِ، فَإِذَا هُوَ فِي خَائِطٍ، وَعَلَيْهِ خَمِيصَةٌ حَرَبِيَّةٌ، وَهُوَ بِسْمِ الظُّهْرِ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ "

Bize Muhammed b. el-Müsennâ, ona İbn Ebî Adî, ona İbn Avn, ona Muhammed, ona da Enes Malik (r.a) şöyle demiştir: Annem Ümmü Suleym, kardeşim Abdullah ibn Ebî Talha'yı doğurduğu zaman bana: Ey Enes! Şu oğlana bak! Sakın ona zarar verecek hiçbir şey değdirmeden, Rasûlullah (s.a.v.)'ın yanına götür, Peygamber onun damağını hurma çiğnemiyle oğuşturur' dedi. Bunun üzerine ben çocuğu Hz. Peygamber (s.a.v.)'e getirdim. O sırada Peygamber bir hurma bahçesinde bulunuyordu, üzerinde hureysiyye hamîsası vardı. O esnada Hz. Peygamber (s.a.v.) fetih zamanında kendisine gelmiş olan yük develerini damgalamakla meşguldü.³⁹

³⁸ Buhari, Libâs, 19

³⁹ Buhârî, Libâs, 22

(8) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ عَرِيَةَ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ، قَالَ: اسْتَسْقَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ خَمِيصَةٌ لَهُ سُودَاءُ، فَأَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَأْخُذَ بِأَسْفَلِهَا فَيَجْعَلُهُ أَعْلَاهَا، فَلَمَّا تَفَلَّتْ قَلْبَهَا عَلَى عَاتِقِهِ

Bize Kuteybe b. Said, ona Abdürrezzak, ona Umare b. Gaziyye, ona Abbad b. Temim, ona da Abdullah b. Zeyd rivayet ettiğine göre; Rasulullah (s.a.v.) üzerinde Hamîsa denilen bir siyah elbiseyle yağmur duasına çıktı. Rasulullah (s.a.v.) önce elbisesinin altını üstüne getirmek istedi fakat ağır gelince, omzunun üzerine koydu.⁴⁰

3.1.2.1 Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Hamîsa ve enbicâniyye adı verilen kıyafetler aynı hadiste yer aldığı için bu iki kıyafeti birlikte değerlendirmeyi uygun gördük. Enbicâniyye kelimesinin “enbecaniyye” şeklinde ba harfinin fethalı okunduğu bir kullanımı daha vardır. Yaygın olan görüşe göre bu elbise ismini Enbican’a nispetle o bölgede dokunan kumaştan almıştır. Yünden yapılan, üzerinde herhangi bir nakış ve alem olmayan enbicâniyye, kalitesi düşük, sert kumaştan yapılan bir elbisedir.⁴¹

Hamîsa adı verilen kıyafetin birden fazla tanımı yapıldığı tespit edilmiştir. Bu tariflerdeki niteliklere göre hamîsa; siyah renkli, dört köşeli, iki tarafı desenli veya çizgili, ince kumaştan dokunmuş,⁴² üzerinde kırmızı, sarı veya yeşil renklerde alem olan bir kıyafet çeşididir.⁴³ Ancak üzerinde alem olmayan ve siyahtan başka bir renk ile dokunan elbiseye hamîsa denilmeyeceği de ifade edilmiştir.⁴⁴

⁴⁰ Ebu Davud, *Salatu'l-İstiska*, 1,

⁴¹ Ebü'l-Ferec Zeynüddîn Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahmân Receb el-Bağdâdî ed-Dımaşki, *Fethül-bârî fi şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, (Medine: Mektebetü'l-Guraba / ed-Darü'l-Eseriyye, 1996), 2/419.

⁴² Receb Abdülcevâd İbrâhim *el-Mu'cemü'l-'Arabî li-esmâ'î'l-melâbis*, 160

⁴³ Ebu Bekir Muhammed İbni Arabî, *el-Mesâlik fi şerhi Muvatta-i Mâlik* (Beyrut: Darü'l-Garbi'l-İslami, 2007), 2/418

⁴⁴ El-Bağdâdî, *El-Keşf li-müşkili's-Sahihayn*, 4/281; Receb Abdülcevâd İbrâhim *el-Mu'cemü'l-'Arabî li-esmâ'î'l-melâbis*, 160

İbn Manzûr (öl.711/1311) bu kıyafetin değerli bir giysi olduğunu, bu yüzden zengin kimselerin bu kıyafeti giydiğini zikretmektedir.⁴⁵ Ebû Hureyre'nin (öl. 58/678): "Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Altın, gümüş, saçaklı kadife, siyah hamisa kulu olan kişiler kahrolsun! Böyle kişiye verilirse razı olur, verilmezse razı olmaz".⁴⁶ Rivayeti hamîsa giyenler ile ilgili kayda değer bilgiler vermektedir. Rivayette hamîsanın altın, gümüş gibi değerli şeylerin yanında zikredilmesi kıymetli bir giysi olduğuna işaret olarak kabul edilebilir. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in "siyah hamîsa" şeklindeki ifadesi bu kıyafetin siyah renkli bir giysi olduğu görüşünü desteklemektedir.

Safvan b. Ümeyye rivayeti de hamîsanın değeri hakkında bilgi vermektedir. Rivayete göre O şöyle demektedir: *Mescitte yatarken işlemeli hamîsamı yastık yaptım. Bir adam gelip hırkamı çaldı. Hırsızı yakalayıp Rasûlullah (s.a.v.)'e getirince elinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine ben otuz dirhem değerindeki bir hurka yüzünden bu adamın elini mi kesiyorsun, ben ona hırkamı satmış oluyorum ve parasını da sonra alacağım deyince, Rasûlullah (s.a.v.): 'Bunu bize getirmeden önce düşünseydin ya!' buyurdu".⁴⁷*

Rivayete göre Safvan'ın hamîsası otuz dirhem değerindedir. Otuz dirhemlik hamîsayı çalana el kesme cezasının verilmesi bu kıyafetin değerli olduğunu göstermektedir.

Hamîsa ve enbicâniyenin yer aldığı Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hem söz hem de fiilini bize sunan ve kaynağı itibariyle merfu olan Hz. Âişe rivayeti, Kütüb-i sitte içerisinde Tirmizî'nin *Süneni* hariç, diğer beş kitapta yer almaktadır. Hadis âlimleri hadisin sıhhati üzerine ittifak etmişlerdir.⁴⁸ Hadisin Ebu Davud'un *Sünen*'indeki bir rivayette "enbicâniyye" yerine zikredilen "Kürdî" ifadesi elbisenin başka isimlerde anıldığı ifade etmesi açısından önemlidir.⁴⁹ Muhtemelen kalın olması ve Kürdî olarak isimlendirilmesi soğuk iklim elbisesi olduğunu göstermektedir.

⁴⁵ Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab* (Beyrut: Daru Sadır) 322

⁴⁶ İbn Mâce, *Zühd*, 8

⁴⁷ Nesai, *Kat'u's-Sârik*, 5

⁴⁸ Ferrâ el-Begavî, *Şerhu's-sünne*, 2/432.

⁴⁹ Ebu Davud, *Salat*, 162, 163.

Hadiste geçen “Ebû Cehm”, Âmir b. Huzeyfe b. Ganim el-Kureşî el-Adevî’dir (ö. 70/690 [?]). İsmi Ubeyd olduğu da rivayet edilmiştir.⁵⁰ Hz. Peygamber’in hamisayı ona vermesinin sebebi hamîsanın Ebu Cehm tarafından Hz. Peygamber’e hediye edilmesidir. Peygamber (s.a.v) bu hamisayı giyip namaza durduğunda, hamîsa üzerindeki nakışlar onu meşgul etmiş bu sebeple onu Ebu Ceh’me geri vermiştir. Ancak hadiste de geçtiği üzere, Peygamber (s.a.v) hediyesini geri vererek Ebu Cehm’i üzmemek için hamîsa yerine, ondan enbicâniyyesini istemiştir.⁵¹ Hz. Peygamber’in hamîsası Ebu Cehm’e onu kullanmak üzere geri vermesi bu kıyafet türünün giyilmesinin caiz olduğunu göstermektedir.

Enes b. Mâlik’ten gelen rivayette hamîsa çeşitlerinden biri olan “Huveytiyye” yer almaktadır. Kaynaklarda bu elbisenin ismini Huveyt adı verilen bir bölgeden veya bir kabileden aldığı geçmektedir.⁵² Bazı rivayetlerde Ezd kabilesinin Cevn koluna nisbetle Huveytiyye yerine “Cevniyye” ifadesi yer almaktadır.⁵³ İbni Seken (öl. 353/964) ise Haybere nisbetle isminin “Hayberiyye” olduğunu zikretmektedir.⁵⁴ Hadiste yer alan “Hureysiyye” kelimesi, Müslim’deki bir rivayette cüveyniye şeklinde yer almaktadır.⁵⁵

Konu ile ilgili rivayetler hamîsa ve enbicâniyye giysileri ile ilgili detaylar vermektedir. Bu rivayetlerin içinde Hz. Peygamberin nakışları dikkat çeken bir elbise ile namaz kılmaktan hoşlanmadığı da yer almaktadır. Bu durum onun giyim kuşamda önceliğinin dini hayata etkisi olduğunu göstermektedir. Hz. Peygamberin bu tutumunun günlük giyim kuşamında dini hayatı önceleyen bir pragmatist düşünceye sahip olduğunu da göstermektedir. Gösterişli elbiselerden uzak durmaya çalışması bu pragmatist yönü yanında tevazusu ile de açıklanabilir.

⁵⁰ El-Ayni, *Umdetü'l-kari fi şerhi Sahihi'l-Buhari* 4/ 93.

⁵¹ Et-Tîbi, *Şerhü't-Tibi ala Mişkati'l-Mesabih*, 3/964.

⁵² İbni Hacer, *Fethu'l-Bari* 10/281.

⁵³ İbni Hacer, *Fethu'l-Bari* 10/281.

⁵⁴ El-Kastallânî, *İrşâdu's-Sârî* 8/435.

⁵⁵ Müslim, *Libas ve Zînet*, 109.

3.1.3. Ferruc

(9) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَيْرِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّهُ قَالَ أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُوجَ حَرِيرٍ ، فَلَبِسَهُ ، ثُمَّ صَلَّى فِيهِ ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَنَزَعَهُ نَزْعًا شَدِيدًا كَأَلْكَارِهِ لَهُ ثُمَّ قَالَ لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ . تَابَعَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ عَنِ اللَّيْثِ ، وَقَالَ غَيْرُهُ فَرُوجَ حَرِيرٍ .

Bize Kuteybe b. Saîd, ona Leyse, ona Yezîd b. Ebî Habîb, ona Ebu'l-Hayr, ona da Ukbe b. Âmir (ra) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'a enseden yırtmaçlı bir ipek ferrûc hediye edilmişti. Onu giydi, sonra bu kaftan üzerindeyken namaz kıldı. Sonra namazdan çıktı ve onu giymekten hiç hoşlanmayan birisi gibi çıkarıp attı. Sonra da: "Bu, takvâ sahiplerine uygun düşmez!" buyurdu. Bu hadîsi el-Leys'ten rivayet etmekte Abdullah b. Yûsuf, Kuteybe ibn Saîd'e mutâbaat etmiştir. Abdullah b. Yûsuf'tan başkası "Ferrûcu harîrin" ifadesini, "Ferrûcun harîrun" şeklinde nakletmiştir.⁵⁶

2.1.3.1. Rivayetin Değerlendirilmesi:

Hz. Peygamber'in giydiği rivayet edilen Ferruc, abâ türü bir kıyafet olup kolları dar ve arkadan yırtmaçlıdır.⁵⁷ Asım Efendi (öl.1235/1819) *Kamusu'l-Muhit Tercümesi*'nde onu: "Küçük çocuk gömleğine ve ensesinden yırtmacı olan kaftana denir ki üste giyilir" diyerek tarif etmiştir.⁵⁸ İbni Sa'd ferruc kelimesini, ipekten yapılmış abâ şeklinde açıklamıştır.⁵⁹

Hadiste de geçtiği üzere bu kıyafet Hz. Peygamber'e hediye edilmiştir. Hediye eden kişinin İskenderiye hükümdarı Mukavkıs veya Dumeti'l-Cendel meliki Ukeydir b. Abdilmelik olduğu rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber'in bu kıyafeti neden çıkarıp atığı sorusuna çeşitli cevaplar verilmiştir. Buhari şerhinde İbni Battâl, (öl.449/1057) bu

⁵⁶ Buhari, Libâs, 12

⁵⁷ Receb el-Bağdâdî *Fethül'-bârî fî şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, 2/433

⁵⁸ Fîrûzâbâdî, *El-Okyanûsu'l- Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, terc. Asım Efendi, (İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014) 1/1031.

⁵⁹ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kebîr*, (Kahire: Lecnetu Neşr es-Sakafî el-İslamiyye, 1358), 1/457.

kıyafetin Acem kıyafeti olması ya da ipekten yapılmış olmasından dolayı Hz. Peygamber'in onu attığını söylemiştir.⁶⁰

Câbir b. Abdullah'tan gelen rivayette: “Hz. Peygamber bir gün kendisine hediye edilen atlastan bir kaftan giydi. Sonra onu çarçabuk çıkararak Ömer b. Hattâb'a gönderdi. “Onu ne çabuk çıkardın ya Rasûlallah” dediler. O da “*Onu bana Cibril menetti*” dedi. Derken ağlayarak Ömer geldi ve “Ya Rasûlallah bir şeyden hoşlanmadın ve onu bana verdin! Benim hâlim ne olacak?” dedi. Rasulullah “*Onu ben sana giyesin diye vermedim. Ancak ve ancak satasın diye verdim!*” dedi. Bunun üzerine Ömer onu iki bin dirheme sattı”⁶¹ şeklinde yer almaktadır.

Ömer b. Hattâb rivayetinde geçen “*beni ondan Cibril menetti*” sözü bu kıyafetin ipek olması sebebi ile reddedildiği görüşünü desteklemektedir.⁶² Aynı zamanda bu durum Hz. Peygamber'in giyim kuşamındaki İlahi müdahaleye işaret etmekte ve ipeğin erkeklere yasaklanma sürecini bizlere aktarmaktadır.

3.1.4. Hulle

(10) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرَعَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمٍ، وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ يَبْتَدِرُونَ ذَلِكَ الْوَضُوءَ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ، ثُمَّ رَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ عَنزَةً، فَزَكَّرَهَا وَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خَلَّةِ حَمْرَاءَ، مُشَمِّرًا صَلَّى إِلَى الْعَنزَةِ بِالنَّاسِ رُكْعَتَيْنِ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ وَالِدَوَابَّ يَمْرُونَ مِنْ بَيْنِ يَدَيِ الْعَنزَةِ

Bize Muhammed b. Ar'ara, ona Ömer b. Ebu Zâide, ona Avn b. Ebu Cuhayfe, ona da babası (Ebu Cuhayfe) şöyle demiştir: Peygamber'i deriden yapılmış kırmızı bir çadır içinde gördüm. Bilâl (r.a) Peygamber'in abdest suyunu aldı. O esnada insanların bu abdest

⁶⁰ El-Kurtubî, Şerhu Sahihi'l-Buhari, 2/38.

⁶¹ Müslim, Libas ve Zînet,16.

⁶²Muhammed bin Yusuf el-Salihi, *Sübülül-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-'ibâd*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz, (Beyrut: Daru'l-Küttübi'l-İlmiyye 1993), 7/302.

suyuna doğru koşuşturduklarını gördüm. O sudan kim alabildiyse onu üzerine sürüyor, alamayan ise arkadaşının elindeki ıslaklıktan almaya çalışıyordu. Sonra Bilal (r.a) bir mızrak aldı ve onu bir yere dikti. Peygamber (s.a.v.) kırmızı bir elbise giymiş ve hazırlanmış olarak çadırdan çıktı. Mızrağı sütre yaparak cemaate iki rekât namaz kıldırdı. İnsanların ve hayvanların mızrağın önünden geçtiklerini gördüm.⁶³

(11) حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرْبُوعًا، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمُنْكَبَيْنِ، لَهُ شَعْرٌ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنِهِ، رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ، لَمْ أَرْ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ قَالَ يُوسُفُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِيهِ: إِلَى مَنْكَبَيْهِ

Bize Havs b. Ömer ona Şu'be ona Ebi İshak Berâ b. Âzib söyle rivayet etmiştir: O Peygamber'i şöyle vassetmiştir: Peygamber (s.a.v.) uzunla kısa boy arası mu'tedil bir endamda yaratılmıştı. O'nun iki omuzu arası genişti. İki kulağı yumuşağına kadar inen gür saçı vardı. Ben bir defasında Peygamber'i kırmızı bir libâs içinde görmüştüm. Kat'î olarak derim ki, ben güzellikte O'na denk olabilecek hiçbir şey görmedim. Râvîlerden Yûsuf b. Ebî İshâk, babası Ebû Ishâk'tan: Kürek kemiği ile kol başının kavuştuğu yere yâni omuz başlarına kadar uzanan gür saçı vardı, demiştir⁶⁴

(12) حَدَّثَنَا هَنَّادٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْنَرُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنِ الْأَشْعَثِ وَهُوَ ابْنُ سَوَّارٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِلَى الْقَمَرِ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءَ، فَإِذَا هُوَ عِنْدِي أَحْسَنُ مِنَ الْقَمَرِ

Bize Hennâd, ona Absar b. Kâsım, ona Eş'as b. Sevvâr, ona Ebu İshak, ona da Câbir b. Semura şöyle rivayet etmiştir: Mehtaplı bir gecede Rasulullah (s.a.v.)'ı gördüm. Üzerinde kırmızı bir elbise olduğu halde Rasulullah (s.a.v.)'a ve aya bakmaya başladım. O, bana aydan daha güzel gözüktü.⁶⁵

⁶³ Buhari, "Salat", 17

⁶⁴ Buhari, "Libas", 35

⁶⁵ Sünen-i Tirmizî, Edeb, 47.

3.1.4.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Hulle, İzâr ve ridâdan oluşan iki parça kıyafete verilen isimdir. Bir kıyafetin hulle diye isimlendirilebilmesi için iki parçadan oluşmasını veya yeni bir kıyafet olmasını şart koşanlar olmuştur.⁶⁶ Astarı olan kıyafetleri de hulle kapsamında değerlendiren âlimler vardır.⁶⁷ İbnu'l-Esir (öl.630/1233), hulle Yemen bürdesidir, tek bir cinsten iki parça kıyafet olmadıkça hulle diye isimlendirilmez demiştir.⁶⁸

İbni Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “*Haricîler, Hz. Ali ile savaşmak üzere yola çıktıklarında ben Ali (r.a)'ın yanına vardım. Beni Hârûrilerle görüşmekle görevlendirip: şu topluluğa gidip onlarla bir görüş, dedi. Ben de Yemen kumaşlarının en güzelini giydim ve yola koyuldum. Onların yanına vardım. Bana, ‘Merhaba ey Abbas'ın oğlu bu giydiğin hulle de nedir?’ dediler. İbn Abbas da onlara: Beni bu elbiselerden dolayı niçin ayıplıyorsunuz? Ben elbiselerin en güzelini Rasûlullah (s.a.v.)'ın üzerinde gördüm.*”⁶⁹ Bu rivayetten hüllenin değerli bir giysi olduğu anlaşılmaktadır.

Hulle başlığı altında yer alan hadislerin ortak özelliği, bahsi geçen hullelerin kırmızı renk ile nitelendirilmesidir. Hz. Peygamber'in giydiği cübbenin saf kırmızı renkten olup olmadığı tartışılmıştır. Bu konuda gelen görüşlere ileriki bölümlerde, kırmızı renk başlığı altında yer vereceğiz.

3.1.5. Ridâ

(13) حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ، أَنَّ حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ، أَخْبَرَهُ: أَنَّ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: فَدَعَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرِدَائِهِ ثُمَّ انْطَلَقَ يَمْشِي، وَاتَّبَعْتُهُ أَنَا وَزَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ، حَتَّى جَاءَ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ حَمْرَةٌ، فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنُوا لَهُمْ.

⁶⁶ Nureddin Ali b. Sultan Muhammed el-Kârî el-Herevî, *Cem'ul-Vesâil fi Şerhi' ş- Şemâil ve Umedü'ş- Şemâil*, (Mısır, Matbaatü Mustafa el-Babi el-Halebi), 1/115.

⁶⁷ Muhammed bin Yusuf el-Salihi, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd*, 7/301.

⁶⁸ İbnu'l Esir, *En-Nihaye fi Garibi'l-Hadis*, 1/29.

⁶⁹ Ebu Davud, *Libas*, 5.

Bana Abdan ona ona Abdullah ona Yunus ez-Zuhrî'den tahdîs etti ki, ez-Zuhrî şöyle demiştir: Bize Alî ibnu'l-Hüseyin haber verdi; ona da babası Hüseyin ibn Alî şöyle haber vermiştir: Babası Alî (r.a) şöyle demiştir: (Hamza'nın sarhoşken benim develerimi öldürmesini Peygamber'e söyleyince) Peygamber (s.a.v.) ridâsını isteyip onu giydi. Sonra yürüyerek gitti. Ben ve Zeyd b. Harise arkasından O'nu takip ettik. Nihayet Hamza'nın bulunduğu eve geldi. İçeriye girmek için izin istedi, içeridekiler gelenlere izin verdiler.⁷⁰

(14) وَحَدَّثَنِي أَبُو الطَّاهِرِ وَحَرَمَلَةُ قَالَا أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عَبَّادُ بْنُ تَمِيمٍ الْمَازِنِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ عَمَّهُ وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا يَسْتَسْقِي فَجَعَلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ يَدْعُو اللَّهَ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَحَوْلَ رِذَائِهِ ثُمَّ صَلَّى رُكْعَتَيْنِ.

Bana Ebu't-Tahir ve Harmele, onlara İbn Vehb, ona Yunus, ona İbn Şihab'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bana Abbad b. Temim el-Mâzinî'nin rivayet ettiğine göre o, Rasulullah'ın (s.a.v.) ashabından olan amcasını şöyle derken dinlemiştir: Bir gün Rasulullah (s.a.v.) yağmur duasına çıktı, sırtını insanlara dönerek ve kibleye yönelerek Allah'a dua ederken ridâsını da ters çevirmişti. Sonra da iki rekât namaz kıldı.⁷¹

(15) حَدَّثَنِي عَمْرُو النَّاقِدِ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَلِيمَانَ الرَّازِيُّ قَالَ سَمِعْتُ مَالِكًا ح وَحَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى - وَاللَّفْظُ لَهُ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ رِذَاءٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ فَأَدْرَكَهُ أَعْرَابِيٌّ فَجَبَدَهُ بِرِذَائِهِ جَبْدَةً شَدِيدَةً نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عُنُقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ أَنْزَلَتْ بِهَا حَاشِيَةَ الرِّذَاءِ مِنْ شِدَّةِ جَبْدَتِهِ ثُمَّ قَالَ يَا مُحَمَّدُ مَرَّ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ . فَأَلْتَقَتِ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَنَجَكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ .

Bana Amr en-Nâkıd, ona İshak er-Râzî, ona Malik; (T) Ona Yunus b. Abdullah - hadis onun lafızları ile aktarılmıştır-, ona Abdullah b. Vehb, ona Malik b. Enes, ona da İshak b. Abdullah b. Ebu Talha Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etti: "Rasûlullah'la (s.a.v.) birlikte yürüyordum. Üzerinde kalın kenarlı Necran kumaşından

⁷⁰ Buhari, Libâs, 7

⁷¹ Müslim, Salâtu'l-İstiskâ, 2073 /346

mamul bir ridâ vardı. Derken bedevilerden bir adam kendisine yetişti ve sert bir şekilde cübbesinden tutup çaktı. Rasulullah'ın (s.a.v.) boynunun yan tarafına baktım, sert bir şekilde çekmiş olmasından dolayı elbisesinin kenarı boynunda iz bırakmıştı. Sonra adam; 'Ey Muhammed! Yanında bulunan Allah'ın malından bana bir şeyler verilmesi emret dedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) o kişiye doğru baktı ve güldü. Sonra da ona bir şeyler verilmesini emretti."⁷²

(16) حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الرَّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ أَبِيهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا مَرَّ بِالْحَجْرِ قَالَ لَا تَدْخُلُوا مَسَاكِينَ الَّذِينَ ظَلَمُوا إِلَّا أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ ، أَنْ يُصِيبَكُمْ مَا أَصَابَهُمْ . ثُمَّ تَقَعَّ بِرِدَائِهِ ، وَهُوَ عَلَى الرَّحْلِ .

Zuhrî şöyle demiştir: Bana Sâlim, babası Abdullah b. Ömer (r.a)'den şöyle haber verdi: Peygamber (s.a.v) el-Hicr'e uğradığı zaman: "Ağlayıcılar olmanız hâli müstesna, onlara isabet eden musibetin sizlere isabet etmesinden sakınmak için kendi nefislerine zulmetmiş olan kimselerin meskenlerine girmeyiniz" buyurdu. Sonra kendisi devesinin üzerinde olduğu hâlde ridâsıyla örtündü.⁷³

(17) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ حَدَّثَنَا فَضِيلُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ قَالَ أَخْبَرَنِي كُرَيْبٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ انْطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَدِينَةِ ، بَعْدَ مَا تَرَجَّلَ وَادَّهَنَ وَأَيْسَ إِزَارَهُ وَرِدَاءَهُ ، هُوَ وَأَصْحَابُهُ ، فَلَمَّ يَنْهَ عَنْ شَيْءٍ مِنَ الْأَرْدِيَّةِ وَالْأَزْرِ ثُلُبُسُ إِلَّا الْمَرْعَفَةَ الَّتِي تَرْدَعُ عَلَى الْجُلْدِ ، فَأَصْبَحَ بِذِي الْخُلَيْفَةِ ، رَكِبَ رَاجِلَتَهُ حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الْبَيْدَاءِ ، أَهْلٌ هُوَ وَأَصْحَابُهُ وَقَلَدَ بَدَنَتَهُ ، وَذَلِكَ لِخَمْسِ بَعِينَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ ، فَقَدِمَ مَكَّةَ لِأَرْبَعِ لَيَالٍ خَلَوْنَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ ، فَطَافَ بِالْبَيْتِ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ، وَلَمْ يَجَلْ مِنْ أَجْلِ بَدْنِهِ لِأَنَّهُ قَلَدَهَا ، ثُمَّ نَزَلَ بِأَعْلَى مَكَّةَ عِنْدَ الْحَجُونِ ، وَهُوَ مُهَلٌّ بِالْحَجِّ ، وَلَمْ يَقْرَبِ الْكَعْبَةَ بَعْدَ طَوَافِهِ بِهَا حَتَّى رَجَعَ مِنْ عَرَفَةَ ، وَأَمَرَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَطُوفُوا بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ، ثُمَّ يَقْصِرُوا مِنْ رُءُوسِهِمْ ثُمَّ يَجْلُوا ، وَذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ بَدَنَةٌ قَلَدَهَا ، وَمَنْ كَانَتْ مَعَهُ امْرَأَتُهُ فَهِيَ لَهُ حَلَالٌ ، وَالطَّيِّبُ وَالنِّيبَابُ .

Bize Muhammed b. Ebubekir ona Fudayl b. Süleyman ona Musa b. Ukbe ona Kureyb, Abdullah ibn Abbâs (r.a)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.)

⁷² Müslim, Zekât, 2429 /406

⁷³ Buhârî, Ehadîsü'l-Enbiya, 17

gerek kendisi gerek sahâbîleri saçlarını taradıkları, güzel kokular süründükleri, izâr ve ridâlarını giydikten sonra Medine'den yola çıktılar. Peygamber, giyilmesi âdet olan ridâlar ve izârlardan hiçbirşeyi giymekten kimseyi menetmedi. Yalnız vücûda bulaşacak derecede zağferânlı libâsın giyilmesini nehyetmişti. Bu büyük hac topluluğu, gündüzün Zu'l-Huieyfe'ye vardı. (Öğle namazını orada kıldı ve Zu'l-Huleyfe'de geceledi. Sabahleyin) Peygamber devesine bindi. Beydâ Dağı'na yükselince, Peygamber ve sahâbîleri tehîl ve telbiye ettiler. Peygamber kurbanlık devesine kılâde (yânî gerdanlık) takdı ve kurbanlık nişânıyla nişanladı. Bu telbiye ve kılâde işleri Zu'l-ka'de'den beş gün kala olmuştu. Nihayet Zu'l-hicce'nin dördüncü günü Peygamber Mekke'ye vardı. Beyt'i tavaf, Safa ile Merve arasında sa'y etti. Kurbanlık develerine nişan taktığı için de artık o hayvanlar kurbanlık bedene olduklarından dolayı, Peygamber ihramdan çıkmadı. Tavaf ve sa'ydan sonra Peygamber hacca telbiye edici olarak Mekke'nin yüksek tarafındaki Hacûn mevkiine konakladı, Ka'be'yi tavaf ettikten sonra, artık tâ Arafat'tan dönüncüye kadar Ka'be'ye bir daha yaklaşmadı. Peygamber sahâbîlerine, Beyt'i tavaf etmelerini, Safa ile Merve arasında sa'y etmelerini, sonra da saçlarını kısaltmalarını, bundan sonra da ihramdan çıkmalarını emreyledi. Peygamber'in bu emri, beraberinde kılâdelediği bir kurbanlığı bulunmayan kimseler içindi. Böyle bir kimse ihramdan çıktığında, beraberinde zevcesi varsa, artık zevcesi kendisine helaldir. Güzel koku sürünmesi, elbiselerini giymesi de helaldir.⁷⁴

(18) حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ صَالِحٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا عَلَى بَابِ حُجْرَتِي ، وَالْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ ، أَنْظُرُ إِلَى لَعِبِهِمْ.

Bize Abdülaziz b. Abdullah, ona İbrahim b. Sa'd, ona Salih, ona İbn Şihâb, ona Urve b. ez-Zübeyr'in rivayet ettiğine göre Âişe şöyle demiştir: Rasulullah (s.a.v.)'ı bir gün odamın kapısında gördüm, Habeşliler de mescitte oyun oynuyorlardı. Rasûlullah'a, ben onların oyunlarını seyrederken ridâsı ile beni örtüyordu.

⁷⁴ Buhârî, Hac, 23

3.1.5.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Arap toplumunda yaygın olarak kullanılan bir kıyafet çeşidi olan ridâ, bedeninin üst kısmını örten dikişsiz bir örtüdür.⁷⁵ Nitekim hacıların belden yukarı tuttukları futa ve peştemale de ridâ denilmektedir.⁷⁶ Gömleklerin üzerine giyilerek de kullanılan rida, genellikle izâr ile kullanılan bir giysidir. Arabistan Yarımadası'nın iklim yapısı düşünüldüğünde bu kıyafetin yaygın olarak kullanılmasının doğal olduğu anlaşılmaktadır.

İbn Sa'd *Tabakât*'ında Hz. Peygamber'in ridâsının dört zira uzunluğunda iki zira bir karış eninde olduğunu zikretmektedir.⁷⁷ Bu ölçülere göre Hz. Peygamber'in ridâsını yaklaşık iki metre uzunluğunda 120 cm eninde bir kumaştan oluştuğunu anlayabiliriz.⁷⁸

13. Hadisin oldukça uzun versiyonları hadis kitapları içerisinde yer almaktadır. Çalışmamızda konumuz ile alakalı olan kısmına yer verilmiştir. Hadisten Peygamber'imizin dışarı çıkarken söz konusu kıyafetini giydiği anlaşılmaktadır. 14. hadiste ise Hz. Peygamber'in yağmur duası esnasında ridâsını ters çevirdiği geçmektedir. Nevevi bu konuyla alakalı şunları ifade etmektedir: “*Yağmur duası esnasında ridâyı ters çevirmek müstehaptır. Mezhep âlimlerimiz, onu ikinci hutbenin üçte birine yakın bir yerde ters çevirir. Bu da kibleye yöneleceği zamandır, demişlerdir. Yine onların dediklerine göre cübbenin ters çevrilmesi katlıktan, yağmurun yağıp bolluğa, darlıktan da genişliğe doğru bir değişiklik göstereceğine dair bir iyimser beklenti olmak üzere meşru kılınmıştır*”.⁷⁹

Hz. Peygamber'in ridâsını sert ve kalın kumaştan olduğunu bizlere gösteren 15. hadisin Buhari'de geçen rivayetlerinde “رِدَاءٌ نَجْرَانِيٌّ” ifadesi yerine “بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ” ifadesi yer almaktadır.⁸⁰ Kâdî İyâz (öl. 544/1149) “ridânın kenarı boynunda kaldı” ifadesini bedevinin çekmesinden dolayı izinin kaldığı şeklinde anlaşılabilir gibi, zahiri anlamda yani

⁷⁵ Receb Abdülcevâd İbrâhim *el-Mu'cemü'l-'Arabî li-esmâ'î'l-melâbis*,194; İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 4/17.

⁷⁶ Seyyid Ahmed Âsım Efendi *Kamusu'l-Muhit Tercümesi*, 1/747.

⁷⁷ İbn Sa'd *et-Tabakat* 2/220.

⁷⁸ Haydar Güngör, *Hz. Muhammed Günlerinde Giyim*, 57.

⁷⁹ Nevevî, *el-Minhac*, 6/125.

⁸⁰ Buhari, *Edeb*, 68, *Farzu'l-Humus*, 19, *Libâs*, 18.

kıyafetin kenarının kopup boynunda kaldığı şeklinde de anlaşılabilirliğini söylemektedir.⁸¹ Aktardığımız diğer hadisler de Hz. Peygamber'in bu kıyafeti çoğu zaman giydiğine dair delil olmaktadır.

3.1.6. İzâr ve Kîsa

(19) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّهَّابِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، قَالَ: " أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا كِسَاءً مُلَبَّدًا، وَقَالَتْ: فِي هَذَا نَزَعَ رُوحُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "، وَرَادَ سُلَيْمَانُ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، قَالَ: أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا عَائِشَةُ: إِزَارًا غَلِيظًا مِمَّا يُصْنَعُ بِالْيَمَنِ، وَكِسَاءً مِنْ هَذِهِ الَّتِي يَدْعَوْنَهَا الْمَلْبَدَةَ.

Bize Muhammed b. Beşşar ona Abdulvehhab ona Eyyûb ona Humeyd b. Hilal Ebu Bürde'den rivayet etmişti Ebu Burde şöyle demiştir Âişe, Peygamber'in ölümünden sonra bize yünden keçelenmiş bir kaftan çıkardı ve: Peygamber'in ruhu bu kaftanın içinde nez' olundu, yani koparılıp çekildi, dedi. Süleyman İbnu'l-Mugîre, Humeyd'den rivayetinde şunu ziyâde etti: Ebû Bürde şöyle dedi: Âişe bize Yemen'de dokunan tok kumaştan yapılmış bir izâr ile yine bu kumaştan yapılmış "el-Mülebbede" dedikleri bir kisve çıkardı.⁸²

(20) حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْنِيَانِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَبْرِينَ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِئِنَ ثَوْبِيَّتِ ابْنَتُهُ، فَقَالَ: اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ، بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنَ فِي الْأَخْرَةِ كَافُورًا - أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ - فَإِذَا فَرَغْتُنَّ فَادْنَيْنِي، فَلَمَّا فَرَعْنَا أَدْنَاهُ، فَأَعْطَانَا جَفْوَهُ، فَقَالَ: أَشْعِرُنَهَا إِيَّاهُ تَعْنِي إِزَارُهُ

Bize İsmail b. Abdullah, ona Malik, ona Eyyûp es-Sahtiyânî, ona Muhammed b. Sirin ona da Ümmü Atıyye el-Ensâriyye (ra) şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah'ın (s.a.v.) kızı vefat ettiğinde Rasûlullah yanımıza geldi ve "Kızımı su ve sidr ile üç, beş veya gerek duyarsanız daha fazla yıkayınız. Son yıkayışınızda kâfûr veya ona benzer bir koku kullanınız. Yıkamayı bitirince bana bildirin" buyurdu. Biz yıkamayı bitirdiğimizde Peygamber'e haber verip bildirdik. Rasûlullah da bize kendi hıkvımı verdi. "Bunu onun

⁸¹ En-Nevevî, *el- Minhac* 7/147.

⁸² Buhari, *Farzu'l-Humus*, 5.

bedenine sarın "buyurdu. (Râvî Muhammed b. Sirin), "Ümmü Atıyye "hıkv" ile izarını kastetmiştir", dedi.⁸³

3.1.6.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Îzâr, erkeklerin kullandığı vücudun göbük ile dizlerin bir karış altına kadar olan kısmını kapatan bir örtüdür. *Îzâr*, iç çamaşırın yerini tutan elbise olarak da tanımlanmakta ve üzerine sırasıyla gömlek, cübbe ve bürde giyildiği bildirilmektedir⁸⁴ Asım Efendi *Kamusu'l-Muhit Tercümesi*'nde *izârı* belden aşağısına tutulan fota ve peştamal şeklinde tarif etmiştir.⁸⁵ İbnu'l- Kayyım Hz. Peygamber'in *izârının* boyunun dört *zirâ'* ve bir karış, eninin de bir *zirâ'* ve bir karış olduğunu söylemiştir.⁸⁶

Kisa, izarın tersine vücudun üst kısmını örten bir kıyafettir. Kisa müfred bir kelime olup cemisi kisvedir.⁸⁷ Bu iki kıyafete aynı başlık altında yer verilmesinin sebebi Hz. Aişe rivayetinde bu iki kıyafetin birlikte geçmesidir. Hadiste geçen *Kisa-i mülebbede* ifadesi yamalı elbise veya kalın sık dokunmuş elbise şeklinde tarif edilmiştir.⁸⁸ Nevevi onu orta tarafları yalamalı bir elbise gibi sertleşmiş giysi şeklinde açıklamıştır.⁸⁹ *Îzar-ı galiz* ifadesi ise bazı rivayetlerde kîsaya atfedilerek "إِزَارًا وَكِسَاءً مُلَبَّبًا"⁹⁰ şeklinde yer almaktadır.⁹⁰ Ebû Bürde'nin Hz. Âişe'den rivayet edilen hadise yaptığı ziyadedden bu kıyafetin Yemen'de dokunduğu anlaşılmaktadır. Muhammed Hamîdullah (öl. 2002) *İslam Peygamberi* adlı eserinde Yemen bölgesindeki dokuma faaliyetleri ile ilgi olarak şunları ifade etmektedir. " *Kıtalar arası ticari kervan yolları üzerinde kurulan Necran şehri gelişmiş bir dokuma ve*

⁸³ Buhari, Cenaiz, 81.

⁸⁴ Abdullah b. Said Muhammed El-Lahci, *Münteha's Sul ala Vesaili'l Vusul*, Darü'l-Minhac, Cidde 1/432

⁸⁵ Âsım Efendi, *Kamusu'l-Muhit Tercümesi* 1/747

⁸⁶ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadul-Mead*, 1/137

⁸⁷ Ebu'l-Abbâs Şehâbeddin Ahmed İbn Hacer El-Heytemi, *Eşrefü'l-vesâ'il ilâ fehmi's-Şemâ'il ve maahu Cevahiri'd Dürer fi Menakibi İbn Hacer*, thk. Ahmed Ferid el- Mezidi (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye 1998), 183

⁸⁸ Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî, *el-Mevâhibül Ledünniyye bi'l-Minahi'l Muhammediyye*, (Kahire: el-Mektebetu et-Tevfikîyye), 2/198

⁸⁹ En-Nevevî, *el-Minhac*, 6/312

⁹⁰ Müslim, Libas ve Zînet, 35

dericilik sanayine sahiptir. Resûlullah devrinde de dokuma sanayisi gelişmişliğini sürdürmekteydi.”⁹¹

20. hadis ile ilgili olarak İbni Hacer (öl. 852/1449) “Hz. Peygamber’in, kızı yakanuncaya kadar gömleğini elinde bulundurup kadınlara vermemesinin hikmeti, gömleğin onun mübarek bedenine teması ile kızının cesedine teması arasında bir zaman aralığı geçmemesini istemesidir. Bu hadis bir kadının erkek elbisesi ile kefenlenmesinin caiz olduğunu göstermektedir” ifadelerini kullanmıştır.⁹²

Sonuç olarak ifade edebiliriz ki, Hz. Peygamber kalın, sert kumaşlardan mütevazı giysiler de giymiştir. Nevevi, bu gibi hadislerin Rasûlullah’ın dünya nimetleri ve lezzetlerine iltifat etmediğine delalet ettiğini söylemiştir.⁹³

3.1.7. Bürde/ Şemle

(21) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا قَيْسٌ عَنْ خَبَّابِ بْنِ الْأَرْتِّ قَالَ شَكَّوْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ تَوَسَّدَ بَرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ ، قُلْنَا لَهُ أَلَا تَسْتَنْصِرُ لَنَا أَلَا تَدْعُو اللَّهَ لَنَا قَالَ كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهِ ، فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ ، فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيَسْقُ بِأَنْتَيْنِ ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ ، وَيُمْتَشَطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ ، مَا دُونَ لَحْمِهِ مِنْ عَظْمٍ أَوْ عَصَبٍ ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ ، وَاللَّهُ لَيُتِمِّنَّ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّابِئُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ أَوْ الذُّنْبَ عَلَى غَنَمِهِ ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ .

Bana Muhammed b. el-Müsennâ, ona Yahyâ, ona İsmail, ona Kays, ona da Habbâb b. el-Erett’in şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v.) Kâbe’nin gölgesinde bürdesini yastık yaparak dayandığı bir sırada kendisine (Kureyş müşriklerinin işkencelerinden) şikâyet ettik ve ona: Bize (Allah’tan) yardım istemeyecek misin? Bizim için Allah’a dua etmeyecek misin? dedik. O şöyle buyurdu: “Sizden öncekilerden bir adama yerde bir çukur kazılır, kendisi o çukura atılır, testere getirilerek başının üzerine konulur ve iki parçaya ayrılırdı. Ama bu hal dahi onu dininden alıkoymazdı. Demir taraklarla eti kemiğinden

⁹¹ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, (İstanbul: İrfan Yayıncılık) 1/618

⁹² İbn Hacer El-Askalâni, *Fethu'l-Bâri* 3/128.

⁹³ Ali el-Kârî *Cemu'l-vesail*, 1/171.

yahut sinirlerinden ayrılırdı. Bu dahi onu dininden geri çevirmezdi. Vallahi, binekli birisi San'â'dan Hadramevt'e kadar yolculuk yapıp, Allah'tan ya da kurdun koyunlarına zarar vermesinden başka hiçbir şeyden korkmayacak hale gelinceye kadar bu işi tamamına erdirecektir, fakat sizler acele ediyorsunuz” buyurdu.⁹⁴

(22) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ ابْنِ يَعْلَى، عَنْ يَعْلَى، قَالَ: طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَبِعًا بِبُرْدٍ أَخْضَرَ.

Bize Muhammed b. Kesir, ona Süfyan, ona ibn Cüreyc, Ya'la'nın şöyle anlattığını rivayet etti: Nebi (s.a.v.) yeşil bir kumaşa bürünmüş olduğu halde Beyt'i tavaf etti.⁹⁵

(23) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ بِبُرْدَةٍ، قَالَ سَهْلٌ: هَلْ تَدْرِي مَا الْبُرْدَةُ؟ قَالَ: نَعَمْ، هِيَ السَّمْلَةُ مَنْسُوجٌ فِي حَاشِيَتِهَا، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَجْتُ هَذِهِ بِيَدِي أَكْسُوكَهَا، فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا، فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِنَّهَا لِإِزَارُهُ، فَجَسَّهَا رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْكُسْنِيَّةَا، قَالَ: نَعَمْ فَجَلَسَ مَا شَاءَ اللَّهُ فِي الْمَجْلِسِ، ثُمَّ رَجَعَ فَطَوَّأَهَا، ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا إِلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ: مَا أَحْسَنْتَ، سَأَلْتَهَا إِيَّاهُ، وَقَدْ عَرَفْتَ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ سَائِلًا، فَقَالَ الرَّجُلُ: وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهَا إِلَّا لِتَكُونَ كَفَنِي يَوْمَ أَمُوتُ. قَالَ سَهْلٌ: فَكَانَتْ كَفَنَهُ

Bize Kuteybe b. Sa'id, ona Ya'kub b. Abdurrahman, ona Ebu Hâzim, Sehl b. Sa'd'in şöyle anlattığını rivayet etti: (Bir gün) kadının biri bir bürde ile geldi. Sehl, Ebu Hâzim'e “Bilir misin, bürde nedir?” diye sordu. Ebu Hâzim “Evet bilirim, kenarında saçaklar bırakılarak dokunmuş bir şemledir” diye cevap verdi. (Sehl olayın devamını şöyle anlattı) Kadın Hz. Peygamber'e “Yâ Rasûlullah, bu bürdeyi sana giydirmek için kendi elimle dokudum” dedi. Hz. Peygamber de (s.a.v.) o bürdeyi aldı ve zaten kendisinin böyle bir bürdeye ihtiyacı vardı. Ardından Rasûlullah (s.a.v.) o bürdeyi omuzuna atmış olarak bizim yanımıza geldi. Orada bulunanlardan birisi bürdeye eliyle dokundu ve “Yâ Rasûlallah Bunu bana giydirir misin?” dedi. Rasûl-i Ekrem “Evet,” dedi ve aramızda Allah'ın dilediği kadar oturdu. Sonra evine döndü. Ardından (o bürdeyi sırtından çıkarıp)

⁹⁴ Buhârî, Menâkıb, 25.

⁹⁵ Sünen-i Ebu Davud, Menâsik, 50.

dürdü. Sonra da onu isteyen adama gönderdi. Orada bulunanlar, o kişiye “Bunu söylemekle iyi etmedin. Hz. Peygamber’in hiçbir isteyenini reddetmez olduğunu bildiğin halde bunu kendisinden istedin” dediler. O da “Vallahi ben bu bürdeyi ancak öldüğüm gün kefenim olsun diye istedim” dedi. Sehl ibn Sa'd “Hakikaten bu bürde o zâtın kefeni oldu” demiştir.⁹⁶

(24) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي رَمْثَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَحْضَرَانِ. هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ، لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِيَادٍ، وَأَبُو رَمْثَةَ التَّمِيمِيُّ اسْمُهُ: حَبِيبُ بْنُ حَيَّانَ، وَيُقَالُ اسْمُهُ: رِقَاعَةُ بْنُ يَتْرِبِيِّ.

Bize Muhammed b. Beşşâr, ona Abdurrahman b. Mehdî, ona Ubeydullah b. İyâd b. Lekî, ona babası (İyâd b. Lekî), ona da Ebu Rimse şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah (s.a.v.)'ı üzerinde iki yeşil elbise varken gördüm. Ebu İsa şöyle demiştir: Bu hadis, sadece Ubeydullah b. İyâd'ın rivayetinden bildiğimiz "hasen", "ğarîb" bir rivayettir. Ebu Rimse et-Teymî'nin isminin Habîb b. Hayyân ve Rifâ'a b. Yesrîbî olduğu söylenmiştir.⁹⁷

3.1.7.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Bürde siyah yünden ma'mûl, çizgili dört köşeli elbise şeklinde tarif edilmiştir.⁹⁸ Her ne kadar siyah olduğu söylene de farklı renklerde bürdelerin olduğu, bu bürdelerin genellikle Yemen dokuması olduğu kaynaklarda yer almaktadır.⁹⁹Nitekim Ebu Yâ'la'dan (öl. 307/919 rivayet edilen 22. hadis ve Ebu Rimse'den rivayet edilen 24. hadislerde söz edilen bürdelerin yeşil renkte olduğu yer almaktadır. Âsım Efendi bu kıyafeti “*Bir çeşit çubuklu kumaş adıdır; insanlar onu ihram gibi bedenlerine giyer. Günümüzde hırka diye tabir ettiğimiz libasa utlak olunur.*” Şeklinde açıklamıştır.¹⁰⁰ Başlıkta yer verdiğimiz şemle ise vücudun belden yukarısını örten saçaklı bir giysi olarak tarif edilmiştir. Yine *Kamusu'l-Muhit*'te bu kıyafet “*Kadife dedikleri ihramdan küçük saçaklı giysiye denir ki Araplar*

⁹⁶ Buhârî, Libâs, 18, 4.

⁹⁷ Tirmizi, Edeb, 48

⁹⁸ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî* 3/114.

⁹⁹ Ali el-Kârî *Cem'ul-Vesâil* 1/140.

¹⁰⁰ Âsım Efendi *Kamusu'l-Muhit Tercümesi*, 1/574.

bütün bedenlerine onu sarınırlar. “Mişmel” veya “Mişmele” şekillerinde de kullanılır.” İfadeleriyle açıklanmıştır.¹⁰¹

Sehl b. Sa’d’ tan rivayet edilen 23. hadisten bu iki giysi türünün aynı kıyafeti işaret ettiği anlaşılmaktadır. Aynî, Dâvudî’nin şemle ile bürdenin aynı şeyler olduğunu söylediğini aktarmaktadır.¹⁰² Sehl b. Sa’d’ın rivayet ettiği hadiste, Hz. Peygamber’den bürdesini isteyen sahabenin Sa’d b. Vakkas veya Abdurrahman b. Avf olduğu şerhlerde zikredilmiştir.¹⁰³ 22. hadis ve 24. hadisler Hz. Peygamber’in yeşil renk kıyafet giydiğine dair bizlere kaynaklık etmektedir. Yeşil rengin, Peygamber Efendimiz’in sevdiği, giydiği ve tavsiye ettiği renklerden olduğu rivayet edilir.¹⁰⁴

Hanefi ulemasından Aliyyu’l-Kâri, hadis-i şerifte geçen "برد" kelimesinin ifade ettiği kumaş cinsinin genellikle yeşil çizgili olduğundan hareket ederek, Hz. Peygamber’in giydiğinden bahsedilen yeşil elbisesinin tümüyle yeşil olmayıp yeşil çizgili olması ihtimali üzerinde durulmuşsa da Mübârekfûri hadisin zahirinin bu ihtimale yer bırakmadığını ifade etmiştir.¹⁰⁵

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki Hz. Peygamber çeşitli renklerde farklı kumaşlardan birçok bürde/şemle türü kıyafet giymiştir. Hicretin 9. Yılında şair Ka’b b. Züheyr’e hediye ettiği bürdesi günümüzde, “Hırka-i Saadet” adıyla Topkapı Sarayı’nda Mukaddes Emanetler Dairesi’nde bulunmaktadır. Krem renginde, 125 cm. boyunda geniş kollu, yün astarlı olan bu bürdenin, yapılan araştırmalar sonucu Hz. Peygamber dönemine ait olduğu anlaşılmıştır.¹⁰⁶

¹⁰¹ Âsım Efendi *Kamusu’l-Muhit Tercümesi*, 3/279.

¹⁰² El-Aynî, *Umdetü’l-kari fi şerhi Sahihî’l-Buhari*, 21/331.

¹⁰³ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu’l-Bârî*, 3/143; Bedrüddin el-Aynî, *Umdetü’l-kâri*, 8/62.

¹⁰⁴ Taberânî, Ebu’l-Kasım Suleyman b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu’cemu’l-Evsât*. thk. Muhammed Şekür Mahmûd el-Hâc Emrir, (Beyrut: el-Mektebü’l-İslâmî), 6/40.

¹⁰⁵ Mübârekpûrî *Tuhfetu’l-Ahvezî bi Şerhi Camii’t-Tirmizî*, 8/97.

¹⁰⁶ Nebi Bozkurt, “*Mukaddes Emânetlerin Tarihi ve Osmanlı Devleti’ne İntikalî*”, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 13-14-15, İstanbul, 1997, 10, 16.

3.1.8. Hibera

(25) حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قُلْتُ لَهُ: أَيُّ الثِّيَابِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَلْبَسَهَا؟ قَالَ: الْحَبْرَةُ

Bize Amr b. Asım, ona Hemmâm, ona da Katâde şöyle demiştir: Ben Enes b. Malik (r.a)'a 'Rasûlullah (s.a.v.)'a en sevimli gelen elbise hangisi idi?' diye sordum. Enes (r.a): "Hibera idi' diye cevap verdi.¹⁰⁷

(26) حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، أَنَّ عَائِشَةَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرَتْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِئَ تَوْفِي سَجِّي بِبُرْدٍ حَبْرَةٍ

Bize Ebu'l-Yemân, ona Şuayb, ona Zühri, ona Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avf, ona da Rasûlullah (s.a.v.)'ın eşi Aişe (r.a)'nin bildirdiğine göre: Rasûlullah vefat ettiğinde üzerine hibera adlı bir bürde örtülmüştü.¹⁰⁸

3.1.8.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Pamuk veya ketenden yapılan Yemen işi bir kıyafet¹⁰⁹ olan hibera, çeşitli şekillerde tarif edilmiştir. Dâvûdi onun yeşil renk bir bürde olduğunu ifade etmiştir,¹¹⁰ İbnu'l-Kayyim ise kırmızı renkli bir kıyafettir demiştir.¹¹¹ İbn Manzur onu "nakışlı, süslü bir çeşit Yemen bürdesi olarak açıklamıştır.¹¹² İbn Battal "hibera pamuktan yapılmış Yemen bürdesidir ki, kıyafetlerin en şerefli sidir" ifadelerini kullanmıştır.¹¹³

¹⁰⁷ Buhârî, Libâs, 18 2/465

¹⁰⁸ Buhârî, Libâs, 18 2/465

¹⁰⁹ İyâz El-Yahsubi, *İkmalül Mulim*, 6/592.

¹¹⁰ İbn Kurkûl, Ebû İshâk İbrâhîm b. Yûsuf b. İbrâhîm Vehrânî Hamzî, *Metâliu'l-Envâr alâ Sihâhi'l-Âsâr*, (Beyrut: Vizâretü'l-evkâf ve's-suûni'l-İslâmiyye), 2/213.

¹¹¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadul-Mead*, 1/140.

¹¹² İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 4/159.

¹¹³ İbn Hacer El-Askalâni, *Fethu'l-Bârî* 10/277.

İmam Nevevi (ö. 676/1277) “*Hibera ha harfinin kesrasıyla be harfinin fethasıyla okunup, pamuk yahut keten ile süslenmiş bir kıyafet çeşididir. Tahbir kökünden gelir tahbir de zaten süslemek ve güzelleştirmek demektir. Sıfat tamlaması olarak “sevbu habiratun” denildiği gibi isim tamlaması olarak “sevbu habiratun” da olarakta kullanılır. Hibera müfret olup çoğulu hibar ve habirat olarak gelir*” demiştir.¹¹⁴

Enes (r. a)’dan rivayet edilen 25.hadiste de geçtiği üzere hibera Hz. Peygamber’in en sevdiği kıyafetlerdendir. Şarihler Rasulullah’ın bu kıyafeti sevmesinin sebebiyle ilgili olarak çeşitli yorumlarda bulunmuşlardır. Hiberanın çok süslü olmaması ve kiri, tozu göstermemesinin bu sebeplerden sayılabileceğini dile getirmişlerdir.¹¹⁵

26. hadiste geçen Hz. Aişe’ nin “Rasûlullah vefat ettiğinde üzerine hibera adlı bir bürde örtülmüştü” sözü Hz. Peygamber’in hayatının son anlarına kadar bu giysi türünü giydiğine kaynaklık etmektedir.

3.1.9. Mırt

(27) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نُمَيْرٍ - وَاللَّفْظُ لِأَبِي بَكْرٍ - قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشِيرٍ عَنْ زَكَرِيَّاءَ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ قَالَتْ قَالَتْ عَائِشَةُ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةً وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مَرَحَلٌ مِنْ شَعْرِ أَسْوَدَ فَجَاءَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ جَاءَ الْحُسَيْنُ فَدَخَلَ مَعَهُ ثُمَّ جَاءَتْ فَاطِمَةُ فَأَدْخَلَهَا ثُمَّ جَاءَ عَلِيُّ فَأَدْخَلَهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

Bize Ebû Bekr b. Ebî Şeybe Üe Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr rivayet ettiler. Lâfız Ebû Bekr'indir. Dediler ki: Bize Muhammed b. Bişr Zekeriyya'dan, o da Mus'ab b. Şeybe'den, o da Safiyye binti Şeybe'den naklen rivayet etti. Demiş ki: Âişe şunları söyledi: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), üzerinde mırt (siyah yünden ma'mul nakışlı bir örtü) olduğu halde sabahlayın (evden) çıktı. Derken Hasan b. Ali geldi. Onu örtünün içine aldı, sonra Hüseyin geldi, o da beraberinde girdi. Sonra Fâtîme geldi. Onula içeri aldı.

¹¹⁴ En-Nevevî, *el- Minhac*, 14/56

¹¹⁵ Ali El-Kâri, *Mirkatu'l- Mefâtiḥ*, 7/2763.

Sonra Ali geldi. Onu da içeri aldı. Sonra: Ey Ehl-i Beyt Allah ancak ve ancak sizden ricisi gidermek ve sizi tertemiz paklamak istiyor. Ayetini okudu.¹¹⁶.

(28) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ حَدَّثَنَا طَلْحَةُ بْنُ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَمِعْتُهُ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ وَأَنَا إِلَى جَنْبِهِ وَأَنَا حَائِضٌ وَعَلَى مِرْطٍ وَعَلَيْهِ بَعْضُهُ إِلَى جَنْبِهِ.

Bize Ebu Bekr b. Ebu Şeybe ve Züheyr b. Harb, rivayet etti, Züheyr dedi ki: Bize Veki ‘, ona Talha b. Yahya, ona Ubeydullah b. Abdullah’ı Âişe’den şu rivayeti naklederken dinlemişimdir: Âişe dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) namaz kılarken ben de ay hali olduğum halde onun yanında ve benim üzerimdeki örtünün bir kısmı da onun üzerinde bulunduğu halde namaz kılırdı.¹¹⁷

3.1.9.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Kelime olarak mırt, tüyün ve kılın deriden çıkarılması veya yolunması demektir.¹¹⁸ Bir giysi türü olarak ise, yün, kıl, keten ya da ipekten yapılan bir elbisedir. Dikişsiz olarak giyilen giysiye de mırt adı verildiği nakledilmiştir.¹¹⁹

İbnu'l-Esir bu elbiseyi şöyle tarif etmektedir: “Kadınların namaz kılarken giydikleri tek parça elbiseden oluşan giysidir.”¹²⁰ Asım Efendi ise bu giysiyi şöyle tarif eder:” *Yün, haz tabir edilen âdi ipekten hatta tiftikten dokunan, kadınların büründükleri abaya benzer bir çeşit fütaya denir.*”¹²¹ Mırt denilen kıyafeti günümüzde Doğu Anadolu

¹¹⁶ Müslim, Fadâilu's Sahabe, 61

¹¹⁷ Müslim, Salât, 1147 /207

¹¹⁸ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 7/401.

¹¹⁹ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 7/401; en-Nevevi, *el-Minhac Şerhu Sahih-i Muslim*, 14/54; Receb Abdülcevâd İbrâhim, *el-Mu'cemü'l-'Arabi li-esmâ'î'l-melâbis*, 464.

¹²⁰ İbnu'l-Esir, İzzuddin İbn el-Esir Ebi'l-Hasen Ali İbn Muhammed el-Cezeri, *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*, (Kahire, 1970), 4/90.

¹²¹ Âsım Efendi, *Kamusu'l-Muhit Tercümesi*, 2/514.

Bölgesinde, özellikle Erzurum yöresinde kadınların kullandıkları ihram/ehram denilen kıyafete benzetmemiz mümkündür.

Her iki hadiste geçen mırt giysisinin kıldan yapılmış, düşük kalitede bir giysi olduğu açıktır. Bundan dolayıdır ki bu hadisler genellikle *et-tevâzu fi'l-libas* bablarında yer almıştır. Ancak bu giysi türünün zamanla yün veya değişik kalitede ipek malzemeden dokunan, ince ve değerli çeşitleri de görülebilmektedir.¹²²

27. hadiste geçen “مُرْحَلٌ” kelimesi bazı rivayetlerde “مرجل” şeklinde yer almaktadır. *Mirtun murahhal*, üzerinde insan veya deve desenleri bulunan kıyafet anlamına gelmektedir.¹²³ Ancak şarihler bu deseninin tasvir yasağı kapsamında sayılmayacağını, buradaki desenlerde devenin tam bir şekilde tasvirinin olmadığını, asıl yasaklananın ruh sahibi canlıların tamamıyla tasvir edilmesi olduğunu söylemişlerdir.¹²⁴

28. hadiste geçen Hz. Aişe'in “benim üzerimdeki örtünün bir kısmı da onun üzerinde bulunduğu halde namaz kılardı” sözü bu kıyafetin kadınlarında giydiği bir giysi olduğu görüşünü desteklemektedir. Sonuç olarak söyleyebiliriz ki Peygamberimiz yün ve pamuktan mamul elbiseler giydiği gibi, kıldan yapılmış elbise de giymiştir. Bu durum, hem kıldan mamul elbise giymenin câizliğine hem de Efendimiz'in tevazusuna delil sayılır.¹²⁵

3.1.10. Müsteka

(29) حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ مَلِكَ الرُّومِ أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَقَةً مِنْ سُنْدُسٍ فَلَبِسَهَا فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يَدَيْهِ تَدْبَدْبَانِ ثُمَّ بَعَثَ بِهَا إِلَى جَعْفَرٍ فَلَبِسَهَا ثُمَّ جَاءَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّي لَمْ أُعْطِكْهَا لِتَلْبَسَهَا. قَالَ فَمَا أَصْنَعُ بِهَا قَالَ أُرْسِلْ بِهَا إِلَى أَخِيكَ النَّجَاشِيِّ .

¹²² Muhittin Uysal, Peygamber Günlerinde Giyim, Kuşam ve Süslenme, 97.

¹²³ İbnu'l Esîr, İzzuddin İbn el-Esir Ebi'l-Hasen Ali İbn Muhammed el-Cezeri, *En-Nihaye fi Garibi'l-Hadis ve'l-Eser*, (Beyrut: Mektebetül'l-İlmiyye), 2/110

¹²⁴ Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed Abdilhalîm b. Muhammed Emînillâh es-Sihâlevî el-Leknevi, *et-Ta'liku'l-Mümecced, alâ Muvatta'i İmâm Mâlik* (Dimaşk: Daru'l-Kalem), 3/60; Ebü İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *eş-Şemâil'l-Muhammediye*, Darü ihyai't-türasi'l-Arabî, 60

¹²⁵ Ebü Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, Riyazü's-Salihin, (trc. M. Yaşar Kandemir, İsmail L. Çakan, Raşit Küçük), (İstanbul: Erkam Yayınevi, 2001), 4/268.

Bize Musa b. İsmail, ona Hammâd, ona Ali b. Zeyd, ona Enes b. Mâlik (r.a)'in bildirdiğine göre, Bizans hükümdarı Rasûlullah (s.a.v.)'a saf ve ince ipekten, yenleri geniş bir müsteka (kürk) hediye etti o da o elbiseyi giydi. Ben hâlâ parlamakta olan yenlerini görüyor gibiyim. Sonra Rasûlullah o elbiseyi Cafer'e gönderdi. Cafer'de onu giyinin Hz. Peygamber'in huzuruna geldi. Peygamber (s.a.v.) de bu defa ona: "Ben (bunu) giyesin diye vermedim" buyurdu. (Cafer): 'Öyleyse onu ne yapayım' diye sorunca Rasûlullah: "Onu kardeşin Necâsî'ye gönder" cevabını verdi.¹²⁶

3.1.10.1. Rivayetin Değerlendirilmesi:

İbn Manzûr *müsteka* kelimesini “ipekten yapılmış kürk” olarak tarif etmiştir.¹²⁷ Ancak İbnü'l-Esir ise, “sündüsten müsteka” ifadesini açıklarken, “*Müsteka sündüsten yapılmaz, müstekanın kenarlarına sündüs geçirilmiş olmalıdır.*” demiştir.¹²⁸ Bu kelimenin Farsça kökenli olup “müştâ” kelimesinden türetildiği de kaynaklarda yer almaktadır.¹²⁹ Lügat kitaplarında bu giysinin bir çeşit cübbe olup deve başta olmak üzere hayvan tüylerinden imal edildiğini, Fas, Necid ve Şam bölgelerinde sıklıkla kullanıldığı belirtilmiştir.¹³⁰

Hadis âlimleri hadisin İsnadındaki Ali b. Zeyd'in zayıf bir ravi olduğunu belirtip, bu hadisi zayıf kabul etmişlerdir.¹³¹ Hüseyin Selim Esed de Ebu Ya'la'nın Müsned'ine yaptığı tahkikte bu hadisin zayıf ve münker olduğunu not düşmüştür.¹³²

¹²⁶ Sünen-i Ebu Davud, Libâs, 10

¹²⁷ İbn Manzûr, *Lisanu'l-Arab*, 4/342.

¹²⁸ İbnü'l-Esir, *En-Nihaye*, 4/326

¹²⁹ Ebû Ubeyd Kasım b. Sellam, *Garîbu'l-hadîs*, 1/4, (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-Arabi, 1976), 1/227.

¹³⁰ Azîmâbâdî, Şerefü'l-Hak Muhammed Eşref b. Emir İbn Hudayr Es-Sıddîki, *Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebi Davud*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye), 11/64; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 10/343.

¹³¹ Abbad, Abdulmuhsin, *Şerhu Süneni Ebi Dâvud*, y.y., trs. (Mektebetü's-şâmile, versiyon: 3,1) 29/453; Hasan b. Muhammed b. Haydar el-Vaili, *Nüzhetu'l-Elbab fi Kavli't-Tirmizi ve fi'l-Bab*, (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd), 1/136; Şehârenfüri, Halil Ahmed, *Bezlü'l-Mechûd fi Halli Ebi Dâvud*, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1392/1972), 12/75.

¹³² Ebu Ya'la, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî, *Müsnedü Ebi Ya'lâ el-Mavsîlî*, thk: Hüseyin Selim Esed, (Dımaşk 1987), 7/60.

Hadiste Hz. Peygamber'in bu kıyafeti giydiği, ipeğin yasaklanmasıyla birlikte onu Cafer'e gönderdiği belirtilmektedir. Şarihler, Hz. Peygamber'in "Onu kardeşin Necâşî'ye gönder" ifadesini İslam kardeşi olarak açıklamıştır. Hz. Peygamber'in Necâşî'ye o elbiseyi giymesi için değil ondan istifade etmesi için gönderdiğini ifade edenler de bulunmaktadır.¹³³

3.1.11. Kamis (Gömlek)

(30) حَدَّثَنَا صَدَقَةُ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَمَّا تُوفِّيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي جَاءِ ابْنُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعْطِنِي قَمِيصَكَ أَكْفَنُهُ فِيهِ ، وَصَلَّ عَلَيَّ ، وَاسْتَغْفِرْ لَهُ ، فَأَعْطَاهُ قَمِيصَهُ ، وَقَالَ إِذَا فَرَعْتَ فَأَذِنًا . فَلَمَّا فَرَعَ آذَنَهُ ، فَجَاءَ لِيُصَلِّيَ عَلَيَّ ، فَجَذَبَهُ عُمَرُ فَقَالَ أَلَيْسَ قَدْ نَهَاكَ اللَّهُ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ فَقَالَ (اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ) . فَتَرَأَتْ (وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا) فَتَرَكَ الصَّلَاةَ عَلَيْهِمْ .

Bize Sadaka, ona Yahya b. Said, ona Ubeydullah ona Nâfi 'in rivayetine göre, Abdullah şöyle demiştir: Abdullah b. Ubeyy vefat edince oğlu Rasulullah'a (s.a.v.) gelerek: -Ey Allah'ın Rasulü bana gömleğini ver de onunla babamı kefenleyeyim, sen de (buyur) namazını kıldır, onun için mağfiret dile, dedi. Efendimiz ona gömleğini verdi ve: -İşini bitirince bana haber ver, dedi. Oğlu işlerini bitirince cenaze namazını kıldırması için (Allah Rasulü'ne) geldi. Bu sefer Ömer onu (kendisine doğru) çekerek: -Allah sana münafıkların namazını yasaklayarak: "Onlar için ister mağfiret dile ister mağfiret dileme, onlar için yetmiş defa mağfiret dilesen de yine Allah onları kesinlikle bağışlamayacaktır." (Tevbe 9/80) buyurmadı mı? dedi. Bunun üzerine: "Onlardan ölen hiçbir kimsenin namazını asla kılma" (Tevbe 9/84) âyeti nâzil oldu. Allah Rasulü de onların üzerine namaz kılmayı bıraktı.¹³⁴

(31) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو ثُمَيْلَةَ، وَالْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، وَرَيْدُ بْنُ خُبَابٍ، عَنْ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أُمِّ سَلْمَةَ قَالَتْ: كَانَ أَحَبَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيصُ.:

¹³³ İbnü'l Cevzî Ebu Abdurrahman bin Ebi'l Hasan, *Câmi 'u'l-mesânid*, (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd), 1/136

¹³⁴ Buhârî, Libâs, 8

Bize Muhammed b. Humejd er-Razî ona Ebu Tumeyle, Fadl b. Musa ve Zetd b. Hubâb onlara Abdulmü'min b. Hâlid ona Abdullah b. Büreyde'nin Ümmü Seleme (r.a)'dan rivâyet ettiğine göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'in hoşuna giden elbise gömlek idi.¹³⁵

(32) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَثْمَانَ بْنِ حَكِيمِ الْأَوْدِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَسَانَ، وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَا: حَدَّثَنَا حَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، ح وَحَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكَيْعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ مُسْلِمٍ، عَنِ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ قَمِيصًا قَصِيرَ الْيَدَيْنِ، وَالطُّوْلَ.

Bize Osman b. Hâkim el- Evdiy ona Ebu Gassan ve Kureyb onlara Abdullah b. Muhammed ona Hasan b. Salih (T) ona Süfyan b. Veki' ona babası Hasan b. Salih'ten O da Müslim'den O da Mücahid'den İbni Abbâs (r.a)'ın; şöyle dediği rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.v), kolları ve boyu kısa kamis giyerdi."¹³⁶

(33) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ دُكَيْنٍ، عَنْ زُهَيْرٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قُسَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَايَعْتُهُ وَإِنَّ زَرَّ قَمِيصِهِ لَمُطْلَقٌ قَالَ عُرْوَةُ: فَمَا رَأَيْتُ مُعَاوِيَةَ وَلَا ابْنَهُ فِي شِئَاءٍ وَلَا صَنِيفٍ، إِلَّا مُطْلَقَةً أَزْرَارُهُمَا.

Kurre (bin Eyâs el-Müzenî) (r.a)'den; Şöyle demiştir: Ben, Resûlullah (s.a.v.) 'in yanına vararak O'na beyat ettim. O esnada O'nun gömleğinin düğmesi çözüktü. Urve demiştir ki: Ben bundan dolayı Muâviye'yi ve oğlunu kış ve yaz (mevsimlerin) de dâima (gömlek) düğmeleri çözüktük olarak gördüm."¹³⁷

(34) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيِّ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ بُدَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ، قَالَتْ: كَانَتْ يَدُكُمْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الرَّسْغِ.

¹³⁵Tirmizî, Libâs, 28

¹³⁶İbn Mâce, Libâs, 10

¹³⁷İbn Mâce, Libâs, 11

34-) Bize İshak b. İbrahim el-Hanzalî, ona Muâz b. Hişâm, ona babası, ona Büdeyl b. Meysera, ona Şehr b. Havşeb, ona da Esmâ bnt. Yezîd (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.)'ın gömleğinin kolunun yen (ler)i bileğe kadar (uzanır)dı.¹³⁸

(35) حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ أَخْبَرَنَا خَالِدٌ عَنْ حُصَيْنٍ عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ أُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ - رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ - قَالَ بَيْنَمَا هُوَ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ وَكَانَ فِيهِ مِرَاحٌ بَيْنَنَا يُضْحِكُهُمْ فَطَعَنَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خَاصِرَتِهِ بِعُودٍ فَقَالَ أَصْبِرْ نِي. فَقَالَ اصْطَبِرْ . قَالَ إِنَّ عَلَيْكَ قَمِيصًا وَلَيْسَ عَلَيَّ قَمِيصٌ . فَرَفَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَمِيصِهِ فَأَحْتَضَنَهُ وَجَعَلَ يُقْتَلُ كَشَحَّةٍ قَالَ إِنَّمَا أَرَدْتُ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ.

Amr b. Avn bize şöyle rivayet etti: Halid bize Husayn'dan, o Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan, o –ensârdan olan- Üseyd b. Hudayr'dan şöyle dediğini nakletti: Şakacı bir kimseymiş. Bir toplulukla konuşurken bir ara insanları güldürmüştü. Derken Hz. Peygamber (s.a.v.) bir ağaç çöpünü (şaka olsun diye) onun böğrüne hafifçe dürtmüştü. Bunun üzerine Üseyd Hz. Peygamber'e (s.a.v.) “kıyas istiyorum” demiş. Hz. Peygamber “Hadi kıyas yap” o zaman buyurmuş. Üseyd: “Senin üzerinde gömlek var. Benim üzerimde yoktu” demiş. Hz. Peygamber (s.a.v.) gömleğini çıkarmış. Bunun üzerine Üseyd Hz. Peygamber'i kucaklamış ve onun böğrünü öpmeye başlamış. “Ben sadece bunu istedim ey Allah resulü” demiş.¹³⁹

3.1.11.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Kamis; pamuk, keten gibi hafif ve vücudu rahatsız etmeyen kumaşlardan yapılan, dikişli, iki kollu elbise çeşididir. Kamis, “ceyb adı verilen yaka kısmı dışında önü kapalı uzun bir erkek elbisesi” şeklinde de tarif edilmiştir.¹⁴⁰Bazıları, pamuktan yapılmayana Kamis denilmeyeceğini bazıları da ceyb yani yakası bulunmayanların kamis olarak

¹³⁸ Ebu Davud, Libâs, 3

¹³⁹ Ebu Davud, Edeb, 160.

¹⁴⁰ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 1/288; Receb Abdülcevâd İbrahim, *el-Mu'cemü'l-'Arabî li-esmâ'i'l-melâbis*, 404.

isimlendirilmeyeceğini söylemiştir.¹⁴¹ Kamisin geçmişe uzanan bir tarihi vardır. Kur'an-ı Kerimde Yusuf suresinde kamîsin geçmesi onun kadim bir giysi olduğuna işaret etmektedir.¹⁴² Kamis, Arapların yaygın olarak kullandıkları bir giysiydi hatta bazı âlimler Arap toplumunda gömlek mi daha yaygın giyilen bir giysi yoksa ridâ ve izâr mı diye tartışmışlardır. Irakî bu mesele hakkında Arap örfünde yaygın olarak kullanılan giysi ridâ ve izârdır demiştir.¹⁴³

30. Hadiste âlimler Hz. Peygamber'in gömleğini Abdullah b. Ubeyy'in oğluna niçin verdiği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bir kısmı oğluna ikramda bulunmak için verdiğini bir kısmı Hz. Peygamber'in kendisinden bir şey istendiğinde hayır demediği için verdiğini bir kısmı ise Hz. Abbas Bedir'de esir düştüğünde Abdullah b. Ubeyy'in ona gömleğini vermesinden dolayı Hz. Peygamber'in de buna karşılık olarak gömleğini vermiş olabileceğini söylemiştir.¹⁴⁴ Âlimler gömleğin kefen olarak kullanılabileceğine dair bu hadisi delil göstermişlerdir.¹⁴⁵

31. hadiste de geçtiği üzere Kamis Hz. Peygamber'in en sevdiği kıyafetlerdendir. Bu hadisle ilgili olarak Tirmizî: "Bu hadis hasen garibtir. Bu hadisi sadece Abdülmü'min b. Hâlid'in rivâyetiyle bilmekteyiz. Bu hadisi sadece o rivâyet etmiştir. Kendisi mervezlidir. Bazıları bu hadisi Ebû Sümeyle'den Abdülmü'min b. Hâlid'den, Abdullah b. Büreyde'den, annesin'den ve Ümmü Seleme'den rivâyet etmişlerdir" demiştir.¹⁴⁶

Hibera başlığı altında verdiğimiz Hz. Enes'ten rivayet edilen "*Rasûlullah (s.a.v.)'a en sevimli gelen elbise hiberadır*" hadisi ile bu hadis arasında bir çelişki varmış gibi gözükmektedir. Âlimler burada bir ihtilafın söz konusu olmadığını bir insanın birden fazla kıyafeti sevebileceğini söylemişlerdir.¹⁴⁷ Her iki hadiste Hz. Peygamber'in söz konusu bu

¹⁴¹ Aliyyu'l-Kârî, *Cemu'l-vesail fi şerhi's-şemail*, 1/107; İyâz el-Yahsubî, *İkmâlü'l-Mu'lim* 5/82; İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 7/82.

¹⁴² Yûsuf, 12:93; İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî*, 10/260.

¹⁴³ Muhammed b. İsmâ'il es-San'ânî, *et-Tenvîr fi Şerhi'l-Câmi'i's-Sağîr*, thk. Muhammed İshak İbrahim, (Mektebetü Daru's-Selam, 2011), 8/295

¹⁴⁴ Muhammed el-Bağdâdî *el-Keşf li-müşkili's-Sahihayn*, 2/532; Abdülhâdî es-Sindî, *Hâşiyetü Süneni İbn Mâce*, (Beyrut: Dârul'l-Celil), 1/464.

¹⁴⁵ Kastallânî *İrşâdu's-Sârî*, 7/156.

¹⁴⁶ Sünen-i Tirmizî, Libâs, 28.

¹⁴⁷ El-Aynî, *Umdetü'l-kari* 21/313.

iki kıyafeti sevdiği şeklinde anlaşılmalıdır. Hz. Peygamber'in gömleği sevmesinin sebebinin ise avreti daha iyi örtmesi ve ridâ ve izâr gibi bağlamaya ihtiyaç duymaksızın daha rahat kullanılması şeklinde açıklamışlardır.¹⁴⁸

32. ve 34. hadisler bize Hz. Peygamber'in giydiği gömleğin özellikleri hakkında bilgi sunmaktadır. İbni Abbas'tan da Hz. Peygamber'in kolları ve boyu kısa, pamuktan imal edilmiş gömlek giydiğini rivayet edilmiştir.¹⁴⁹

Hz. Peygamber'in ve ashabının gömleklerinde düğme bulunup bulunmadığı tartışılmıştır. İbni Ömer "*Rasulullah'ın (s.a.v.), düğmesi olan bir gömleği olmadı*"¹⁵⁰ demiştir. Ancak Kurre b. Eyâs'tan rivayet edilen 33. hadiste Hz. Peygamber'in gömleğinin düğmelerinin açık olduğunun ifade edilmesi gömleğinin düğmeleri olduğuna delildir. Birçok kitabındaki bâb başlıklara bakıldığında da o dönemdeki gömlek ve kıyafetlerde düğmelerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda Buhari'nin "Altın işlemeli düğme bâbı" İbni Mâce ve Ebu Davud'un "düğmelerin çözülmesi" bâbı örnek verilebilir.¹⁵¹

Sonuç olarak gömlek, Hz. Peygamber'in çoğu kez giydiği ve en sevdiği kıyafetlerdendir. Çalışmamızda Hz. Peygamber'in Kütüb-i Sitte içerisinde, gömlek giydiğine dair gelen rivayetleri aktardık, ancak diğer Hadis kitaplarında da bu kıyafeti giydiğine dair birçok örnek bulunmaktadır.

3.1.12. Sirvâl

(36) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: جَلَبْتُ أَنَا وَمَخْرَفَةُ الْعَبْدِيِّ بَرًّا مِنْ هَجْرٍ، فَجَاءَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَوْنَا سَرَائِلَ، وَعِنْدَنَا وَرَّانٌ يَزُنُّ بِالْأَجْرِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا وَرَّانُ زِنْ وَأَرْجِحْ

¹⁴⁸ Zeynüddin Muhammed Abdür-rauf b. Tacülarifin b. Ali El-Münâvi, *Feyzü'l-Kadir Şerhu'l-Camii's-Sağır*, (Mısır: Mektebetu't-Ticariyye'l-Kubra), 5/82.

¹⁴⁹ İbni Mâce, Libas, 10.

¹⁵⁰ İbn Mâce, Libas, 11.

¹⁵¹ Uysal, Muhittin, Peygamber Günlerinde Giyim, Kuşam ve Süslenme, 69.

Bize Ebubekir b. Ebi Şeybe ve Ali b. Muhammed ve Muhammed b. İsmail onlara Veki' ona Süfyan Simek b. Harb'tan, Süveyd bin Kays'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben ile Mahrefe el-Abdî Hacer'den bir miktar satılık elbiseyi (Mekke'ye) getirdik. (Minâ'da satıyorduk) Resûlullah (s.a.v.) yanımıza geldi ve bir uzun içdonunu bizimle pazarlık etti. (Biz O'na içdonunu sattık) Bizim yanımızda ücretle tartan bir tartıcı vardı. Bu tartıcıya Hz. Peygamber (s.a.v.): “Yâ tartıcı! (İçliğin bedelini) tart ve tartını ağır yap, buyurdu.”¹⁵²

3.1.12.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Lugat sahipleri sirval kelimesinin kökeni hakkında farklı görüşlerde bulunmuşlardır. Cevherî (ö.393) onun Arapça olduğunu söylemiştir. Bir diğer görüş ise kelimenin Farsça'dan Arapça'ya geçtiği ve bu sebeple çekiminin bulunmadığıdır.¹⁵³ Sîbeveyh (öl. 180/796) ise onun başka dillerden Arapça'ya geçtiği görüşündedir.¹⁵⁴

Âlimler Hz. Peygamber'in sirvâl denilen içliği giyip giymediği hususunda ihtilâf etmişlerdir. Zira o zamanda sirval yerine izâr bağlanıldığı söylenmektedir. Serâvil, Arapların giyeceklerinden değildi.¹⁵⁵ Bazı âlimler, Efendimiz'in şerâvil giymediğine kesin olarak hükmetmişlerdir. Bu konuda İmâm-ı Nevevî *Tehzîbü'l-Esmâ* adlı kitabında: “Hz. Osman gerek cahiliyet zamanında gerek İslâm devrinde asla serâvil giymedi sadece şehid edildiği gün giydi. Sahabe Peygamber Efendimiz'in sünnetine uymakta hırsın kemâl derecesi üzereyken Hz. Osman'ın o günden başkasında serâvil giymemesi Peygamber'imizin de giymediğine delâlet eder, Hz. Osman'ın o gün giymesi de kerametine delildir ki, serâvilin izârdan daha çok vücudu örten bir kıyafet olduğunda şüphe yoktur” demiştir.¹⁵⁶

¹⁵² İbn Mâce, Ticârât, 34.

¹⁵³ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 11/334.

¹⁵⁴ El-Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, 21/306.

¹⁵⁵ Muhammed Enver Şah bin Mu'zam Şah El Keşmirî, *Fezû'l-Bari ala Sahihi'l-Buhari*, thk. Muhammed Bedir, (Beyrut: Mektebetü'l-İlmiyye), 2/213

¹⁵⁶ En-Nevevî, *Tehzibu'l-Esma' ve'l-Lugât*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye), 1/325.

Hz. Peygamber'in sirvâl satın aldığına dair İbn Mâce'nin *Sünen*'inde geçen 36. Hadis dışında Hz. Peygamber'in bu kıyafeti giydiğine dair sahih bir rivayet yoktur. İbnu'l-Kayyim Hz. Peygamber'in sirvâli giymek için aldığı söyleyip bu kıyafeti giydiği görüşünü savunmuştur.¹⁵⁷

Bu konuda Ya'la'nın *Müsned*'inde zayıf bir senetle Ebû Hüreyre'den “*Bir gün Hz. Peygamber ile pazara gittik. Peygamber'imiz, pazarcılarının yanında oturup dört dirheme bir seravil satın aldı. Pazarcılarının bir altın ve gümüş tartıcıları vardı. Hz. Peygamber ona: Verdiğim dirhemleri tart ve iyilerini seç, dedi. Tartıcı: Bu, şimdiye kadar hiç kimseden işitmediğim bir sözdür, dedi.*” Bundan kasıt, “*Dirhem veren hiç kimseden ben işitmedim ki, kendi verdiğinin iyisini kötüsünü bildirmeyi murad edinsin,*” demek olur. Ebû Hüreyre der ki: “*Ben: Sana dininde zayıflık olarak bu yeter ki, peygamberini tanımıyorsun, dedim. Bunun üzerine tartıcı, teraziyi elinden bırakıp sıçradı. Peygamber Efendimiz'in elini öpmek istedi. O da mübarek elini çekti: Bu işi Acemler kendi padişahlarına yaparlar. Ben padişah değilim. Sizden bir kişiyim, diye buyurdu. Bunun üzerine tartıcı dirhemleri seçip aldı. Efendimiz de serâvili aldı. Ben yolda mübarek elinden onu alıp taşımak istedim. Peygamber Efendimiz: Kişinin kendi giyeceğini kendinin taşıması daha uygundur. Meğerki, taşıyamayacak kadar zayıf olsun da müslüman kardeşi ona yardım etmek istesin, dedi. Ben: Ya Resûlâllah! Sen serâvil giyer misin? Dedim. Bunun üzerine Resûlüllah: Evet, giyerim. Seferde ve hazerde, gecede ve gündüzde serâvil giyerim. Ben örtünmekle emrolunmuşum. Ondan daha fazla örtücü bir şey bulamadım, diye buyurdu.*¹⁵⁸ dediği rivayet edilmiştir.

Hüseyin Selim Esed Ebu Ya'la'nın *Müsned*'ine yaptığı tahkikte bu hadisin isnadının oldukça zayıf olduğunu not düşmüştür.¹⁵⁹ Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzi (ö.597/1201) bu hadis hakkında “sahih değildir” demektedir.¹⁶⁰ Ebu Said en-Nisaburî bu konuyla ilgili “Buhari Sahih’inde Hz. Peygamber’in elbisesi babında, Bab-1 seravil başlığından sonra

¹⁵⁷ İbn Kayyim el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd*, 1/35.

¹⁵⁸ Ebu Ya'la, *Müsnedü Ebî Ya'la* 11/23.

¹⁵⁹ Ebu Ya'la, *Müsnedü Ebî Ya'la* 11/23.

¹⁶⁰ İbnu'l Cevzî, Ebu'l-FerecAbdurrahman b. Ali Muhammed el-Cezerî, *Kitabu'l-Mevzuat*, Daru'l-Fikr, 37/47.

ihrama ilişkin hadisleri nakletmiştir ancak Peygamber'imizin seravil giydiğine dair bir rivayete yer vermemiştir. Çünkü kendi şartlarına göre seravil giydiği sabit olmamıştır” diyerek Hz. Peygamber'in bu kıyafeti giymediğine işaret etmiştir.¹⁶¹

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki seravil Hz. Peygamber zamanında bilinen ve kullanılan bir giysiydi. Hz. Peygamber ihramlının giyemeyeceği kıyafetler arasında bu kıyafete de yer vermiştir.¹⁶² “*İzâr bulamayan serâvîl giysin, na'l bulamayan da mest giysin.*”¹⁶³ Sözüyle de bu kıyafetin giyilmesinde sakınca olmadığına işaret etmiştir. Her ne kadar Hz. Peygamber'in bu kıyafeti giydiğine dair sahih bir rivayet olmasa da bu kıyafeti satın alması, giymiş olduğu ihtimalini artırmaktadır.

3.1.13. Abâ

(37) حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ ذَهَبْتُ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ وُلِدَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَبَاءَةٍ يَهْنَأُ بِعَيْرِهَا لَهُ قَالَ: " هَلْ مَعَكَ تَمْرٌ " قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: فَنَاولْتُهُ تَمْرَاتٍ فَأَلْفَاهُنَّ فِي فِيهِ فَلَاكِهِنَّ ثُمَّ فَعَرَ فَأَهَ فَأَوْجَرَهُنَّ إِيَّاهُ فَجَعَلَ الصَّبِيُّ يَتَلَمَّظُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جُبُّ الْأَنْصَارِ التَّمْرُ وَسَمَاءُ عَبْدِ اللَّهِ.

Bize Musa b. İsmail, ona Hammâd b. Seleme, ona Sabit, Enes'in şöyle anlattığını rivayet etti: Abdullah b. Ebu Talha'yı dünyaya geldiği zaman, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) götürdüm. Hz. Peygamber (s.a.v.) aba adı verilen bir elbise içerisinde devesini katranlıyordu. Bana, "Yanında kuru hurma var mı?" diye sordu. 'Evet' dedim. Kendisine bir miktar hurma verdim. Onları ağızına atarak çiğnedi. Sonra çocuğun ağızını açtı ve hurmayı ağızının ortasına yerleştirdi. Çocuk, (hoşlandığından) dilini dolandırmaya başladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), "Ensarın en sevdiği şey, hurmadır." buyurdu ve çocuğun adını Abdullah koydu.¹⁶⁴

¹⁶¹ Kastalânî, el-Mevâhibül Ledünniyye, 2/213.

¹⁶² Buhari, Libâs, 13

¹⁶³ Buhari, Libâs, 14

¹⁶⁴ Buhari, Edebü'l-Müfred, 603

-حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ جَمِيعًا عَنْ جَرِيرِ قَالَ زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّيْمِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كُنَّا عِنْدَ حَدِيفَةَ فَقَالَ رَجُلٌ لَوْ أَدْرَكْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاتَلْتُ مَعَهُ وَأَبْلَيْتُ فَقَالَ حَدِيفَةُ أَنْتَ كُنْتَ تَفْعَلُ ذَلِكَ لَقَدْ رَأَيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ الْأَحْزَابِ وَأَخَذْنَا رِيحٌ شَدِيدَةً وَقُرَّ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا رَجُلٌ يَأْتِينِي بِخَبَرِ الْقَوْمِ جَعَلَهُ اللَّهُ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . فَسَكَنَّا فَلَمْ يُجِبْهُ مِنَّا أَحَدٌ ثُمَّ قَالَ أَلَا رَجُلٌ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ جَعَلَهُ اللَّهُ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . فَسَكَنَّا فَلَمْ يُجِبْهُ مِنَّا أَحَدٌ ثُمَّ قَالَ أَلَا رَجُلٌ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ جَعَلَهُ اللَّهُ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . فَسَكَنَّا فَلَمْ يُجِبْهُ مِنَّا أَحَدٌ فَقَالَ فَمَا يَا حَدِيفَةُ فَأْتِنَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ . فَلَمْ أَجِدْ بُدًّا إِذْ دَعَانِي بِاسْمِي أَنْ أَقَوْمٌ قَالَ أَذْهَبَ فَأْتِنِي بِخَبَرِ الْقَوْمِ وَلَا تَدْعُرْهُمْ عَلَيَّ . فَلَمَّا وَابَيْتُ مِنْ عِنْدِهِ جَعَلْتُ كَأَنَّما أَمْشِي فِي حَمَامٍ حَتَّى أَتَيْتُهُمْ فَرَأَيْتُ أَبَا سَفْيَانَ يَصْلِي ظَهْرَهُ بِالنَّارِ فَوَضَعْتُ سَهْمًا فِي كَيْدِ الْقَوْسِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْمِيَهُ فَذَكَرْتُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا تَدْعُرْهُمْ عَلَيَّ . وَلَوْ رَمَيْتُهُ لَأَصْبَتُهُ فَرَجَعْتُ وَأَنَا أَمْشِي فِي مِثْلِ الْحَمَامِ فَلَمَّا أَتَيْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ بِخَبَرِ الْقَوْمِ وَفَرَعْتُ فَرَرْتُ فَأَلْبَسَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فَضْلِ عِبَادَةٍ كَانَتْ عَلَيْهِ يُصَلِّي فِيهَا فَلَمْ أزلُ نَائِمًا حَتَّى أَصْبَحْتُ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ قَالَ فَمَا يَا نَوْمَانُ

38-) Bize Züheyr b. Harb ve İshak b. İbrahim, onlara Cerîr, ona Züheyr, ona el-A'meş, ona İbrahim et-Teymî, ona da babası (Yezid b. Şerîk) şöyle rivayet etmiştir: Huzeyfe'nin yanında idik de biri, "Rasulullah'a (s.a.v.) yetişseydim onun safında savaşır ve kendimi ona adardım" dedi. Huzeyfe, "Sen mi bunu yapacaktın! Bizler Rasulullah (s.a.v.) ile Ahzab gecesi beraberdik. Bize şiddetli bir rüzgâr ve soğuk vurmuştu! Rasulullah (s.a.v.), "Düşmanın haberini bana getirecek kimse yok mu? Allah, onu Kıyamet günü benimle kılar!" buyurdu. Susuverdik, bizden kimse onu kabul etmedi. Ardından, "Düşmanın haberini bana getirecek kimse yok mu? Allah, onu Kıyamet günü benimle kılar!" buyurdu. (Yine) susuverdik! Bizden kimse onu kabul etmedi. Nebî (s.a.v.) "Düşmanın haberini bana getirecek kimse yok mu? Allah, onu Kıyamet günü benimle kılar!" buyurdu. (Yine) sustuk, bizden kimse onu kabul etmedi. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Ey Huzeyfe! Kalk! Düşmanın haberini bana getir!" dedi. Bir şey de diyemedim, kalktım zira adımla seslenmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Git de bana düşmanın haberini getir! Onları bana karşı kışkırtma!" buyurdu. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanından ayrıldığımda sanki hamamda yürümeye başladım. Nihayet onların yanına geldim. Ebu Süfyân'ı sırtını ateşe vermişken gördüm. Yayına bir ok koyup onu vurmak istedim ancak Hz. Peygamber'in (s.a.v.), "Onları bana karşı kışkırtma" buyruğunu hatırladım. Nitekim atsaydım onu vururdum, (İşimi bitirince) hamamda yürüyormuşçasına döndüm. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yanına geldiğimde düşmanın haberini ona anlattım ve olduğum yerde kendimi bırakıp (yorgunluktan) çöktüm. Rasulullah (s.a.v.) da beni namaz kıldığı abâsının

bir kısmı ile sarmaladı. Sabaha erene dek uyumaya devam ettim. Sabahladığımda, "Ey uykucu kalk!" buyurdu.¹⁶⁵

3.1.13.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Kalın çizgili kumaştan yapılan bir çeşit siyah elbise”¹⁶⁶ diye tarif edilen *a'bânın* tarifi hakkında kaynaklarda çok ayrıntılı bir bilgi yer almamaktadır. Âsım Efendi bu kıyafeti “*yünden dokunmuş elbiselerden olup Türkçede aba denir*” şeklinde açıklamıştır.¹⁶⁷

Üzerlerinde abâdan başka bir şeyleri olmayan Mudar’dan bir cemaatin Hz. Peygamber’i ziyarete geldiği rivayeti¹⁶⁸ ve Medine dışında olup cuma namazı kılmak için şehre gelen ve üzerlerinde abâ bulunan, abânın etrafa yaydığı kötü kokuyla cemaati rahatsız eden kimselere Hz. Peygamber’in yıkanmalarını tavsiye ettiği gelen rivayetten¹⁶⁹ anlaşılacağı üzere bu kıyafet değerli bir giysi değildir. Yer verdiğimiz her iki rivayet de Hz. Peygamber döneminde bu kıyafetin giyildiğine kaynaklık etmektedir.

3.2 Başa Giyilenler

Bu başlık altında sarık ve miğferin yer aldığı rivayetler aktarılacak ve değerlendirmesi yapılacaktır.

3.2.1. İmâme (Sarık) ve Miğfer

(39) حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، دَخَلَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ، فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّ ابْنَ حَظَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَقَالَ: أَقْتُلُوهُ

¹⁶⁵ Müslim, Cihad ve Siyer, 99

¹⁶⁶ Ebü'l-Fadl İyâz b. Musa b. İyâz El-Yahsubi, *İkmâlül Müslim*, 3/233.

¹⁶⁷ Âsım Efendi *Kamusu'l-Muhit Tercümesi*, 1/39.

¹⁶⁸ Müslim, Zekât, 69.

¹⁶⁹ Müslim, Cum'a, 6.

Bize İsmail, ona Mâlik, ona İbn Şihâb, ona da Enes b. Mâlik (ra) şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah (s.a.v.), Fetih yılında başında miğfer olduğu halde Mekke'ye girdi. (Miğferi) çıkarttığına biri gelip "İbn Hatal Kâbe'nin örtüsüne yapışmış" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de "Onu öldürün!" buyurdu.¹⁷⁰

(40) حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ وَمُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالُوا حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَامَ الْفَتْحِ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ.

Bize Ebu Velid et-Teyalisi, Müslim b. İbrahim ve Musa b. İsmail dediler ki, bize Hammad ona Ebu'z-Zübeyr ona Cabir (r.a)'den rivayet ettiğine göre; Resûlullah (s.a.v) fetih yılında Mekke'ye, başında siyah bir sarıkla girmiştir.¹⁷¹

(41) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَالْحَسَنُ الْخُلَوَانِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ مُسَاوِرِ الْوَرَّاقِ، قَالَ: حَدَّثَنِي، وَفِي رِوَايَةِ الْخُلَوَانِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ عَمْرٍو بْنَ حُرَيْثٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمُنْبَرِ، وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءٌ، قَدْ أَرَخَى طَرْفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ، وَلَمْ يَقُلْ أَبُو بَكْرٍ: عَلَى الْمُنْبَرِ.

Bize Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ile Hasen el-Hulvânî rivayet etti. Dedi ki: Bana (Ca'fer b. Amr b. Hureys rivayet etti.) Hulvânî'nin rivayetinde: Babasından naklen Ca'fer b. Amr b. Hureys'den dinledim; demiş. Babası (Amr) şunları söylemiş: Ben hâlâ Resûlullah (s.a.v) 'i minber üzerinde, başında siyah bir sarık, sarığın iki tarafını omuzları arasına sarkıtmış olduğu halde görüyor gibiyim. Ebû Bekr: "Minber üzerinde" demedi.¹⁷²

(42) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي مَعْقِلٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ قِطْرِيَّةٌ فَأَدْخَلَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْعِمَامَةِ فَمَسَحَ مُقَدَّمَ رَأْسِهِ وَلَمْ يَنْفُضِ الْعِمَامَةَ.

¹⁷⁰ Buhârî, Cihâd ve's-Siyer, 169.

¹⁷¹ Ebu Davud, Libâs, 23.

¹⁷² Müslim, Hac, 3312 /544.

Bize Ahmed b. Salih, ona İbn Vehb, ona Muaviye b. Salih, ona Abdülaziz b. Müslim, ona Ebu Ma'kil, ona Enes b. Malik şöyle demiştir: "Ben Rasûlullah'ın (s.a.v.), başında "kitriyye" kumaşından bir sarıkla abdest alırken gördüm. Sarığı çıkarmadan elini sarığın altına sokarak başının ön tarafını meshetti."¹⁷³

(43) وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ وَمُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ جَمِيعًا عَنْ يَحْيَى الْقَطَّانِ قَالَ ابْنُ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنِ النَّبِيِّ عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْحَسَنِ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ بَكَرٌ وَقَدْ سَمِعْتُ مِنَ ابْنِ الْمُغِيرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ وَعَلَى الْخُفَّيْنِ.

Bize Muhammed b. Beşşar ve Muhammed b. Hatim, o ikisine Yahya (b. Said) el-Kattan, ona Teymî, ona Bekir b. Abdullah, ona Hasan, ona Urve b. Muğira, ona babası Muğira b. Şube şöyle demiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.), abdest aldı ve abdestinde sarığı üzerinden başının ön kısmına ve mestlerine mesh etti.¹⁷⁴

3.2.1.2 Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Arapça imâme olarak adlandırılan sarık, "baş giysisi", "başa sarılan kumaş" şeklinde tarif edilmiştir.¹⁷⁵ Dolağı az olan imâmeye isâbe, etrafı kıymetli taşlarla süslü isâbe gibi şeylere iklîl denilir.¹⁷⁶ Sarık Arap toplumunda yaygın olarak kullanılan bir baş giysisidir. Yaşadıkları coğrafyanın iklim şartları düşünüldüğünde sarığın sıcaktan korunmak için giyildiği anlaşılmaktadır.¹⁷⁷

Hiz. Peygamber'in sarık sardığına dair pek çok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin bir kısmı sarık üzerine mesh başlıkları altında, bir kısmı da Kitabu'l- Libas bölümlerinde yer almaktadır. Ancak Buhari'nin Sahih'inde Hiz. Peygamber'in sarığına dair

¹⁷³ Ebu Davud, Tahâret, 57 /40.

¹⁷⁴ Müslim, Tahâre, 83.

¹⁷⁵ İbni Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 12/424.

¹⁷⁶ Nebi Bozkurt, "Sarık", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sarik>

¹⁷⁷ _Receb Abdülcevâd İbrâhim, *el-Mu'cemü'l-'Arabî li-esmâ' i'l-melâbis*, 69.

bir rivayet yer almamaktadır. Bu durum akıllara sarıkla ilgili onun şartlarına uygun sahih bir rivayetin olmadığı düşüncesini getirmektedir. Bununla beraber Müslim'in *Sahih*'inde ve diğer Sünen'lerde sarıkla ilgili sahih rivayetler yer almaktadır. Miğfer ise bir savaş giysisidir. Ona bu başlık altında yer vermemizin sebebi bazı rivayetlerde sarık yerine kullanılmasıdır. Bu sebeple miğfer dışındaki savaş giysilerine çalışmamızda yer vermedik.

Hz. Peygamber'in sarık giydiğine dair en çok nakledilen rivayet 40. hadisimiz olan Mekke'nin fethi sırasında giydiği siyah sarık rivayetidir. Buhari'de yer alan "*Rasulullah (s.a.v.), Fetih yılında başında miğfer olduğu halde Mekke'ye girdi.*" Rivayeti ile bu rivayet arasında bir tenakuz olduğu gözükmemektedir. İki rivayetin de sahih olduğunu söyleyen âlimler farklı şekillerde bu iki rivayetin arasını bulmaya çalışmışlardır.

Bazıları baştaki sarığın, miğfer gibi olduğunu söylemiştir. Kâdî İyâz ise: "*Hz. Peygamber Mekke'ye miğferle girdi sonra onu çıkararak siyah sarığını taktı. Çünkü Peygamberimiz başında siyah bir sarık olduğu halde insanlara hitap etmiştir. Bu konuşma, fethin gerçekleşmesinden sonradır. O halde her iki rivayet sahihtir.*" demiştir.

Ebu Abbas Ahmed b. Tahir ed-Dari de *Etrafu'l-Muvatta*'da Hz. Peygamber'in miğferin üzerine sarık sarmış olabileceğini söylemiştir.¹⁷⁸ Kurtubi' de Hz. Peygamber'in Mekke'ye miğferle girdiğini fetih bittikten sonra hutbeyi siyah sarıkla verdiğini söylemiştir.¹⁷⁹

Hadis şârihlerinin konuya bu kadar ehemmiyet vermelerinin sebebi rivayetlerin birinin Mekke'nin savaşla fethedildiğine, diğerinin ise sulh yolu ile fethedildiğine delil olmasıdır. Zira ordu komutanının bir yere hangi kıyafetle geldiğinin bilinmesi, geliş niyeti ve maksadı hakkında hüküm vermemize yardımcı olmaktadır. Giyilen kıyafetin bu yönden de değer ifade ettiğini unutmamak gerekir. Bilindiği gibi miğfer harp kıyafetidir; sarık ise sulh zamanında giyilir.¹⁸⁰

¹⁷⁸ El-Aynî, *Umdetü'l-Kâri*, 10/206; İbn Hacer El-Heytem, *Eşrefü'l-vesâ'il*, 168.

¹⁷⁹ El-Aynî, *Umdetü'l-Kâri*, 10/207

¹⁸⁰ En-Nevevî, *Riyazü's-Salihîn tercüme ve şerhi*, 4/266

Hz. Peygamber'in siyah sarıkla hutbe verdiğini ifade eden Amr b. Hureys'ten rivayet edilen 41. hadis sarık sarınmanın ve sarığın bir ucunu iki omuz arasına sarkıtmanın müstehap olduğunu göstermektedir. Yine bu hadisten hutbede siyah sarık takmanın ve Mekke'ye ihramsız girmenin caiz olduğu anlaşılmaktadır.¹⁸¹

Konumuz kapsamı dışında olduğu için 42. ve 43. Hadiste geçen sarık üzerine mesh konusuna değinilmeyecektir. Ancak bu hadisler Hz. Peygamber'in sarığı yaygın olarak kullandığına delildir. Yine 42. hadiste yer alan "kıtriyye" ifadesi Nesai'nin süneninde "harkaniyye" olarak geçmektedir.¹⁸² Harkaniyye yakmak anlamına gelen (حرق) fiilinden türetilmiştir, siyah demektir. Ateşin yaktığı nesnelere siyaha dönmesinden dolayı bu ismi aldığı söylenmektedir.¹⁸³

Âlimler Hz. Peygamber'in sarığını ne tarafa sarkıtacağı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Arka tarafına, iki omuzu arasına sarkıtacağına dair hadisler olduğu gibi, sarığın ucunun birini ön tarafa diğerini de arkaya sarkıtacağına dair rivayetler kaynaklarda yer almaktadır.¹⁸⁴

İmam Nevevi Peygamberimizin, kısa ve uzun olmak üzere iki tane sarığının olduğunu kısa olanın boyu yedi, uzun olanın ise on iki arşın olduğunu söylemiştir.¹⁸⁵ Hz. Peygamber'in "sehap" adında bir sarığının olduğu, onu kalânsüvesiyle (takke) birlikte kullandığı da kaynaklarda geçmektedir.¹⁸⁶

Çalışmamızda yer verdiğimiz bu hadisler dışında sarığın faziletine dair birçok mevzu hadis de bulunmaktadır. Müelliflerin mevzûât kitaplarında yer verdiği bu hadislere örnek olarak şunları verebiliriz: "*Sarıkla kılınan namaz sarıksız kılınan namazdan yetmiş*

¹⁸¹ Muhammed Emîn Hararî, *Şerhu Süneni İbn Mâce*, (Cidde: Daru'l-Minhac, 2018), 16/295

¹⁸² Nesai, *Zînet*, 108

¹⁸³ Receb Abdülcevâd İbrâhim, *el-Mu'cemü'l-'Arabî li-esmâ'i'l-melâbis*, 179

¹⁸⁴ Şevkânî, *Neylül Evtâr*, 2/128; Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/337.

¹⁸⁵ Ali el-Kârî, *Cem 'u'l-Vesâil*, 199

¹⁸⁶ İbn Hacer El-Heytemî, *Eşrefü'l-vesâ'il*, 169

kat daha faziletlidir.” Ali el-Kârî *el-Esrâru'l-Merfua'sında* bu hadisin mevzû olduğunu zikretmiştir.¹⁸⁷ Sarıkla ilgili bir diğer mevzû rivayet “*Sarık takarsanız hilminiz artar*” rivayetidir. İbnü'l-Cevzî bu hadise mevzuatında yer vermiştir.¹⁸⁸ Bunlara benzer birçok rivayet mevzûât kitaplarında yer almaktadır.

Sonuç olarak baktığımızda sarık, Arap örfünde yaygın olarak kullanılan bir baş giysisidir. Hz. Peygamber'in ve ashabının sarık giydiğine dair birçok rivayet kaynaklarda yer almaktadır. Bunlar arasında Hadis âlimlerince sahih kabul edilen rivayetler olduğu gibi zayıf hatta mevzû kabul edilen rivayetler de vardır.

3.2.2. Kalânsuve

(44) حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَبِيعَةَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْعَسْقَلَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ رُكَانَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رُكَانَةَ صَارَعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَرَاعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رُكَانَةُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ فَرْقَ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُشْرِكِينَ الْعَمَائِمُ عَلَى الْقَلَانِسِ

Rükâne (r.a.)'den rivâyet edilmiştir: “Rükâne Rasûlullah (s.a.v.) ile güreş tutmuştu Rasûlullah (s.a.v.), onun sırtını yere getirdi.” Rükâne dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.)'den işittim şöyle diyordu: Biz Müslümanlarla müşrikler arasındaki fark külahların üzerine sarılan sarıklardır.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Ali el-Kârî, Ebü'l-Hasen Nurüddin Ali b. Sultan Muhammed el-Kârî el-Herevî, *el-Esrâru'l-merfû li'l-ahbâri'l- mevzû'a*, thk. Muhammed es-Sabbah, Mektebetü'l-İslamiyye, Beyrut ,1986 234,

¹⁸⁸ İbnü'l Cevzî Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali Muhammed el-Cezerî, *Telbîsü iblis*, thk. Eyman Salih, Daru'l-Hadis, Kahire 1995, 3/45.

¹⁸⁹Tirmizî, Libâs, 42

3.2.2.2 Rivayetin Değerlendirilmesi:

Kalânsüve (takke) sıcaktan korunma ve güzelleşme amacıyla giyilen, bazen tek başına bazen de sarıkla birlikte kullanılan bir baş giysisidir. Ebubekir İbnu'l-Arabî kalânsüve için “*Peygamberler ve salihlerin giysilerindedir*” demiştir.¹⁹⁰

Rukane'den rivayet edilen hadis Kütüb-i Sitte içinde sadece Tirmizî ve Ebu Dâvud'da yer almaktadır. Tirmizî bu rivayet hakkında: “*Bu hadis hasen garibtir. Senedi pek sağlam değildir. Ebû'l Hasan el Askalanî'yi ve Rükâne'nin oğlunu pek tanımıyoruz*” demiştir.¹⁹¹ Bu hadisle ilgili Azimâbâdî “*Sadece kalânsüve takmak müşriklerin adetidir, Müslümanlar ise kalânsüve üzerine sarık takarlardı. Hz. Peygamber kalânsüve üzerine sarık takardı tek başına kalânsüve giymemiştir*”¹⁹² demiştir. Bazıları da biz Müslümanlar kalânsüve üzerine sarık takarlar müşrikler ise sadece kalânsüvesiz sarık takarlar demişlerdir.¹⁹³ Ancak bu görüş zayıf kabul edilmiştir. İbni Abbas'tan Hz. Peygamber'in bazen sarığın altına kalânsüve giydiği bazen de kalânsüvesiz sarık sardığı rivayet olunmuştur.¹⁹⁴

İbnu'l-Kayyim da Hz. Peygamber'in bazen kalânsüve üzerine sarık taktığını bazen de kalânsüveyi sarıksız taktığını zikretmektedir.¹⁹⁵ İbni Abbas Hz. Peygamber'in üç adet kalânsüvesinin olduğunu söylemiştir. Bunlardan ilki içine pamuk doldurulmuş beyaz kalânsüve, ikincisi yemen kumaşından bir kalânsüve üçüncüsü ise savaşa giderken giydiği kulaklı kalânsüvedir.¹⁹⁶ Ancak Âlimler bu rivayeti zayıf bulmuşlardır.¹⁹⁷

¹⁹⁰ Ali El-Kâri, *Mirkatu'l- Mefâtiḥ* 7/ 214; Âsım Efendi *Kamusu'l-Muhit Tercümesi*, 2/278

¹⁹¹ Sünen-i Tirmizî, Libâs, 42

¹⁹² Azîmâbâdî, *Avnü'l-Ma'bûd*, 11/88

¹⁹³ Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/393

¹⁹⁴ Azîmâbâdî, *Avnü'l-Ma'bûd*, 11/130

¹⁹⁵ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadul-Mead*, 1/125

¹⁹⁶ Nec müddîn Muhammed b. Muhammed el-Âmirî el-Gazzî ed-Dımaşkî, *Hüsni't-Tenebbüh li-mâ verede fi't-Teşebbüh* Daru'n-Nevadir, Suriye, 2011 5/336; Hayyan el-İsbahânî, *Ahlaku'n-nebi ve Âdabuhu*, thk. Isâmüddîn Seyyid es-Sabâbitî, Dârü'l-Mısırî Lübnan, 1993, 124

¹⁹⁷ El-Münâvi, *Feyzü'l-Kadir Şerhu'l-Camii's-Sağir*, 5/246

Hiz. Peygamber'in kalânsüveyi sarıkla mı yoksa sarıksız mı giydiği âlimler arasında ihtilafli olsa da bütün bu rivayetlerden Hiz. Peygamber'in kalânsüve giydiği sonucuna ulaşabiliriz.

3.3 Ayağa Giyilenler

Bu başlık altında na'l, mest ve çorap ile ilgili Kütüb-i Sitte'de yer alan rivayetler aktarılacak ve değerlendirilecektir.

3.3.1. Na'l (Ayakkabı)

(45) حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُهَالٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَنَادَةَ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ رَضِيٍّ اللهُ عَنْهُ: أَنَّ نَعْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَهَا قِبَالَانِ.

Bize Haccâc b. Minhâl, ona Hemmâm, ona Katâde, ona da Enes b. Malik (ra) Rasûlullah (s.a.v.)'ın ayakkabısının iki bağcığı vardı diye, bildirdi.¹⁹⁸

(46) حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ جُرَيْجٍ: أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍ، رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ أَرْبَعًا لَمْ أَرِ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ يَصْنَعُهَا، قَالَ: مَا هِيَ يَا ابْنَ جُرَيْجٍ؟ قَالَ: رَأَيْتُكَ لَا تَمَسُّ مِنَ الْأَرْكَانِ إِلَّا الْيَمَانِيَيْنِ، وَرَأَيْتُكَ تَلْبَسُ النَّعَالَ السَّبْيِيَّةَ، وَرَأَيْتُكَ تَصْبُغُ بِالصُّفْرَةِ، وَرَأَيْتُكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ، أَهَلَ النَّاسُ إِذَا رَأَوْا الْهَلَالَ، وَلَمْ تُهَلِّ أَنْتَ حَتَّى كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍ: أَمَا الْأَرْكَانُ: " فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمَسُّ إِلَّا الْيَمَانِيَيْنِ، وَأَمَا النَّعَالَ السَّبْيِيَّةُ: فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ النَّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا، وَأَمَا الصُّفْرَةُ: فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْبُغُ بِهَا، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَصْبُغَ بِهَا، وَأَمَا الْإِهْلَالُ: فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُهَلِّ حَتَّى تَتَّبِعَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ

Bize Abdullah b. Mesleme, ona Malik, ona Saîd el-Makburî'nin bildirdiğine göre, Ubeyd b. Cüreyc Abdullah b. Ömer (ra)'e şöyle demiştir: "Arkadaşlarından hiçbirinin

¹⁹⁸ Buhârî, Libâs, 41

yapmadığı dört şeyi sen yaparken görüyorum.” Bunun üzerine İbn Ömer (ra): “Nedir onlar, Ey İbn Cüreyc?” dedi. İbn Cüreyc de: “Görüyorum ki, sen Ka'be'nin rükünlerinden el-Hacerü'l-Esved ile er-Rüknü'l-Yemânî'den başkasına el sürmüyorsun. Görüyorum ki, sıbtiyye (tabaklanmış deriden yapılmış) ayakkabılar giyiyorsun. Görüyorum ki, sarı boya kullanıyorsun. Bir de görüyorum ki, Mekke'de bulunduğun zaman insanlar Zülhicce'nin hilâlini gördükçe telbiyede bulunurken, sen terviye, yani sekizinci gün girmedikçe telbiyeye başlamıyorsun”. Bunun üzerine Abdullah b. Ömer de ona cevap olarak şöyle demiştir: “Ka'be'nin rükünlerine gelince, ben Rasûlullah (s.a.v.)'ın el-Hacerü'l-Esved ile er-Rüknü'l-Yemânî'den başkasına el sürdüğünü görmedim. Tabaklanmış deriden ayakkabılara gelince, ben Rasûlullah'ın üzeri kılız (deriden yapılmış) ayakkabılar giyip ayağı içinde iken abdest aldığını gördüm. Onun için ben onları giymeyi severim. Sarı boyaya gelince, Rasûlullah'ın sarı boya ile (elbisesini veya sakalını) boyadığını gördüm. Ben de onun için o boya ile boyamayı severim. Telbiye okumaya gelince, ben Rasûlullah (s.a.v.)'ın binek hayvanı Mekke'den Minâ'ya doğru yönelip hareket etmedikçe telbiye ettiğini görmedim”.¹⁹⁹

(47) حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ خَالِدِ الْحَدَّاءِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ قَالَ: كَانَ لِنَعْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَالَانِ مَثْنِيَّيْنِ شِرَاكُهُمَا.

Bize Ali b. Muhammed ona Veki' ona Süfyan ona Halid el-Hizaî ona Abdullah b. Haris, Abdullah bin Abbâs (r.a)'ın; Şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v)'in ayakkabısının tasmaşı çift olan iki kîbâlesi vardı."²⁰⁰

3.3.1.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Hz. Peygamber'in ayakkabısının şekli hakkında Kütüb-i Sitte içerisinde birçok rivayet yer almaktadır. Bunların en önemlilerinden biri de Enes b. Malik'ten rivayet edilen ve tezimizde 45. hadisi olan rivayettir. Hadisin Buhari'de geçen bir diğer rivayetinde

¹⁹⁹ Buhârî, Libâs, 37 2/471

²⁰⁰ İbn Mâce, Libâs, 27

“جَرْدًاوَيْن” ifadesi ziyade edilmiştir.²⁰¹ Ziyade edilen bu kelime “جَرْد” fiilinden gelmektedir ve derinin soyulması demektir.

Hadiste geçen kîbâle kelimesi ayak parmakları arasına geçirilen tasma olarak tanımlanmıştır.²⁰² Sindi (öl. 1138/1726) ve Cevheri (öl. 400/1009’dan önce) de Hz. Peygamber’in ayakkabısının kîbâlesi, ayağın orta parmağı ile ondan sonra gelen parmak aralığına geçirilen tasmadır, demişlerdir.²⁰³ İbn Manzur bu kelimeyi “Ayağın orta parmağı ve yanındaki parmak arasından geçen bağ demektir. Bu bağın ayakkabıya tutturulabilmesi için ayağın üst tarafından geçen şirak adı verilen tasma ile tutturulması gerekir” demiştir.²⁰⁴

İbn Ömer ’den rivayet edilen 46. Hadiste Hz. Peygamber’in “Sıbtıyye” adı verilen ayakkabı giydiği ifade edilmektedir. Hadiste geçen “Sıbtıyye” hakkında birçok tarif yapılmıştır. İbnu’l-Esir onu “sığır derisinden yapılmış, selen ağacıyla tabaklanmış ayakkabı” olarak tarif etmiştir.²⁰⁵ İbn Manzûr ise her türlü tabaklanmış deriye sıbt denildiğini söylemiştir.²⁰⁶ İnsanların İbn Ömer’in bu ayakkabıyı neden giydiğini sormaları, bu şekilde tabaklanmış ayakkabıyı zenginlerin giymesi sebebiyledir. Cahiliye devrinde Araplar daha çok tabaklanmamış deriden ayakkabı giyerlerdi, bu şekilde tabaklanmış ayakkabıları zenginler giyerdi.²⁰⁷ İbn Manzûr ayakkabının Araplar için bir övünç kaynağı olduğundan, hatta onun şiiirlere bile konu olduğundan bahsetmektedir.²⁰⁸

Rivayetlerden anlaşıldığına göre o dönemde giyilen ayakkabıların işlevi günümüzdeki ayakkabıların işlevine yakındı. Muhittin Uysal bu hususta şunları ifade etmektedir: “Bugünkü ayakkabılarımız kadar gelişmiş olmasa da sığır derisinden elde edilmiş bir tür kösele ayakkabı, İslâm’ın ilk dönemlerinde mevcuttu ve bizzat Peygamberimiz tarafından giyilmişti. Ayrıca ayakkabı niteliklerinden bahseden haberler, belki sıcak iklimin de etkisiyle, kîbâle kelimesiyle ifade edilen, iki veya bir iple parmaklara

²⁰¹ Buhârî, Farzu'l-Humus, 5

²⁰² Et-Tîbi, Şerhü't-Tibi ala Mişkati'l-Mesabih 9/2921

²⁰³ Mübârekpûrî, Tuhfetü'l-Ahvezî, 5/382

²⁰⁴ Manzur, Lisani'l-Arab 11/543

²⁰⁵ İbnu'l Esir, En-Nihaye, 2/140

²⁰⁶ Manzur, Lisani'l-Arab, 2/37

²⁰⁷ El-Aynî, Umdetü'l-kari, 22/27-28

²⁰⁸ Manzur, Lisani'l-Arab, 11/667

tutturulan, daha ziyade takunya tipi bir tür yazlık ayakkabıların tercih edildiğini göstermektedir. Bunlar arasında yamalı olanlar da vardı ve her çeşidi Hz. Peygamber tarafından da giyilmişti.”²⁰⁹

Kaynaklarda Hz. Peygamber’in her zaman ayakkabısının olduğu, ayakkabılarından birine de “Tasume” isminin verildiği yer almaktadır.²¹⁰ Nitekim O "Ayakkabıları çoğaltın. Çünkü kişi ayakkabı giydiği müddetçe binekli gibidir. “Diyerek ashabına da ayakkabı giymeyi tavsiye etmiştir.²¹¹

“Rasûlullah’ın vefatından sonra ayakkabıları korunmuştur. Bunlardan bir çifti Enes b. Mâlik’te bir çift Şeddad b. Evs’te bir çift de Hz. Aîşe’nin yanında kalmıştı. Şeddad b. Evs’te kalan na’l oğlu Muhammed’in eline geçmiş o da bir tekini kız kardeşi Hazrec’e vermiştir. Hz. Âişe’de bulunan bir na’li ondan kız kardeşi Ümmü Gülsüm’e ondan da torunlarına intikâl etmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi’nde Hz. Peygamber’e ait olduğu söylenen sandalet tipi üç na’l bulunmaktadır.²¹²

3.3.2. Mest ve Çorap

(48) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ حَدَّثَنَا دَلْهَمُ بْنُ صَالِحِ الْكِنْدِيِّ عَنْ حُجَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْكِنْدِيِّ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّجَاشِيَّ أهدَى لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُفَّيْنِ سَادَجَيْنِ أَسْوَدَيْنِ فَلَبِسَهُمَا.

Bize Ebu Bekir, ona Veki’, ona Delhem b. Salih el-Kindî, ona Huceyr b. Abdullah el-Kindî, ona (Abdullah b.) Büreyde babasının (Büreyde b. Husayb) şöyle dediğini rivayet etti: Necâşi, Rasulullah’a (s.a.v.) bir çift siyah ve nakışsız mest hediye etti. O da onu giydi.²¹³

²⁰⁹ Muhittin Uysal, *Peygamber Günlerinde Giyim, Kuşam ve Süslenme*, 116

²¹⁰ İbnü’l-Esîr, *en-Nihâye* 5/63

²¹¹ Müslim, “Libas”, 66

²¹² Nebi Bozkurt, "Na'l-i Şerif", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/nal-i-serif#1> (03.02.2021).

²¹³ İbn Mâce, *Libâs*, 31

(49) حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَلْفَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَقَدْ رَأَيْتَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي النَّعْلَيْنِ وَالْخُفَّيْنِ.

Bize Ali b. Muhammed, ona Yahya b. Âdem, ona Züheyr, ona Ebu İshak, ona Alkame b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Biz Rasulullah'ı (s.a.v.) hem ayakkabılarıyla hem mestleri ile namaz kılarken gördük.²¹⁴

(50) حَدَّثَنَا هَنَّادٌ، وَمَحْمُودُ بْنُ عَيْلَانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي قَيْسٍ، عَنْ هُرَيْرِ بْنِ شَرْحَبِيلٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، قَالَ: تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَسَحَ عَلَى الْجُورَيْنِ وَالنَّعْلَيْنِ.

Bize Hennad (b. Serî et-Temimî) ve Mahmud b. Ğaylan, onlara Veki' (b. Cerrah), ona Süfyan (es-Sevrî), ona Ebu Kays (Abdurrahman b. Servan el-Evdî), ona da Hüzeyl b. Şurahbil (el-Evdî), Muğira b. Şu'be'nin şöyle anlattığını rivayet etti: “Rasulullah (s.a.v.) abdest alır, çorap ve ayakkabısı üzerine meshederdi.”²¹⁵

(51) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ مَثُورٍ وَبِشْرُ بْنُ آدَمَ قَالَا حَدَّثَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ عَنْ عَيْسَى بْنِ سِنَانٍ عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَزْرَبِ بْنِ عَزْرَبِ عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْجُورَيْنِ وَالنَّعْلَيْنِ.

Bize Muhammed b. Yahya ona Mualla b. Mensur ve Bişr b. Âdem onlara Yunus b. İsa b. Sinân ona Dahhak, Ebû Musa El-Eş'ârî'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.) abdest aldı da çoraplarına ve pabuçlarına meshetti.²¹⁶

²¹⁴ İbn Mâce, İkâmetu's-salât ve's-sünnetü fihâ, 66

²¹⁵ Tirmizî, Tahâret, 74

²¹⁶ İbn Mâce, Tahâret, 88

3.3.2.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Hadislerde geçen çorap (الجورب) ifadesiyle kastedilenin mest (الخف) olduğu yönündeki görüşlere binaen bu iki giysiyi aynı başlık altında değerlendirmeyi uygun gördük. *Mest*; deriden yapılan, ayağı saran, ayakkabıdan daha kapalı ve hafif olan ayak giysisi olarak tanımlanmıştır. Çorap ise yün, kıl, deri veya pamuktan yapılan ister kalın olsun ister ince olsun ayağa giyilen bir tür kılıf şeklinde tarif edilmiştir. *Mest* ile çorabın farkı, çorap yün, kıl, pamuk vs. yapılırken *mestin* sadece deriden yapılmasıdır.²¹⁷ Zebîdi (öl. 1205) çorabın Farça “Kureb” kelimesinden gelip sonradan Araplaştığını ayağa sarılan şey anlamına geldiğini zikretmektedir.²¹⁸

Hiz. Peygamber’in mest (الخف) kullandığına dair rivayetler pek çok hadis kitabının taharet bölümünde yer almaktadır. *Mest* başlığı altında da bu rivayetlere dair birçok örnek sunduk. 48. hadiste geçen *mest* Hiz. Peygamber’e Necaşi tarafından hediye edilmiştir. Hadiste geçen “sâzeceyn” kelimesi, kendisine başka renk karışmamış, desensiz anlamına gelmektedir.²¹⁹ Aktardığımız diğer hadisler de Hiz. Peygamber’in *mesti* pek çok kez kullandığına delil olmaktadır. Muğire b. Şûbe’den rivayet edilen Hiz. Peygamber’in çorapları üzerine *mest* ettiğini ifade eden 50. hadis hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Âlimler bu hadisi tenkit ederek onun sıhhati hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Tirmizi bu hadisin “hasen, sahih” olduğunu söylerken Ebu Dâvud ise bu hadisin zayıf ve senedinin kuvvetli olmadığını, Muğire’den maruf olan hadisin, "Hiz. Peygamber, mestler üzerine meshetti" şeklinde olduğunu söylemektedir.²²⁰ Şuayb Arnavut Ahmet b. Hanbel’in Müsned’ine yaptığı tahkikte Ebu’l-Kays’a bu rivayette mutabaat eden bir başka rivayetin bilinmediğini not düşmüştür.²²¹ Beyhâki’de “çoraplar üzerine mesh” ifadesinde

²¹⁷ Muhibbuddin Ebu'l-Feyz es-Seyyid Murteza ez-Zebidi, *Tacu'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*, Daru'l-Hidaye, Ali Hilali, Kuveyt, 2/155-156.

²¹⁸ Zebidi, *Tacu'l-Arus* 2/156

²¹⁹ Suyutî Abdurrahman b. Ebi Bekr, *Misbâhu'z-Zücâce*, (Karatçî: Kadimî Kütüphane, 2007), 258

²²⁰ Sünen-i Ebu Davud, Tahâret, 61 /43; Sünen-i Tirmizî, Tahâret, 74 1/167.

²²¹ Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdillah eş-Şeybani, *Müsned*, (thk. Şuayb el-Arnaut ve dğr. Müessesetü'r-Risale, 2001. 30/145.

muhalefet söz konusu olduğunu zikretmektedir.²²² Elbâni Hadisin sahih olduğunu belirmiş ve Tirmîzî'nin görüşünü isabetli görmüştür. Elbâni Hadisteki “cevrab” ifadesinin sika ravinin ziyadesi olduğunu ve bunun makbul olduğunu belirtmiştir.²²³ Ahmed Muhammed Şakir, Tirmizî tahkikinde bu hadisin sahih olduğu görüşünü savunmuş ve “çorap üzerine mesh” ifadesinde bir muhalefet olmadığını onun Muğire b. Şûbe'den gelen “mest üzerine mesh” hadisinden farklı, müstakil bir rivayet olduğunu ifade etmiştir.²²⁴

51. Hadiste de Hz. Peygamber'in çorapları üzerine mest ettiği ifadesi yer almaktadır. Ancak hadisin ravilerinden Muallâ kendi rivayetinde “Ben Ebû Musa'nın ‘ve pabuçlarına’ dediğini bilirim, başka türlü dediğini bilmem demiştir.²²⁵ Beyhâki (öl. 458/1066) bu hadiste iki illet olduğunu, bunlardan birinin Dahhak'ın Ebu Musa'dan hadis alıp almadığının bilinmemesi, ikincisinin ise İsa b. Sinan'ın zayıf bir râvi olması olduğunu söylemiştir.²²⁶

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki Hz. Peygamber'in çorap giydiğine dair gelen rivayetler sıhhati hakkında farklı görüşlerin olduğu rivayetlerdir. Nitekim Mübarekpûrî de “Çorap üzerine mesh konusunda hakkında olumsuz eleştiri bulunmayan sahih-merfu bir rivayet yoktur” demiştir.²²⁷ Ancak rivayetlerin birden fazla olması ve sahabe'nin de çorap üzerine mesh ettiğine dair gelen birçok rivayet²²⁸ Hz. Peygamber'in de bu giysiyi giymiş olacağı noktasındaki görüşleri desteklemektedir.²²⁹

²²² Beyhaki, Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *es-Sünenü'l-Kübra*, (Beyrut: Daru'l-Kütübil-İlmiyye, 2003) (mhk. Muhammed Abdülkadir Ata), 427.

²²³ Elbânî, Nâsiruddîn, *İrvâ'ul-galîl fî tahrîci ehâdisi Menâri's-sebîl*, Mektebetü'l-İslami, Beyrut, C.1, s.138

²²⁴ Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi, *Sünenü't-Tirmizi*. thk. Ahmed Muhammed Şakir (Kahire: Mektebetü'l-İslamiyye), 1/167-169.

²²⁵ İbn Mâce, Tahâret, 88.

²²⁶ Beyhaki, Sünen-i Kübra, 1/427.

²²⁷ Mübarekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/328.

²²⁸ Ebu Davud “Ali b. Ebu Tâlib, İbn Mesud, Berâ b. Azib, Enes b. Mâlik, Ebu Ümâme, Sehl b. Sa'd ve Amr b. Hureys de çorap üzerine meshetmişlerdir. Bu, Ömer b. Hattâb ve İbn Abbas'tan da rivayet edilmiştir” demiştir. Ebu Davud, Tahâret, 61

²²⁹ Çorap üzerine mesh ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz: M. Tunç, “Çorap Üzerine Mesh Hadislerine Dair Bir Değerlendirme”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 6, sayı. 8-9, ss. 22-49, Ara. 2018; Muhammed Cemâluddîn el-Kâsimî, *el-Meshu ale'l-Cevrabeyn*, thk. Nâsiruddîn el-Elbânî, (Beyrut: el-Mektebu'l-İslami, 1986); Ahmed b. Muhammed İsmail et-Tahtâvî, *Keşfu'r-Rîn an Beyâni'l-Meshi ale'l-Cevrabeyn*, thk. Abdi Ali Salih eş-Şabânî, (Bağdat: Mecelletü'l-Ulûmi'l-İslâmiyye)

3.4 Süs ve Aksesuar

Bu başlık altında yüzük, saç, sakal, bıyık, koku ve sürme ile ilgili Kütüb-i Sitte'de yer alan rivayetler aktarılacak ve değerlendirilecektir.

3.4.1. Hâtem (Yüzük)

(52) حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَقُولُ: لَمَّا أَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى الرُّومِ، قِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لَا يَقْرَءُونَ كِتَابًا إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَخْتُومًا، فَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِهِ فِي يَدِهِ، وَنَفْسٍ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ.

Bize Ali b. Ca'd, ona Şu'be, ona Katâde, ona Enes (r.a) şöyle rivayet etmiştir: Nebî (s.a.v.), Bizans'a mektup yaz (dır)mak istediğinde, kendisine, "Onlar sadece mühürlü olan mektupları okurlar" denildi. (Bunun üzerine) Hz. Peygamber (s.a.v.), gümüşten bir yüzük edindi. Sanki ben, elindeki (o yüzüğün eseri olan) beyazlığa bakar gibiyim. İçine, "Muhammed, Allah'ın Resûlüdür" (cümlesini) nakşetti.²³⁰

(53) حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ جَعَلَ فَصَّهُ فِي بَطْنِ كَفِّهِ إِذَا لَبَسَهُ ، فَاصْطَنَعَ النَّاسُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ ، فَرَقِيَ الْمُنْبَرِ ، فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَتَى عَلَيْهِ فَقَالَ إِنِّي كُنْتُ اصْطَنَعْتُهُ ، وَإِنِّي لَا أَلْبَسُهُ. فَنَبَذَهُ فَنَبَذَ النَّاسُ . قَالَ جُوَيْرِيَةُ وَلَا أَحْسِبُهُ إِلَّا قَالَ فِي يَدِهِ الْيُمْنَى .

Bize Musa b. İsmail, ona Cüveyriye, ona Nafi', ona da Abdullah ibni Ömer'in rivayet ettiğine göre Rasulullah (s.a.v.) altından bir yüzük yaptırmıştı. Bu yüzüğü taktığında, taşını avucunun iç kısmına denk getirirdi. (Onun yüzük yaptırdığını görünce) insanlar da kendilerine altından yüzük yaptırdılar. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) minbere çıktı. Allah'a hamd edip onu övdükten sonra "Ben kendime şu yüzüğü yaptırmıştım. Artık onu takmayacağım." buyurdu ve yüzüğü çıkarıp attı. İnsanlar da

²³⁰ Buhârî, Cihâd ve's-Siyer, 10

yüzüklerini çıkarıp attılar. Cüveyriye "Öyle zannediyorum ki Nafi', rivayetinde Rasulullah'ın (s.a.v.) yüzüğü sağ eline taktığını söylemişti." demiştir.²³¹

(54) أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ حَرْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ مِعْوَلٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ خَاتَمًا فَلَيْسَهُ قَالَ: شَعَلَنِي هَذَا عَنْكُمْ مُنذُ الْيَوْمِ، إِلَيْهِ نَظْرَةٌ، وَإِلَيْكُمْ نَظْرَةٌ ثُمَّ أَلْقَاهُ

Bize Muhammed b. Ali b. Harb, ona Osman b. Ömer, ona Malik b. Miğvel, ona Süleyman eş-Şeybanî, ona Saîd b. Cübeyr, ona da İbn Abbas'ın rivayet ettiğine göre Rasulullah (s.a.v.) bir yüzük alıp parmağına takmış ve şöyle buyurmuştur: "Şu yüzük, gün boyu sizin (işlerinize ilgilenmekten) beni alıkoydu. Zira bir ona bakıyorum bir de bir size bakıyorum." buyurdu. Sonra da yüzüğü çıkarıp attı.²³²

(55) حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ رَضِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمًا، قَالَ: إِنَّا اتَّخَذْنَا خَاتَمًا، وَنَفْسُنَا فِيهِ نَفْسًا، فَلَا يَنْفُسَنَّ عَلَيْهِ أَحَدٌ قَالَ: فَإِنِّي لَأَرَى بَرِيقَهُ فِي خُنْصَرِهِ

Enes ibn Mâlik şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v) bir mühür yüzük edindi ve: "Biz bir mühür yüzük edindik, üzerine de bir nakış naksettirdik. Artık hiç kimse bu yazıyı yüzük üzerine nakş ve taklîd etmesin" buyurdu. Enes: Ben şimdi Peygamber'in küçük parmağında o mühür yüzüğün parıldamasını muhakkak görmekteyimdir, demiştir.²³³

(56) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُرَيْدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ وَهْبٍ الْمِصْرِيُّ أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ كَانَ خَاتَمَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ وَرَقٍ. وَكَانَ فَصُّهُ حَبَشِيًّا

Bize Yahya b. Eyyûfa rivayet etti. Dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb EI-Mısrî rivayet etti, Dedi ki: Bana Yûnus b. Yezîd, İbni Şihab'dan naklen haber verdi. Demiş ki: Bana Enes b. Mâlik rivayet etti. Resûlullah'ın yüzüğü gümüşten, taşı da Habeş taşı idi.²³⁴

²³¹ Buhârî, Libâs, 53

²³² Nesai, Zînet, 81

²³³ Buhârî, Libâs, 51

²³⁴ Müslim, Libas ve Zînet, 61

(57) حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَمَّا اسْتُخْلِفَ كَتَبَ لَهُ، " وَكَانَ نَفْسُ الْخَاتِمِ ثَلَاثَةَ أَسْطُرٍ: مُحَمَّدٌ سَطْرٌ، وَرَسُولٌ سَطْرٌ، وَاللَّهُ سَطْرٌ "

Bize Muhammed b. Abdullah (el-Ensârî), ona babası (Abdullah b. Müsenna el-Ensârî), ona Sümâme (b. Abdullah el-Ensârî), ona da Enes (b. Malik) (ra.) rivayet etmiştir: "Hz. Ebu Bekir (ra.) halife seçilince onu Enes için (zekât oranlarını içerir) bir yazı yaz (dır)dı. (Yazıda kullandığı) mühür üzerindeki yazı, üç satırdı. 'Muhammed' kelimesi bir satır, 'Rasûl' kelimesi bir satır, 'Allah' kelimesi bir satırdı."²³⁵

(58) حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ بْنُ خَلَادٍ الْبَاهِلِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذِهِ، وَأَشَارَ إِلَى الْجَنْصِرِ مِنْ يَدِهِ الْيُسْرَى.

Bana Ebû Bekr b. Hallâd El-Bâhilî rivayet etti. Dedi ki: Bize Abdurrahman b. Mehdî rivayet etti. Dedi ki: Bize Hammat b. Seleme, Sabit'ten, o da Enes'den naklen rivayet etti. Enes: Peygamber (s.a.v.)'in yüzüğü şunda idi, demiş ve sol elinin küçük parmağına işaret etmiştir.²³⁶

(59) حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى وَزِيَادُ بْنُ يَحْيَى وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ قَالُوا حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَادٍ أَبُو عَتَّابٍ حَدَّثَنَا أَبُو مَكِينٍ نُوحُ بْنُ رَبِيعَةَ حَدَّثَنِي إِيسَى بْنُ الْحَارِثِ بْنِ الْمُعْتَقِيبِ وَجَدَهُ مِنْ قِبَلِ أُمِّهِ أَبُو ذُبَابٍ عَنْ جَدِّهِ قَالَ كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حَدِيدٍ مَلُوءٍ عَلَيْهِ فِضَّةٌ. قَالَ قَرِيبًا كَانَ فِي يَدِهِ قَالَ وَكَانَ الْمُعْتَقِيبُ عَلَى خَاتَمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Bize İbn Müsenna, Ziyad b. Yahya ve Hasan b. Ali, onlara Sehl b. Hammad Ebu Attab, ona Ebu Mekin Nuh b. Rebi'a, ona İyas b. Haris b. Muaykib ve İyas'ın anne tarafından dedesi olan Ebu Zübab, (İyas'ın baba tarafından) dedesi (Maaykib b. Ebu Fatıma)'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Rasulullah'ın (s.a.v.) yüzüğü, üzeri gümüşle kaplı demirden bir yüzüktü. Muaykib bu yüzüğün bazen kendisinin elinde bulunduğunu

²³⁵ Buhârî, Libâs, 55

²³⁶ Müslim, Libas ve Zînet, 63

söylemiş, (İyas veya hadisin ravilerinden birisi ise) Rasulullah'ın (s.a.v.) (mühür olarak da kullandığı) bu yüzüğü muhafaza etme görevinin Muaykib'a ait olduğu belirtmiştir.²³⁷

(60) أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ

60-) Bize Muhammed b. İsmail b. İbrahim (b. Uleyye), ona Said b. Amir, ona Hemmâm (b. Yahya), ona İbn Cüreyc, ona da İbn Şihab ez-Zührî, Enes b. Malik'in (ra) şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah (s.a.v.) tuvalete girmek üzereyken üzerinde Muhammed Rasulullah yazılı olan mührünü (yüzüğünü) çıkarırdı.²³⁸

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَخْبَرَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ شَرِيكَ بْنِ أَبِي نَمِرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . قَالَ شَرِيكَ وَأَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ .

61-) Bize Ahmed b. Salih, ona İbn Vehb (Abdullah b. Vehb b. Müslim), ona Süleyman b. Bilal, ona Şerik b. (Abdullah) b. Ebu Nemir, ona İbrahim b. Abdullah b. Huneyn, ona babası (Abdullah b. Huneyn b. Esed), ona da Ali (b. Ebu Talib) (r.a) Rasulullah'tan (s.a.v.) rivayet etmiştir. Şerik (b. Abdullah b. Ebu Nemir) "Bana Ebu Seleme b. Abdurrahman da Rasulullah'ın (s.a.v.) yüzüğünü sağ eline taktığını rivayet etti." demiştir.²³⁹

2.4.1.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Hadislerde geçen “hâtem” kelimesi, sözlüklerde mühür, yüzük, bir şeyin sonu, bir milletin veya firkanın sonuncusu gibi çeşitli manalara gelmektedir.²⁴⁰ Rasûlullah'ın mührü,

²³⁷ Ebu Davud, Hatem, 4

²³⁸ Nesâî, Zînet mine's-sünen, 53

²³⁹ Ebu Davud, Hâtem, 5

²⁴⁰ İbnü'l-Esîr, en-Nihâye, c.2, s.10; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 3/40

yüzüğünün kaşına nakşedildiği için, hâtem kelimesini mühür-yüzük şeklinde anlamak daha doğru olacaktır.

Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde Hicaz bölgesinde yüzük kullanılıyordu, ancak yüzüğün mühür olarak kullanımı hicretin 6.yılında Hz. Peygamber'in gümüş bir yüzük yaptırıp, kaşına mührünü nakşettirmesiyle birlikte yaygınlık kazanmıştır.²⁴¹ Nitekim tezimizde 52. hadisinde Hz. Peygamber'in yüzük edinmesinin gerekçesi olarak yabancı devletlerin hükümdarlarının yalnızca mühürlü mektupları okuduklarının söylenmesi, bunun üzerine Hz. Peygamber'in bir mühür-yüzük edinmesi anlatılmaktadır. Hadiste Rasûlullah'ın mektup yazmak istediği yabancı liderler Roma İmparatoru, İran Kısrası ve Habeş Necâşisi olarak rivayetlerde geçmektedir.²⁴² Hadiste geçen, Hz. Peygamber'in mektup yazmak istediği ifadesinden maksat mektup yazdırmak istemedir.

Rivayetlerde de geçtiği üzere Hz. Peygamber önce bir altın yüzük edinmiş, altının yasaklanmasıyla birlikte onu atıp yerine gümüş bir yüzük takmıştır. Hz. Peygamber'in altın yüzüğü nehyetmesinin hikmeti ile ilgili birçok yorum yapılmıştır. Sahih-i Müslim tercümesine düştüğü notta Mehmet Sofuoğlu (ö. 1987) bu konuyla ilgili şunları zikretmektedir:

“Peygamber'in altın yüzükten vazgeçmesinin bu suretle haram olmasının sebepleri arasında piyasada tedavül etmekte olan altının gitgide halkın parmaklarına geçerek tedavülden alıkonması, bu suretle de iktisadi hayat üzerine ciddi tesirler yapması zikredilir. Peygamber altın yüzük takmaya devam etseydi yeryüzündeki kadın ve erkek müminler bu hareketi sünnet telakki edecek herkes parmağına büyük-küçük bir miktar altın takacaktı. Bunun neticesinde muazzam bir yekûn tutacak tonlarca altın ticari ve iktisadi hareketten men olunacaktı. Bu bakımdan bizzat parmağından mühür yüzüğü çıkarıp atması ve bunu ebediyen takmayacağını beyan edip men eylemesi yalnız İslam âlemi için değil bütün insanlık için büyük bir iyilik büyük bir rahmet olmuştur.”²⁴³

²⁴¹ Ali Yardım, *İslam'da Altın Yüzük*, Damla Yayınevi Baskı Yılı: 2012, 10

²⁴² Buhari, Libâs, 50; “İlim” 7; Ebu Davud, Hatem, 1

²⁴³ Mehmet Sofuoğlu, *Sahih-i Müslim ve Tercümesi* (İstanbul: İrfan Yayınevi), 6/340-341

Hz. Peygamber altın yüzük taktıktan sonra insanların da altın yüzük edinmeye başladığını ve bunun üzerine Hz. Peygamber'in yüzüğünü çıkarıp attığını ifade eden 53. hadis de Mehmet Sofuoğlu'nun bu yorumunu desteklemektedir.

54. Hadiste ise Hz. Peygamber'in kendisini meşgul ettiği gerekçesiyle yüzüğünü attığı ifade edilmektedir. Şuayb Arnavut, Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'ine yaptığı tahkikte: "*Hadis Şeyhayn'ın şartlarına göre sahihtir.*"²⁴⁴ demiştir. Hadiste geçen yüzüğün altın mı gümüş mü olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Aliyyu'l-Kâri: "*Altın yasağından sonra Hz. Peygamber ziynet amacıyla gümüş yüzük takıp, kendisini meşgul etmesinden dolayı bu gümüş yüzüğü atmış olabilir. Daha sonra ihtiyaç hasıl olunca mühür olarak kullanmak için bir yüzük edinmiş ve bu yüzüğün kaşına ismini nakşettirmiştir.*"²⁴⁵ demiştir.

Enes b. Malik'ten İbn Şihâb aracılığıyla gelen rivayetlerde ise Hz. Peygamber'in attığı yüzüğün gümüş bir yüzük olduğu geçmektedir.²⁴⁶ Hadisin tam metni şu şekildedir:

*"İbn Şihâb şöyle demiştir: Bana Enes ibn Mâlik (ra.) tahdîs etti ki, kendisi bir gün Rasulullah'in elinde gümüşten yapılmış bir mühür yüzük gördü. Bundan sonra bunu gören insanlar da kendilerine gümüşten yüzükler yaptırıp bunları parmaklarına taktılar. Bunun üzerine Rasûlullah kendi parmağındaki yüzüğünü çıkarıp attı. Akabinde insanlar da parmaklarındaki yüzükleri çıkarıp attılar."*²⁴⁷

Kâdi îyaz, "*Bütün hadis ehlince İbn Şihâb bu rivayette vehmetmiştir ve altın yüzükle ilgili olan meseleyi gümüş yüzük olarak nakletmiştir. Enes'in (ra.) İbn Şihâb haricindeki yollarla gelen rivayetlerinde Nebi (s.a.v.) gümüş yüzük edinmiş ancak onu atmamıştır. Bazıları da diğer rivayetlerle İbni Şihâb'ın bu rivayetinin arasını bulmaya çalışarak şöyle te'vil etmişlerdir: Nebi (s.a.v.) altın yüzüğü haram kılmak isteyince*

²⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *el- Müsned* 5/115

²⁴⁵ Ali El-Kâri, *Mirkatu'l- Mefâtiḥ* 7/2807

²⁴⁶ Müslim, *Libas ve Zînet*, 60; Buhari, *Libâs*, 47; Ebu Davud, *Hatem*, 2; Nesai, *Zînet*, 81

²⁴⁷ Buhari, *Libâs*, 47

gümüşten bir yüzük yaptırdı. Gümüş yüzük takarak insanlara bunun mubah olduğunu göstermek istedi. Sonra altın yüzüğü atıp bunun haram olduğunu gösterdi. İnsanlar da yüzüklerini attı. Buna göre yüzüklerini attı sözündeki yüzükler altın olanlardır."²⁴⁸ Nevevî bu te'vilin sahih olduğunu hadisin metninde buna engel olacak bir ifade bulunmadığını söylemiştir.²⁴⁹ Bu te'vil dışında birçok te'vil yapılan meseleden anlaşılan, Hz. Peygamber'in attığı yüzüğün gümüş değil altın olduğudur.

Hadisin diğer rivayetlerinde söz konusu yüzüğü Muaykib'in Erîs kuyusuna düşürdüğü ifadesi yer almaktadır.²⁵⁰ Buhâri'deki bir rivayette ise yüzüğü kuyuya düşürenin Hz. Osman olduğu geçmektedir.²⁵¹ Şarihler Muaykib'in Hz. Peygamber'in mühürdarı olduğunu ve Hz. Osman döneminde de bu göreve devam ettiğini, Muaykib ile Hz. Osman'ın mühür alışverişi sırasında kuyuya düşmüş olabileceğini söylemişlerdir. Bundan dolayı yüzüğü düşürme fiilinin her ikisine de nisbetinin sahih olduğu söylenmiştir.²⁵² Aliyyu'l-Kâri *Cem'ul-Vesâil*'de "Yüzüğün düşürülmesinin Hz. Osman'a nisbet edilmesi hakîkât, Muaykib'a nisbeti ise mecazdır." demiştir.²⁵³

55. hadiste de geçtiği üzere Hz. Peygamber yüzüğüne naksettirdiği yazıyı bir başkanının da naksettirmesini yasaklamıştır. Nevevî bu durumu şöyle açıklamıştır: *Hz. Peygamber, yüzüğüne ismini, yazdırdığı mektupları mühürlemek için naksettirdi, eğer başkaları da bu şekilde yazdıkları mektupları mühürlerlerse birtakım karışıklıklar ortaya çıkabilirdi.*²⁵⁴

Hz. Peygamber'in yüzüğüyle ilgili gelen rivayetlerden, yüzüğüne naksettirdiği yazınının üç satır olduğu ve "مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ" ifadesinin yer aldığı anlaşılmaktadır.

²⁴⁸ İyâz El-Yahsubi, *İkmalül Mul'im bi Fevaidi Müslim* 6/.610

²⁴⁹ Nevevi *Minhac* 14/70

²⁵⁰ Buhari, *Libâs*, 50; Nesai, *Zînet*, 81; Ebu Davud, *Hatem*, 1; Müslim, *Libas ve Zînet*, 55

²⁵¹ Buhari, *Libâs*, 46

²⁵² Ebu Ömer Yûsuf b. Abdullah İbn Abdülber En-Nemeri El-Kurtubi, *el- İstizkâr*, (thk. Sâlim Muhammed Ata) *Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye*, 8/394

²⁵³ Aliyyu'l-Kâri *Cem'ul-Vesâil*, 1/147.

²⁵⁴ Nevevî, *Minhac* 14/96

Muhammed Hamidullah, Hz. Peygamber'in mührünün çapının 1 pounce (yaklaşık 26 mm.) olduğunu aşağıdan yukarıya 3 satır yazıldığını zikretmektedir.²⁵⁵

59. Hadiste altın ve gümüş dışında Hz. Peygamber'in yüzüğünün demirden olduğunu ifade edilmiştir. Âlimler demir yüzük takmak konusunda ihtilaf etmişlerdir. Bu ihtilafın sebebi ise Büreyde (r.a)'den rivayet edilen şu hadistir:

“Rasûlullah'a pirinçten yüzük takan bir adam geldi. Rasûlullah (s.a.v.) adama: Sende niçin putların kokusunu buluyorum? dedi. Adam o yüzüğü attı, sonra da demirden bir yüzükle geldi. Bu sefer de Sende niçin cehennemliklerin şeklini görüyorum? buyurdu. Adam onu da attı ve Yâ Rasûlullah öyleyse yüzüğü neden yaptırayım? dedi. Rasûlullah (s.a.v.): Onu gümüştan edin ve bir miskale vardırma, buyurdu.”²⁵⁶

Bu hadisin zahiri, demir ve pirinçten yapılan yüzüklerin caiz olmadığına delalet etmektedir. Ancak Muayyib'dan gelen rivayet Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yüzüğünün demirden olduğu ifade edilemiştir. Elbani senetteki İyas b. Hâris'in meçhuliyetinden dolayı hadisin senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.²⁵⁷ Âdem el-İtyûbî el-Vellevî Nesai'nin *Sünen*'ine yaptığı şerhte, “Hadisin isnadı zayıf olsa da metni sahihtir. Bu metni destekleyen pek çok rivayet bulunmaktadır.” demektedir.²⁵⁸ Bu iki rivayet dışında Buhari ve Müslim'de yer alan bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v.) Vâhib'e kıssasında “Demirden de olsa bir yüzük bul”²⁵⁹ demiştir. Bu rivayette ikinci hadisi desteklemektedir.

Bu farklı rivayetler sebebiyle âlimlerin demir yüzük takınmanın hükmü konusundaki görüşleri farklı olmuştur. Bazıları, Büreyde hadisinden dolayı demir yüzük takmayı mekruh kabul etmiştir. Bazıları, Vâhib hadisinde Peygamber'imizin “Demirden de olsa bir yüzük bul” sözünün onun caiz olduğuna delil kabul etmiştir. Diğer bir grupta

²⁵⁵ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, 1/309

²⁵⁶ Tirmizi, *Libas* 43: Nesai, *Zinet* 146

²⁵⁷ Elbânî, *Sahihi ve daifu Süneni Nesai* 1/120

²⁵⁸ Ali b. Âdem b. Musa el-İtyûbî, *Zahîratü'l-Ukbâ fi Şerhi'l-Müctebâ*, 38/304

²⁵⁹ Buhari, *libas* 49.

bu iki hadisin arasını cemetmeye çalışmış ve asıl olanın mutlak olarak caiz olduğu, ancak ihtiyaten terk etmenin evlâ olduğunu dile getirmişlerdir.²⁶⁰

Demir yüzük takınmanın caizliği meselesinin dışında Enes b. Malik'ten rivayetedilen “Rasûlullah (s.a.v.)'in yüzüğünün tamamı gümüşlendi”²⁶¹ hadisi ile Muaykib hadisi arasında bir ihtilaf söz konusu olmaktadır. İbni Hacer bu çelişkiyi, Hz. Peygamber'in birden fazla yüzüğünün bulunduğunu, birisinin gümüş kaplanmış demirden birinin de gümüşten olduğunu söyleyerek gidermeye çalışmıştır.²⁶²

Aktardığımız rivayetlerde, Hz. Peygamber 'in yüzüğünü hem sağ hem de sol eline taktığı ifade edilmektedir. Âlimler, rivayetlerden hareketle yüzüğün her iki ele de takılabileceğine konusunda ittifak etseler de hangi elin tercih edilmesi ve daha faziletli olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdi. İbni Hacer bu konu hakkında şunları ifade etmektedir: “Süs eşyası olarak kullanılırsa sağ, mühür olarak kullanılırsa sol ele takınmalıdır”. Sağ ele takmanın tercih edilmesinin sebebini şöyle beyan eder: “Çünkü sol el istincada kullanıldığı için, necasete dokunmaktan korunmuş olur.”²⁶³

Aynî ise her iki ele de yüzük takılabileceğini söylemiş ancak sol elin daha efdal olduğunu belirtmiştir. Beyhâki Hz. Peygamber'in sağ eline taktığı yüzük altın, sol eline taktığı yüzük ise gümüştü demiştir. Nevevî'de ulemanın yüzüğü her iki ele de takmanın caizliğinde ittifak ettiklerini ancak, hangisinin daha efdal olduğu hususunda ihtilâf ettiklerine işaret ettikten sonra, İmam Malik'in, sağa takmayı mekruh sol ele takmayı ise müstehap gördüğünü kendi mezheplerin de ise sağ elin daha efdâl olduğunu ifade eder.²⁶⁴ Hz. Peygamber'in yüzük taktığı parmağının serçe parmağı olduğu da bir çok rivayette yer almaktadır.²⁶⁵ Âlimler serçe parmağa yüzük takmanın sünnet olduğu üzerine ittifak etmişlerdir.²⁶⁶

²⁶⁰ El-İtyûbî, *Zahîratü'l-Ukbâ*, 38/304.

²⁶¹ Ebu Davud, Hatem, 1

²⁶² İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî* 10/322

²⁶³ İbni Hacer *Fethu'l-Bari* 13/372

²⁶⁴ Es-San'ânî, *et-Tenvîr* 8/532

²⁶⁵ Buhari, *Libâs*, 51; Müslim, *Libas ve Zînet*, 63

²⁶⁶ İbni Battâl, *Şerhu Sahihi'l-Buhari* 9/135

Bu konudaki bir diğerk mesele ise Hz. Peygamber'in ihtiyaçını giderirken yüzüğünü çıkardığını ifade eden 60. hadistir. Şarihler Hz. Peygamber'in yüzüğünü üzerinde Allah'ın isminin yazmasından dolayı çıkarttığını ifade edip, tuvalet gibi yerlere girerken üzerinde Allah'ın ismi, Kur'an'dan bir ayet veya Rasûlullah'ın isminin bulunduğru bir eşya ile girilmemesi hususunda bu hadisi delil getirmişlerdir.²⁶⁷

Ancak hadisin sıhhati hakkında hadis âlimleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Tirmîzî onun hasen, garip, sahih olduğunu söylerken Ebu Dâvud münker olduğunu ifade etmiştir. Yine İbni Hibban, Hâkim ve ekseri ulema onu zayıf kabul etmiştir.²⁶⁸

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki Hz. Peygamber'in yüzüğüyle ilgili Kütüb-i Sitte içerisinde birçok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerden bazılarının kendi aralarında tenâkuz ettiği görülmektedir. Âlimler çeşitli te'villerle bu hadislerin aralarını bulmaya ve meseleleri çözmeye çalışmışlardır. Çalışmamızda çeşitli şerhlerden yararlanarak bu hadisler arası çelişkileri ve çözüm yollarını aktarmaya çalıştık.

2.4.2. Saç, Sakal ve Bıyık

(62) حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ، قَالَ: أُرْسَلَنِي أَهْلِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَدَحٍ مِنْ مَاءٍ - وَقَفِضَ إِسْرَائِيلُ ثَلَاثَ أَصَابِعٍ مِنْ قُصَّةٍ - فِيهِ شَعْرٌ مِنَ شَعْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ إِذَا أَصَابَ الْإِنْسَانَ عَيْنٌ أَوْ شَيْءٌ بَعَثَ إِلَيْهَا مِخْضَبَهُ، فَاطَّلَعْتُ فِي الْجُلُجْلِ، فَرَأَيْتُ شَعْرَاتٍ حُمْرًا

Osmân ibn Abdillâh ibn Mevheb şöyle demiştir: Ehlîm (yânı Talha ailesi yâhud zevcem) beni Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'ye bir gümüş bardak içindeki su sebebiyle yolladı.- Hadîsin râvîsi İsrâîl ibn Yûnus üç parmağını yumdu- O kadehin içinde Peygamber'in saçları vardı. İnsanlar kendilerinden bir insana göz değmesi yâhud herhangi bir şey isabet ettiği zaman Ümmü Seleme'ye bir kabını gönderirlerdi. İşte bu

²⁶⁷ El-İtyûbî, *Zahîratü'l-Ukbâ*, 38/317

²⁶⁸ Şevkânî, *Neylül Evtâr*, 1/98; el-İtyûbî, *Zahîratü'l-Ukbâ*, 38/318

gönderilmemde ben Ümmü Seleme'nin yanında küçük bir kap gördüm ki, onun içinde bir takım kırmızı saçlar gördüm.²⁶⁹

(63) أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَنْ أُمِّيَّةَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مَرْبُوعًا عَرِيضَ مَا بَيْنَ الْمَنْكَبَيْنِ كَثَّ اللَّحْيَةَ تَعْلُوهُ حُمْرَةٌ جُمَّتُهُ إِلَى شَحْمَتِي أُذُنِيهِ لَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مَا رَأَيْتُ أَحْسَنَ مِنْهُ.

Bize Ali b. Hüseyin, ona Ümeyye b. Halid, ona Şube, ona Ebu İshak, ona da Berâ şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah (s.a.v.) orta boylu, omuzları arası geniş, sık sakallı, yüzü kırmızımsı, saçları kulak uçlarına varan biri idi. Onu kırmızı bir elbise içinde gördüm de onun gibi güzelini daha önce görmedim.²⁷⁰

(64) حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا جَبَّانُ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، حَدَّثَنَا أَنَسٌ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَضْرِبُ شَعْرَهُ مَنكَبَيْهِ.

Bize İshak, ona Hibban, ona Hemmam, ona Katâde Enes (r.a.) 'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v.)'in saçları iki omuzlarını döver dururdu.²⁷¹

(65) حَدَّثَنَا ابْنُ نُفَيْلٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الرَّزَّادِ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوْقَ الْوَفْرَةِ وَدُونَ الْجُمَّةِ.

Aişe (r.anha.) şöyle demiştir. "Rasûlullah (s.a.v.)'in saçları vefreden daha fazla cümmeden kısa idi. (Kulak yumuşağı ile omuzları arasındaydı).²⁷²

²⁶⁹ Buhârî, Libâs, 66

²⁷⁰ Nesai, Zînet, 59

²⁷¹ Buhârî, Libâs, 68

²⁷² Ebu Davud, Tereccul, 9

(66) حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ أَخْبَرَهُ ابْنُ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلَقَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ وَأَنَاسَ مِنْ أَصْحَابِهِ وَقَصَرَ بَعْضُهُمْ.

Bize Abdullah b. Said, ona Muhammed b. Bekir, ona İbn Cureyc tahdîs edip dedi ki: Bana Mûsâ ibn Ukbe, Nâfi'den haber verdi. Ona da İbn Ömer: Peygamber (s.a.v.) Veda Haccı'nda başını tıraş ettirdi. Sahâbîlerinden birtakım insanlar da tıraş oldular. Bazıları da saçlarını kısalttılar, diye haber vermiştir.²⁷³

(67) وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ سَمِعْتُ هِشَامَ بْنَ حَسَّانَ يُخْبِرُ عَنْ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ لَمَّا رَمَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجَمْرَةَ وَنَحَرَ نُسْكُهُ وَخَلَقَ نَاولَ الْحَالِقِ شِقَّهُ الْأَيْمَنَ فَحَلَقَهُ ثُمَّ دَعَا أَبَا طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيَّ فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ ثُمَّ نَاولَهُ التِّيْقَ الْأَيْسَرَ فَقَالَ اخْلُقْ. فَحَلَقَهُ فَأَعْطَاهُ أَبَا طَلْحَةَ فَقَالَ أَقْسِمُهُ بَيْنَ النَّاسِ.

Bize İbni Ebi Ömer rivayet etti. Dedi ki: Bize Süfyân rivayet etti. Dedi ki: Ben, Hişâm b. Hassân'ı, İbni Şîrîn'den, o da Enes b. Mâlik'den naklen haber verirken işittim; Enes (r.a.) şöyle demiş: Rasûlullah (s.a.v.), Cemrede taşlarını attığı, kurbanını da keserek tıraş olduğu vakit (başının) sağ tarafını berbere uzattı, o da onu tıraş etti. Sonra Ensâr'dan Ebû Tâlha'yı çağırarak bu saçları ona verdi. Daha sonra (başının) sol tarafını da berbere uzattı ve: Tıraş et buyurdu, berber o tarafı da tıraş etti. Resûlullah (s.a.v.) bu saçları Ebû Tâlha'ya vererek: Bunları, halk arasında taksim et buyurdular.²⁷⁴

(68) حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: مَنْ ضَفَّرَ فَلْيُحْلِقْ، وَلَا تَسْبَهُوا بِالتَّلْبِيدِ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ، يَقُولُ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُلْبِدًا.

Bize Ebu'l-Yemân, ona Şuayb, ona ez-Zührî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Sâlim b. Abdullah'ın bana haber verdiği göre Abdullah b. Ömer dedi ki: Ömer'i (ra): saçlarını ören bir kimse tıraş etsin ve saçlarınızı yapıştırarak keçeleşirmeye benzemeye

²⁷³ Buhari, Megâzî, 77

²⁷⁴ Müslim, Hac, 326

kalkışmayın, derken dinledim. İbn Ömer de: Ben Rasulullah'ın (s.a.v.) saçlarını yapııştırıp keçeleştirilmiş olduğunu gördüm, diyordu.²⁷⁵

(69) حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْأَلُونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يُفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ، فَسَدَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاصِيئَتَهُ، ثُمَّ فَرَّقَ بَعْدُ.

İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir: Peygamber (s.a.v.) hakkında müsbet, menfî hiçbir şey ile emir olunmayan hususlarda kitap ehline uymayı severdi. Kitap ehli olanlar saçlarını salıp sarkıtlırdı. Müşrikler ise başlarının saçlarını ortadan iki tarafa ayırırlardı. Peygamber saçlarını salıverdi. Sonra bunun bir müddet ardından başının saçlarını ortasından ikiye ayırdı.²⁷⁶

(70) حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ قَالَتْ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَهُوَ أَرْبَعُ عَدَائِرَ: هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ قَالَ مُحَمَّدٌ: لَا أَعْرِفُ لِمُجَاهِدٍ سَمَاعًا مِنْ أُمِّ هَانِيٍّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ الْمَكِّيُّ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ قَالَتْ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَهُوَ أَرْبَعُ ضَفَائِرَ أَبُو نَجِيحٍ: اسْمُهُ يَسَارٌ: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي نَجِيحٍ مَكِّيٌّ.

Ümmü Hanî (r. anha)'dan rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v.), Mekke'ye geldiğinde saçını dört örgülü idi.” Tirmizî: Bu hadis hasen garibtir. Muhammed diyor ki: Mûcâhid'in, Ümmü Hanî'den hadis işittiğini bilmiyoruz. Muhammed b. Beşşâr, Abdurrahman b. Mehdî vasıtasıyla İbrahim b. Nafi' el Mekki'den, İbn ebî Necîh'den, Mûcâhid'den Ümmü Hanî'den rivâyet ederek şöyle demişlerdir: “Rasûlullah (s.a.v.)'in Mekke'ye girdiğinde saçının örgüsü dört parçaydı.” Ebû Necîh'in ismi Yesâr'dır. Tirmizî: Bu hadis hasen garibtir. Abdullah b. Necîh; Mekkelidir.²⁷⁷

²⁷⁵ Buhârî, Libâs, 69

²⁷⁶ Buhârî, Libâs, 70

²⁷⁷ Tirmizî, Libâs, 14

(71) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ نُمَيْرٍ وَعَمْرُو النَّاقِدُ جَمِيعًا عَنِ ابْنِ إِدْرِيسَ- قَالَ عَمْرُو حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ الْأَوْدِيُّ- عَنْ هِشَامِ بْنِ سَبْرِينَ قَالَ سَأَلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ هَلْ خَصَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ رَأَى مِنَ الشَّيْبِ إِلَّا- قَالَ ابْنُ إِدْرِيسَ كَأَنَّهُ يُقَالُ- وَقَدْ خَصَبَ أَبُو بَكْرٍ وَعَمْرُ بِالْحِنَاءِ وَالْكَتْمِ.

Bize Ebû Bekir b. Ebî Şeybe ile İbni Nümeyr ve Amru'n-Nâkıd toptan İbni İdris'den rivayet ettiler. Amr dedi ki: Bize Abdullah b. İdris El-Evdî, Hişam'dan, o da İbni Sîrîn'den naklen rivayet etti. (Şöyle demiş): Enes b. Mâlik'e, Resûlullah hiç saçını boyadı mı? diye soruldu. Hakikat şu ki, o saçının ağarması namına bir şey görmedi. Ancak- (şu kadarlık) gördü). İbni İdris sanki onu azaltmak istiyormuş, demiştir.- Ebû Bekir ile Ömer saçlarını kına ve ketem ile boyarlardı, dedi.²⁷⁸

(72) أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنَا الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ يُصَوِّرُ لِحْيَتَهُ بِالْخُلُوقِ، فَقُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، إِنَّكَ تُصَوِّرُ لِحْيَتَكَ بِالْخُلُوقِ، قَالَ: إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَوِّرُ بِهَا لِحْيَتَهُ، وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ مِنَ الصَّبْغِ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْهَا، وَلَقَدْ كَانَ يَصْنَعُ بِهَا نِيَابَهُ كُلَّهَا حَتَّى عِمَامَتَهُ قَالَ: أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: وَهَذَا أَوْلَى بِالصَّوَابِ مِنْ حَدِيثِ قُنَيْبَةَ.

Zeyd b. Eslem (r.a)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: İbn Ömer'i sakallarını sarı renge boyarken gördüm ve dedim ki: “Ey Ebu Abdurrahman sakalını sarı renge mi boyarsın?” O da: Rasûlullah (s.a.v)'in sakalını bununla boyarken gördüm boyanın bu rengini severdi. Hatta elbise ve sarığının bile bu renge boyardı.²⁷⁹

(73) أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ إِيَادِ بْنِ لَقِيطٍ، عَنْ أَبِي رَمَثَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَأَيْتُهُ قَدْ لَطَخَ لِحْيَتَهُ بِالصُّوْرَةَ.

Bize Amr b. Ali'nin haber verdiği göre ona Abdurrahman ona Süfyan ona İyaz b. Lakıyt'ın Ebu Rimse (r.a)'den rivâyete ettiğine göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v)'in yanına gittim sakalını sarımtırak olarak boyanmış gördüm.²⁸⁰

²⁷⁸ Müslim, Fadâil, 100

²⁷⁹ Nesâî, Zînet mine's-sünen, 17

²⁸⁰ Nesâî, Zînet mine's-sünen, 16

(74) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِنْهَالٍ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ زَيْدٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ ، وَقَرُّوا اللَّحَى ، وَأَحْفُوا الشَّوَارِبَ . وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا حَجَّ أَوْ اعْتَمَرَ قَبَضَ عَلَى لِحْيَتِهِ ، فَمَا فَضَلَ أَخَذَهُ .

Bize Muhammed b. Minhâl, ona Yezîd b. Zürey', ona Ömer b. Muhammed b. Zeyd, ona Nâfi', ona da Abdullah b. Ömer (ra)'in bildirdiğine göre Rasulullah (s.a.v.) "Müşriklere muhalefet ediniz; sakalları bırakınız, bıyıkları derince kırpınız" buyurmuştur. Nâfi': 'Abdullah b. Ömer, hac yahut umre yaptığı zaman başını tıraş ettirirken sakalının üzerinden eliyle tutar, elinden fazla olan kısmı makasla alırdı' demiştir.²⁸¹

(75) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْوَلِيدِ الْكِنْدِيُّ الْكُوفِيُّ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ سِمَاكِ عَنْ عِكْرَمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضُ أَوْ يَأْخُذُ مِنْ شَارِبِهِ وَكَانَ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ الرَّحْمَنِ يَفْعَلُهُ . قَالَ أَبُو عِيسَى: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ .

Bize Muhammed b. Ömer b. Velîd el-Kindî el-Kûfî, ona Yahya b. Âdem, ona İsrâîl, ona Simâk, ona İkrime, ona da İbn Abbas şöyle rivayet etmiştir: Nebî (s.a.v.), bıyıklarını kısaltırdı -ravi, ya da alırdı dedi-. Halîlurrahman İbrahim de onu yapardı.²⁸²

(76) حَدَّثَنَا هَنَّادٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْخُذُ مِنْ لِحْيَتِهِ مِنْ عَرْضِهَا وَطُولِهَا .

Bize Hennâd, ona Ömer b. Harun, ona Üsame b. Zeyd, ona Amr b. Şuayb, ona babası (Şuayb b. Muhammed), ona da (Amr'ın) dedesi (Abdullah b. Amr) şöyle rivayet etmiştir: Nebî (s.a.v.), sakalını yandan ve uzunluğundan kısaltırdı.

²⁸¹ Buhari, Libâs, 64

²⁸² Tirmizi, Edeb, 16

2.4.2.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Hem kadın hem erkeler için vazgeçilmez bir estetik unsuru olan saç, insanlar için tabii bir aksesuardır. Saç uzunluğu, bakımı, kesilmesi ve boyanması kültürden kültüre, zamandan zamana değişiklik göstermiştir. Hiç şüphesiz Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde de saç konusunda bir kültür oluşmuştur. Hz. Peygamber'in saçının uzunluğu, rengi şekli ve bakımıyla ilgili birçok rivayet kaynaklarda yer almıştır.

Bu rivayetleri incelediğimizde Hz. Peygamber'in saçını farklı uzunluklarda kullandığı anlaşılmaktadır. Saçlarının kulak yumuşağına kadar uzanan hali "vefre" kulak yumuşağından omuzlarının biraz üstüne kadar uzanan hali "limme" omuzlarına değen hali ise "cümme" şeklinde rivayetlerde yer almıştır. Bunların yanı sıra Hz. Peygamber'in ustura ile saçını tıraş ettiği de kaynaklarda yer almaktadır.²⁸³

Saçını tıraş ettiği veya keçeleştirip yapıştırdığı ile ilgili rivayetler çoğunlukla Kitabu'l-Hac bölümlerinde bulunmaktadır. 68. hadiste Hz. Peygamber'in saçını telbîd ettiği yani zamk gibi bir maddeyle birbirine yapıştırdığı ifade edilmektedir. Şarihler böyle yapmasının sebebini, ihramlıyken saçın dağılmaması ve ihram yasakları açısından kolaylık sağlaması olarak açıklamışlardır.²⁸⁴

İbni Kayyim hac dışında Hz. Peygamber'in saçlarını tıraş ettiğinin bilinmediğini zikretmiştir.²⁸⁵ Hz. Peygamber'in berberleri arasında Hırâş b. Ümeyye el-Huzâ'î (öl. 60/680 [?]) ve Hz. Muâviye'nin (öl. 60/680) isimleri yer almaktadır.²⁸⁶

69. hadiste Hz. Peygamber'in, ilk başta saçlarını ehli kitaba uyararak saldığı ve müşriklere muhalefet ettiği, daha sonra ise saçlarını ortasından ikiye ayırdığı ifade etmektedir. Yine hadiste Hz. Peygamber'in kendisine bir emir gelmeyen konularda ehli

²⁸³ Buhari, *Megâzî*, 77

²⁸⁴ İbni Hâcer, *Fethu'l-Barî*, 10/360

²⁸⁵ İbn Kayyim el-Cevzîyye, *Zâdu'l-Meâd* 1/160

²⁸⁶ Müslim, hac 209; Nesâî, *menâsiku'l-hac* 183.

kitaba uymaktan hoşlandığından bahsedilmiştir. Şarihler bu durumu ehli kitabın önceden hak bir dine sahip olmaları ve yaptıklarının Allah'ın emirlerinden kaynaklanması ihtimalinden dolayı Hz. Peygamber'in bazı konularda onlara muvafakat ettiği şeklinde yorumlamışlardır.²⁸⁷

Kadı İyâz bu konuyla ilgili şunları aktarmaktadır: "*Hz. Peygamber'in hakkında vahiy gelmeyen meselelerde ehli kitaba uyması konusunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. Bazıları bunu İslam'ın ilk zamanlarında putperestlere muhalefet ve ehli kitabı İslam'a ısındırmak için yaptığını ancak daha sonra onları İslam'a ısındırma ihtiyacı kalmayıp, İslâm tüm dinlere üstün gelince ehli kitaba karşı da muhalefet etti derler. Bazıları ise bunun, kendisine vahiy gelmeyen meselelerde, ehli kitabın şeriatına uymak için yapmış olabileceğini söylemişlerdir. Bazı usûlcüler bu hadisi delil göstererek aksine bir hüküm gelmemişse bizden öncekilerin şeriatı bizim için de geçerlidir demişlerdir. Bazıları ise hadisin bu iddianın aksine delil olduğunu söylerler. Çünkü hadiste Peygamber'imizin ehli kitaba uymaktan hoşlandığından bahsedilmektedir. Eğer önceki milletlerin şeriatı bizim içinde geçerli olsaydı Hz. Peygamber'in onlara uyması vacip olurdu demişlerdir.*"²⁸⁸

Yine hadiste geçen saçları salma konusunun sünnet olup olmadığı tartışılmıştır. Bazı âlimlere göre saçları ortadan ayırmak caiz, bazılarına göre ise müstehaptır. İmam Nevevî: "*Sahih olanın saçları ayırmanın da salmanın da caiz olduğudur ancak ayırmak daha efdâldir*" demiştir.²⁸⁹

70. hadiste ise Ümmü Hâni'den Hz. Peygamber'in Mekke'ye girerken saçının örülmüş olduğu rivayet edilmiştir. Hadisin İbn Mâce'deki bir rivayetinde, râvilerden biri "غداثر" kelimesini "ضفاثر" kelimesiyle açıklamıştır.²⁹⁰ Tirmîzî hadis için hasen-garip hükmünü vermiştir.²⁹¹

²⁸⁷ Nevevî, *Minhâc*, 15/90

²⁸⁸ İyâz el-Yahsubî, *İkmâlü'l-Mu'lim* 7/302-303

²⁸⁹ Nevevî, *Minhâc*, 15/91

²⁹⁰ İbn Mâce, *Libâs*, 36

²⁹¹ Tirmîzî, *Libâs*, 14

Hz. Peygamber'in saçıyla ilgili üzerinde durulması gereken bir diğer mesele ise Hz. Peygamber'in saçını, sakalını boyayıp boyamadığı hususudur. Hz. Peygamber'in saçını sakalını boyayıp boyamadığı konusunda âlimler itilaf etmiştir. Ümmü Seleme'den rivayet edilen 62. hadis, İbni Ömer'den rivayet edilen 72. hadis ve Ebu Rimse'den rivayet edilen 73. hadis boyadığını ifade ederken Enes b. Mâlik'ten rivayet edilen 71. hadis boyamadığını ifade etmektedir. Bu hadisler beraber düşünüldüğünde ortaya bir çelişki çıkmaktadır. Âlimler bu çelişkiyi ortadan kaldırmak için çeşitli yorumlar yapmışlardır.

Kâdî İyâz: “Âlimler, Rasûlullah'ın saçlarını boyayıp boyamadığı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları Enes b. Mâlik'ten rivayet edilen hadis sebebiyle boyamadığını savunmuştur. Nitekim İmam Mâlik de bu görüştedir. Bazı Muhaddisler ise, İbni Ömer ve Ümmü Seleme hadisine dayanarak Hz. Peygamber'in saçlarını boyadığını söylemişlerdir. Bazıları da bu hadislerin arasını Enes'in Ümmü seleme rivayetine yaptığı 'Bu durum Hz. Peygamber'in çokça koku kullanmasından dolayı saçlarının rengi değişmiş olabilir.' yorumuyla bulmaya çalışmışlardır.”²⁹² demiştir.

Hint ulemâsından Muhammed Yahya "Hz. Peygamber'in kına ile boyanmadığını aktaran haberler onun sakalının hepsini boyamadığına hamledilir. Kına süründüğünü aktaran haberlerden kasıt ise Rasûlullah'ın beyazlayan bazı kıllarını boyamış olmasıdır. Yani, Hz. Peygamber saçının sakalının tamamını boyamamıştır. Ancak saçındaki veya sakalındaki beyazlayan bazı kılları boyamıştır." İfadelerini kullanmıştır.²⁹³

İmam Nevevî bu konu hakkında “Tercih olunan görüş Rasûlullah'ın bazen saçlarını boyadığı, çoğu zaman ise boyamadığıdır. Bu nedenle herkes gördüğünü nakletmiştir ve bu rivayetleri de doğrudur. Yapılabilecek tek yorum budur. Çünkü Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde yer alan İbn Ömer'in hadisini terk etmek imkansızdır, onun başka bir te'vili de yoktur. Allah en iyi bilendir.” sözlerini zikretmektedir.²⁹⁴

²⁹² İyâz El-Yahsubi, *İkmalül Mulim*, 7/309

²⁹³ Sehârenfûri, *Bezli'l-Mechûd* 12/234

²⁹⁴ Nevevî, *Minhâc*, 15/95

Rivayetlere baktığımızda Enes (r.a)'dan gelen rivayette Rasulullah'ın saçlarını boyamadığından İbni Ömer'den ve Ebu Rimse'den gelen rivayetlerde ise sakalını boyadığından bahsedilmektedir. Buradan Hz. Peygamber'in saçını boyayıp boyamadığı ihtilafli olmakla beraber sakalını boyadığı anlaşılmaktadır. Rivayetlerden Hz. Peygamber'in sakalını "sufra" denen boyayla boyadığı ve en sevdiği boyanın bu olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynaklarda o dönemde saç boyamak için kına, vesme (çivit yaprağı), ketem (çivit otu) kullanıldığı da geçmektedir.²⁹⁵ Vesme, Hicaz ve Yemen taraflarında yetişen, rengi maviye çalan büyük yapraklı bir bitkidir. Genellikle ketemle beraber saç boyamak için kullanılır. Ketem ise yaprakları zeytin yaprağına benzeyen, boyu bir insan boyundan uzun olan kendisinden kahverengi veya siyah renk elde edilen bir bitkidir.²⁹⁶

Rivayetlerde Hz. Peygamber'in sakalları uzatıp, bıyıkları kısaltmayı emrettiği geçmektedir. Âlimler kısaltmanın miktarının ne kadar olacağı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları kısaltmak için kullanılan "ihfa" fiilinin kökten kazımak anlamına geldiğini, bu yüzden bıyıkları kökten kazımak gerektiğini savunmuştur. İmam Mâlik "sünnet olan kazımak değil kısaltmaktır" diyerek kısaltmaktan maksadın dudağın üzerine sarkanı almak olduğunu zikretmiştir.²⁹⁷ Bıyığı kısaltmaktan bahseden 74 ve 75. hadislerin ikinci kısmında sakalların bırakılmasından bahsedilmektedir. Hadisin zahirinden her ne kadar sakalları kesmeden olduğu hal üzerine bırakmak anlaşılabilir da Rasûlullah'ın sakallarını boydan kısalttığını zikreden 76. hadisten sakalları bırakmakla kastedilenin, hiç kesmeden bırakmak değil belli bir uzunluğa kadar bırakmak olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, Hz. Peygamber'in saçının farklı uzunlukta ve şekilde olduğu hakkında gelen haberler, nakleden kişilerin O'nu farklı zamanlarda görmesinden kaynaklanmıştır. Hz. Peygamber'in saçını boyayıp boyamadığı konusunda

²⁹⁵ Buhârî, fadâilu ashâbi'n-Nebî 22; Müslim, fadâil 100

²⁹⁶ Nevevî, *Minhâc*, 15/96

²⁹⁷ İbni Arabî, *el-Mesâlik* 5/403

ise gelen yorumlara bakıldığında Hz. Peygamber'in bazı vakitlerde tamamını olmasa bile saç ve sakalının bir kısmını boyadığı anlaşılmaktadır.

2.4.3. Koku

(77) حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا عَزْرَةُ بْنُ ثَابِتِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي ثُمَامَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ لَا يَرُدُّ الطِّيبَ ، وَرَعِمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَرُدُّ الطِّيبَ .

Bize Ebu Nuaym, ona Azre b. Sabit el-Ensârî, ona Sümâme b. Abdullah'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Enes b. Mâlik, güzel kokuyu reddetmez ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) güzel kokuyu geri çevirmediğini söylerdi."²⁹⁸

(78) أَخْبَرَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ أَبِي السَّفَرِ عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ عَبْدِ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا بَكْرُ الْمُرَلِّقِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَطَاءِ الْهَاشِمِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَطَيَّبُ قَالَتْ: نَعَمْ بِذِكَارَةِ الطِّيبِ الْمِسْكِ وَالْعَنْبَرِ .

Bize Ebu Ubeyde b. Ebü's-Sefer, ona Abdussamed b. Abdulvaris, ona Bekir el-Müzellik, ona Abdullah b. Atâ el-Hâşimî, Muhammed b. Ali'nin şöyle anlattığını rivayet etti: Hz. Aişe'ye 'Rasulullah (s.a.v.) koku sürünür müydü' diye sordum. Bana, "Evet erkeklerin kullandığı misk ve amber kokusunu kullanırdı." dedi.²⁹⁹

(79) حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَا حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: " كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِيصِ الطِّيبِ فِي مَفَارِقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ " قَالَ عَبْدُ اللَّهِ فِي مَفْرِقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

²⁹⁸ Buhârî, Libâs, 80

²⁹⁹ Nesâî, Zînet mine's-sünen, 31

Bize Ebü'l-Velid ve Abdullah b. Recâ, bu ikisine Şu'be, ona el-Hakem, ona İbrahim, ona el-Esved, Hz. Ayşe'nin şöyle anlattığını rivayet etti: "Rasulullah (s.a.v.) ihramlı iken saç ayrımlarındaki kokunun parlaklığı hala gözümün önündedir demiştir."³⁰⁰

(80) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ أَوْ مُحَمَّدٌ عَنْهُ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُرْوَةَ سَمِعَ عُرْوَةَ وَالْقَاسِمَ يُخْبِرَانِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: " طَيِّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ بِدَرِيْرَةٍ فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ لِلْحَلِّ وَالْإِحْرَامِ "

Bize Osman b. el-Heyssem veya Osman'dan Muhammed, ona İbn Cüreyc, ona Ömer b. Abdullah b. Urve, ona Urve ve el-Kasım birlikte Hz. Ayşe'nin şöyle dediğini rivayet etti: "Ben Veda Haccında ihramdan çıktığımda ve ihrama girmek istediğimde zerfire denilen güzel kokuyu Rasulullah'a (s.a.v.) kendi ellerimle sürdüm."³⁰¹

(81) حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَنْ شَيْبَانَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُخْتَارِ عَنْ مُوسَى بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَتْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا

81-) Bize Nasr b. Ali, ona Ebu Ahmed, ona Şeyban b. Abdurrahman, ona Abdullah b. el-Muhtar, ona Musa b. Enes, Enes b. Mâlik'ten şöyle rivayet etti: "Rasulullah'ın (s.a.v.) sükke denilen güzel bir kokusu vardı. Ondan sürerdi."³⁰²

(82) أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْلِمٍ الطُّوسِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا سَيَّارٌ قَالَ حَدَّثَنَا جَعْفَرٌ قَالَ حَدَّثَنَا ثَابِتٌ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " حُبِّبَ إِلَيَّ النَّسَاءُ وَالطَّيِّبُ وَجَعَلْتُ قُرَّةَ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ "

Bize Ali b. Müslim et-Tûsî, ona Seyyâr, ona Cafer, ona Sabit, ona Enes, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Bana kadın ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nuru kılındı."³⁰³

³⁰⁰ Buhârî, Libâs, 2

³⁰¹ Buhârî, Libâs, 2

³⁰² Ebu Davud, Tereccul, 2

³⁰³ Nesai, İşratü'n-Nisa', 1

2.4.3.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

Arapça 'da güzel koku “اطر”, “رائحة”, “ريح” ve “طيب” gibi kelimelerle ifade edilmiştir. Doğadan güzel kokular elde edilip kullanılması ve ticaretinin yapılması eskiden beri devam eden bir gelenektir. Arap yarımadası kervan yolları üzerinde bulunduğu için bölgeden elde edilen kokuların yanında, Afrika ve Hindistan'dan gelen kokuların da kullanıldığı bir bölgedir. Araplar için koku büyük bir öneme sahiptir. Nitekim Araplar önemli bir iş için yemin ettiklerinde ellerini koku dolu kaplara bandırlırdı. Yine koku, Haram aylarda kurulan ticaret panayırının en önemli metâsıydı.³⁰⁴

Hiz. Peygamber'de güzel kokuya büyük önem vermiş güzel koku sürünmeyi peygamberlerin sünneti olarak nitelemiş,³⁰⁵ güzel koku ikram edildiğinde geri çevirmemeyi tavsiye etmiştir.³⁰⁶ İbn Sa'd *Tabakât*'ında Hiz. Peygamber'in “kârûre fi'd-dühn” adlı koku şişesinin olduğundan, sefere çıktığında onu yanında götürdüğünden bahsetmiştir.³⁰⁷ Bu rivayetler Hiz. Peygamber'in güzel kokuya ne kadar önem verdiğine işaret etmektedir.

78. hadiste Hiz. Aişe, kendisine Rasûlullah'ın kullandığı kokular sorulduğunda, misk ve amber kullandığını ifade etmiştir. Misk, mua'rrab bir kelime olup aslı Farsçadaki “müşk” kelimesidir. Rengi belirsiz kokusu ağır olduğu için erkek kokusu olarak kabul edilmiş ve daha çok erkekler tarafından kullanılmıştır. Câhiliye Arapları tarafından da yaygın bir şekilde kullanılan misk, en güzel koku sayılmıştır.³⁰⁸ Hiz. Peygamber de misk kokusunu kokuların en güzeli olarak nitelemiştir.³⁰⁹ Hadiste geçen bir diğer koku olan amber, Arapçada “anber” olarak ifade edilmekte ve “*Okyanusların çeşitli kesimlerinden toplanan güzel kokulu bir madde*”³¹⁰ olarak tanımlanmaktadır.

³⁰⁴ Nebi Bozkurt, "Koku", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/koku> (03.02.2021).

³⁰⁵ Tirmizî, “Nikah”, 1

³⁰⁶ Ebu Davud, Tereccul, 6

³⁰⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/484

³⁰⁸ Turhan Baytop, Nebi Bozkurt, "Misk", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/misk> (03.02.2021).

³⁰⁹ Müslim, “Elfâz fi'l-edeb”, 18

³¹⁰ Sargon Erdem, "Amber", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/amber> (03.02.2021).

80. hadiste Hz. Aişe'nin Peygamber'imize kendi elleriyle sürdüğünü ifade ettiği zerîre, birçok kokunun karışımından oluşan bir kokudur. İmam Nevevî onun Hindistan'dan getirilen bitki kamışının ufalanmasıyla elde edilen ve toz halinde saça sürülen kokulu bir madde olduğunu ifade etmiştir.³¹¹ Asım Efendi onu “*Göz otuna denir. Tutyâ gibi bir çeşit koku adı olup, çoğulu ‘Ezirre’ gelir.*”³¹² diyerek açıklamıştır.

Enes b. Mâlik'ten rivayet edilen 81. hadiste geçen “sükke” ile ne kastedildiği noktasında âlimler ihtilaf etmişlerdir. Bazıları onu çeşitli kokuların karışımından elde edilen bir koku olduğunu söylerken bazıları da içinde çeşitli kokuların bulunduğu bir kap olabileceğini söylemiştir.³¹³

Âsım Efendi ise sükke hakkında şunları ifade etmiştir: “*Bir nevi güzel koku adıdır ki râmekten elde edilir. Râmeki un edip elekten geçirdikten sonra su ile macun yaparlar, gereği gibi ovarlar. Ondan sonra kaba bulaşmaması için yağ ile yağlayıp bir gece olduğu gibi bıraktıktan sonra bir miktar öğütülmüş halis misk katar ve gereği gibi karıştırır, kurslar düzüp iki gün terk ederler. Sonra o kursları çuvaldız ile delip, tespih taneleri gibi dizerler, bir sene öylece terk ederler. Eskidikçe kokusu daha hoş olur. Tabibler arasında bu sükkü'l misk diye tanımlanır.*”³¹⁴

Bütün bu kokuların yanında o dönemde zâferan, vers ve halûk gibi kokularında kullanıldığı rivayetlerde geçmektedir. Ancak bunlar kokusu hafif ve rengi ağır olduğu için daha çok kadınlar tarafından kullanılmış, Hz. Peygamber erkeklere bu tarz renk veren kokuları kullanmayı yasaklamıştır.³¹⁵

Enes b. Mâlik'ten rivayet edilen "Bana kadın ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nuru kılındı" hadisine bazı rivayetlerde “üç şey”ve “dünyanızdan” ilaveleri yapılmıştır. Ancak, Irakî, İbni Hacer ve Zerkeşi gibi hadis âlimleri hem rivâyetlerde yer

³¹¹ Ali El-Kâri, *Mirkatu'l-Mefâtiḥ*, 8/426

³¹² Asım Efendi, *Kamus Tercemesi*, 1/ 86

³¹³ İbnu'l Esîr, *En-Nihaye*, 2/384

³¹⁴ Âsım Efendi, *Kamus Tercemesi*, 3/93

³¹⁵ Buhari, “Libas”, 33; Müslim “Libas” 77

almadığı hem de hadisin mânasını bozduğu için bu ziyadeleri reddederler.³¹⁶ Her ne kadar hadisteki ziyadeler tartışma konusu olsa da hadisin Nesai'deki rivayeti için Hâkim, Müslim'in şartlarına göre sahih derken Zehebî isnadının hasen olduğunu söylemiştir.³¹⁷ Sonuç itibariyle hadis Hz. Peygamber'in güzel kokuyu sevdiğine dair delil olmaktadır.

2.4.4. Kühl (Sürme)

(83) حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ- هُوَ الطَّيَالِسِيُّ عَنْ عَبْدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ عِكْرَمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اكْتَجَلُوا بِالْإِثْمِدِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِثُ الشَّعْرَ. وَرَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مُكْحَلَةٌ يَكْتَجِلُ بِهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَةً فِي هَذِهِ وَثَلَاثَةً فِي هَذِهِ. وَقَدْ رَوَى مِنْ غَيْرِ وَجْهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ عَلَيْكُمْ بِالْإِثْمِدِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ وَيُنْبِثُ الشَّعْرَ.

Bize Mahmud b. Humejd, ona Ebu Davud et-Tayalisi, ona Abbâd b. Mansur, ona İkrime (Mevla İbn Abbas), ona da (Abdullah) b. Abbas şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "İsmid taşı ile sürme sürünüz. Çünkü o gözleri parlatır, kirpikleri besler." İbn Abbas Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bir sürme taşına sahip olduğunu ve her gece üç defa sağ gözüne üç defa sol gözüne sürme çektiğini söyledi. Hz. Peygamber'den (s.a.v.) bu tarik dışında "Size ismidi öneririm. O gözlerinizi cilalar ve saçlarınızın bitmesini sağlar." dediği nakledilmiştir.³¹⁸

(84) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ عَنْ عَبْدِ بْنِ مَنْصُورٍ عَنْ عِكْرَمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَتْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُكْحَلَةٌ يَكْتَجِلُ مِنْهَا ثَلَاثًا فِي كُلِّ عَيْنٍ.

İbn-i Abbâs (ra); Şöyle demiştir: Peygamber'in (s.a.v.) bir sürmeliği vardı. Ondan her göze üç kez sürme çekerdi."³¹⁹

³¹⁶ El-Münâvi, *Feyzü'l-Kadir* /370

³¹⁷ Şevkani, *Neylün Evtar*, 1/157

³¹⁸ Tirmizî "Libâs", 23

³¹⁹ İbn Mâce, *Tıb*, 26

(85) حَدَّثَنَا أَبُو النَّبِيِّ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الْجَمَصِيُّ حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ حَدَّثَنَا الرَّبِيعِيُّ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَكْتَحَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ صَائِمٌ.

Bize Ebu Tekî Hişâm b. Abdümelik el-Hımsî, ona Bakiyye, ona ez-Zübeydî, ona Hişâm b. Urve, ona babası (Urve b. Zübeyr), ona da Aişe şöyle rivayet etmiştir: Rasulullah (s.a.v.) oruçluyken sürme çekmiştir.³²⁰

2.4.4.1. Rivayetlerin Değerlendirilmesi:

“Farsça’dan gelen sürme kelimesi, göz çevresini ve özellikle kirpik diplerini daha çok siyah olmak üzere çeşitli renklerde boyamak için kullanılan maddelerin genel adıdır. Arapça’da kühl, Farsça’da çıktığı yere izâfetle surme, Hint altkıtasında kajal, sirma/surma adlarıyla bilinir. Arapça’da sürme çekmeye iktihâl, sürmedanlığa mükhule, sürmeyi gözlere sürerken kullanılan çubuğa mîl veya mirved denir.”³²¹

İslam öncesi dönemde Arapların yaygın olarak sürme kullandığı bilinmektedir. Gözlere sürme çekmek, sadece süslenmek için değil tedavi amacıyla da yapılan bir uygulamadır. Nitekim sürmeyle ilgili gelen rivayetlerde, Hz. Peygamber’in gözlere iyi geldiği sebebiyle sürmeyi tavsiye ettiği anlaşılmaktadır. 83. hadiste Hz. Peygamber’in tavsiye olarak “ismid” denilen sürme taşını tavsiye ettiği ifade edilmektedir. İsmid, “kendisiyle sürme yapılan madenlerden bir maden”, “kırmızıya çalan siyah renkli sürme taşı”³²² şeklinde tarif edilmiştir. Tirmizî rivayetinin isnadında yer alan Abbâd b. Mansûr hakkında kaderi, müdellis ve ömrünün sonunda hafızası değişmekle tenkitler bulunan saduk bir ravi olduğu değerlendirilmiştir.³²³

³²⁰ İbn Mâce, *Mâ câe fi's-sıyâm*, 17

³²¹ İsmail Yalçın, "Sürme ", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/surme> (29.01.2021).

³²² Abdillâh b. Muhammed el-Meâfirî, *el-Kabs fi Şerhi Muvatta'-i Mâlik b. Enes*, Muhammed Abdullah b. Kerim (Dâru'l-Garbi'l-İslâmî 1992) 1/199

³²³ Bedrüddin el-Aynî, Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed, *Nühabü'l-ahbâr fi mebâni'l-ahyar fi şerhi meani'l-asâr*, thk. Ebû Temim Yasir b. İbrahim (Katar: Vüzaretü'l-Şuuni'l-Evkâfi'l-İslamiyye, 1429/2008), 6/293

Fıkıh kitaplarının çeşitli bölümlerinde de sürmeyle ilgili hükümler bulunmaktadır. Süslenme amacıyla da tedavi amacıyla da kadınlar için caiz görülürken, erkekler için süslenme amacıyla kullanılması tartışılmıştır. Şâfiîler ve Hanbelîler sürme çekmeyi caiz görürken, Mâlikiler mekruh kabul etmiş, Hanefîler'in ise bir kısmı süslenme amacıyla olursa caiz olmadığını, bir kısmı da kibirlenmek amacıyla olmazsa güzellik ve vakar için câiz olduğunu belirtmişlerdir.³²⁴

Sürme ile ilgili gelen rivayetlere bakıldığında gerek sürmenin kullanıldığı zaman gerekse onun faydalarından bahsedilmesi, onun süslenmek için değil tedavi amacıyla kullanıldığına işaret etmektedir. Klasik kaynaklarda ve günümüz tıbbında sürmenin faydası konusunda pek çok mâlumat yer almaktadır.

---

³²⁴ Şevkânî, *Neylû 'l-evtâr*, 1/150; İbni Arabî, *el-Mesâlik* 7/477

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HZ PEYGAMBER'İN GİYİM VE KUŞAMINDA TEMEL İLKELER

Bu başlık altında, hadisler çerçevesinde Hz Peygamber'in giyim kuşamında dikkat ettiği temel prensiplere değinilecektir.

4.1. Giyinirken Sağdan Başlamak

İslam dininde sağ tarafa bir önem atfedilmiş, sağ; hayır, iyilik, doğruluk ve kazanç ile ilişkilendirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de kitabı sağdan verilen kimseler kurtuluşa eren, mutlu kimseler olarak nitelendirilmiştir.³²⁵ Hz. Peygamber de hayırlı olan tüm işlerine sağdan başlamış ve ashabına da böyle yapmalarını tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber'in sağ taraftan başlamaya verdiği önemle ilgili kaynaklarda birçok rivayet yer almaktadır.

Hiz. Peygamber her işinde olduğu gibi giyim kuşamında da sağdan başlamıştır. Ebu Hüreyre'den gelen bir rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) "*Giyinirken ve abdest alırken sağ tarafınızdan başlayınız.*" Buyurmuştur. Yine Hz. Aişe'den "*Rasulullah (s.a.v.) abdest alırken, taranırken, ayakkabı giyerken, elinden geldiğince bütün işlerinde sağdan başlamayı severdi*"³²⁶ hadisi rivayet edilmiştir.

Rasulullah saçlarını tıraş ettirdiğinde de sağ taraftan başlamıştır. Enes b. Mâlik (r.a.)'den gelen bir rivâyete göre: "*Peygamber (s.a.v.), şeytanı taşılayınca kurbanını kesti sonra tıraş olmak için berbere başının sağ yanını uzattı kesilen saçı Ebû Talha'ya verdi ve sol yanını uzatıp tıraş oldu ve kesilen saçını Müslümanlar arasında dağıtı*" buyurmuştur.³²⁷

Sağ tarafın aksine sol taraf ise İslam dininde genelde olumsuz şeylerle ilişkilendirilmiş, ayakkabıyı çıkarırken, sümkürürken, tuvalette temizlenirken ve bir

³²⁵ Vâkıa 56/8-9

³²⁶ Ebu Davud, Libas, 41

³²⁷ Tirmizi, Hac, 73

yerden çıkarken sol taraf tercih edilmiştir. Ebû Hüreyre (r.a.)'den gelen bir rivayette Resûlullah (s.a.v.): *"Sizden biri ayakkabı giyerken önce sağ ayağını giysin, çıkarırken de önce sol ayakkabısını çıkarsın. Sağ ayakkabı ilk giyilen ve sol ayakkabı ilk çıkarılan olsun"* ³²⁸ buyurduğu ifade edilmiştir.

Tüm bu rivayetlerden abdest alırken, yerken, içerken ve giyinirken sağ eli kullanmanın Efendimiz'in sünneti olduğu anlaşılmaktadır. Hadislerde giyim konusunda uyulması gereken edep, özellikle belirtilmekte, gömlek, ceket ve benzeri şeyleri giyerken önce sağ koldan, pantolon ve benzeri şeyleri giyerken de önce sağ ayaktan başlanarak giyilmesi tavsiye edilmektedir. Aynı şekilde bir yerden çıkarken, ayakkabıyı çıkartırken ve tahâret yapmak, burun temizlemek gibi kirli işleri görürken de sol elini kullandığı ifade edilmektedir.

4.2. Giyinirken Dua Etmek

Dua; sözlükte dilemek, seslenmek, çağırmak, yardım istemek gibi manalara gelmektedir. İslâmi bir terim olarak ise Allah'ın büyüklüğü ve kudreti karşısında kulun aczini itiraf etmesini, sevgi ve tâzim duyguları içinde lütuf ve yardımını dilemesini ifade eder. ³²⁹

Hz. Peygamber duayı hayatının merkezine almış ve hem sıkıntısında hem de rahata kavuştuğunda dua etmeyi hiç terk etmemiştir. Peygamber'imiz (s.a.v.) her nimet karşısında şükrünü yerine getirmiş ve bizlere de bunu tavsiye etmiştir. Bu nimetlerin başında gelen, insanın en önemli ihtiyaçlarından olan kıyafet nimetine karşı da nasıl dua etmemiz gerektiğini bizlere göstermiştir.

Ebû Saîd el-Hudrî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resûlullah (s.a.s.) yeni bir elbise giydiği zaman, o elbisenin sarık, gömlek, ridâ gibi ismini anarak şöyle dua ederdi:"

³²⁸ Muvatta, Libâs, 7

³²⁹ Osman Cilacı, "Dua", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/dua#1> (25.11.2021).

*“Allahım! sana hamdolsun. Onu bana sen giydirdin. Senden onun hayrını ve hayırda kullanılmasını istiyorum. Şerrinden ve şerde kullanılmasından da sana sığınırım.”*³³⁰

Peygamberimiz her şeyde olduğu gibi kıyafette de hayırlı olanı ister şer olanından sakınırdı. Elbisenin dayanıklı, temiz, helal yoldan kazanılmış, şer’î ölçülere uygun olması bir hayırdır. Buna mukabil, elbiseyi kibrin, kendini beğenmişliğin ve insanlara caka satmanın vasıtası kılmanın hayır değil şer, yani günahlara vesile olduğu da bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığında Peygamberimizin yapmış olduğu dua büyük önem arz etmektedir.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki mümin bir kimsenin Allah’ın kendisine verdiği her nimet için şükrettiği gibi, kendisini hem sıcaktan hem soğuktan koruyan, avretini örtüp tesettürünü sağlayan ve onunla süslendiği yeni bir elbise giydiğinde de Hz. Peygamber gibi dua ederek şükretmesi gerekir.

4.3. Temiz ve Güzel Giyinmek.

İslam dini temizliğe büyük önem vermiş, birçok ibadet için temizliği şart kılmıştır. İslâm’da temizlik kavramı tahâret, zekât, nezâfet gibi kelimelerle ifade edilmiştir. Bu kavramların karşıtları necâset hubs, reces gibi kelimelerdir. Bu kavramlar içerisinde taharet kelimesi temizlik için en sık kullanılan kavram olmuştur. Bu kavram Kur’ân-ı Kerîm’de on dokuz ayette yer almış bunlardan üçünde hadesten, sekizinde manevi kirlerden geri kalanlarında ise hem maddi hem manevi kirlerden tahâret anlamında kullanılmıştır.³³¹

Vahyin ilk gelmeye başlamasıyla birlikte Hz. Peygamber’e *“Elbiseni tertemiz tut.”*³³² ayetiyle maddi kirlerden temizlenmesi, *“Her türlü pislikten uzak dur”*³³³ ayetiyle ise hem maddi hem manevi pisliklerden uzak durulması emredilmiştir. Âyette geçen

³³⁰ Tirmizî, “Libâs”, 29.

³³¹ Mustafa Çağrıncı, "Temizlik", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/temizlik> (18.03.2021).

³³² Müddesir 74/4

³³³ Müddesir 74/5

“siyâb” (elbise) kelimesi bir örnek olup maddî anlamda genel olarak beden ve çevre temizliği de bu buyruğun kapsamındadır. Dış temizlikten sonra iç arınma olan inanç ve ahlâk temizliği vurgulanmaktadır. Neticede Hz. Peygamber’i nübüvvet görevine hazırlayan daha ilk âyetlerde Hz. Peygamber’e ve onun şahsında tüm müslümanlara maddî ve mânevî temizlik emredilmiştir.³³⁴

Hz. Peygamber de temizliğe büyük önem vermiş ve “*Temizlik imanın yarısıdır.*”³³⁵ diyerek temizliğin önemini vurgulamıştır. Kendisi temiz olduğu gibi ashabına da temiz olmayı emretmiş ve onları bu konuda uyarmıştır. Câbir b. Abdillâh’tan gelen bir rivayette: “Resûlullah (s.a.v.) yanımıza gelmişti. Saçları bakımsızlıktan dağılmış bir adam gördü,” Bunun üzerine; “*Bu (adam) saçlarını düzelterek bir şey bulamamış mı acaba?*” buyurdu. “Bir de üzerinde kirli elbiseler bulunan başka bir adam gördü.” “*Bu (adam da) elbisesini yıkayacak bir şey bulamamış mı?*”³³⁶ buyurduğu anlatılmaktadır.

Hz. Peygamber ashabına temiz olmalarının yanında düzgün ve güzel giyinmelerini tavsiye etmiş, imkânı olduğu halde eski, yırtık elbiselerle dolanları uyarmıştır. Nitekim Ebû'l-Ahvas'tan: “Dağınık bir kıyafetle Allah Resûlü'nü ziyarete gittim.” (Bana): “*Senin malın var mı?*” diye sordu, “Evet.” cevabını verdim. “*Ne gibi malların var?*” diye sordu. (Mâlik): “Allah bana deve, koyun, at ve hizmetçiler ihsan etti” diye cevap verdim. “*Madem Allah sana mal ihsan etmiş, o hâlde Allah'ın nimet ve cömertliğinin belirtileri üstünde görünsün.*”³³⁷ Buyurduğu rivayet edilmiştir.

Hz. Peygamber özellikle bayram ve cuma günlerinde yıkanır, hoş koku sürünürdü. Yeni bir kıyafet edindiğinde onu ilk defa cuma günleri giymeye özen gösterirdi. Çünkü cuma günü, Müslümanlar için bayram kabul edilir. Bir cuma günü üstü başı toz içinde, terlemiş vaziyette huzuruna gelen birine, “*Keşke böyle bir günde temizlik yapsaydın*”³³⁸ demiştir. Abdullah ibni Selâm'ın rivâyet etmiş olduğu bir hadîs-i şerîfte, cuma namazı için

³³⁴ Komisyon, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 5. Bs (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 5/494-495.

³³⁵ Müslim, “Tahâret”, 1.

³³⁶ Ebû Dâvûd, “Libâs”, 14.

³³⁷ Ebû Dâvud, “Libâs”, 14.

³³⁸ Buhârî, “Cum'a”, 15

özel bir elbise tahsis etmenin güzel bir davranış olacağı Peygamber Efendimiz tarafından: “Sizden her biriniz iki elbise niye satın almıyor? Biri cuma günü, diğeri iş için”.³³⁹ Şeklinde ifade edilmiştir.

Peygamberimiz, gücü yetenlerin yeni elbiseler giymelerini tavsiye ederdi. Abdullah İbni Ömer’in rivayetine göre, Resûl-i Ekrem *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hz. Ömer’in üzerinde bir gömlek görmüşlerdi: “Bu gömleğin yeni mi yoksa yıkanmış mı?” diye sordu. Hz. Ömer: Hayır yeni değil, yıkanmış gömlektir, yâ Resûlallah! deyince: “Yeni giy, hameden olarak yaşa, şehid olarak öl” buyurdu.³⁴⁰

Hz. Hasan’dan (r.a.) “Allah Resûlü, bize elde edebildiğimiz en iyisini giymemizi ve bulabildiğimiz en güzel hoş kokuları sürünmemizi emrederdi” dediği rivayet edilmiştir.³⁴¹

Tüm bu rivayetlerden Hz. Peygamber’in, Müslümanlardan yaşadığı toplumda temiz, düzenli örnek birer şahsiyet olmalarını istediği anlaşılmaktadır. Bu yüzden pis, dağınık ve bakıldığında çirkin bir görüntü veren hallerden kaçınmalarını tavsiye etmiştir. Bu sebeple olacak ki “Sizden biriniz tek ayakkabı ile dolaşmasın. Ya ikisini de giysin veya ikisini de çıkarsın!”³⁴² buyurarak Müslümanın ciddiyetini bozan, çirkin gözükten durumlardan uzak durmasını istemiştir.

---

³³⁹ İbn Mâce, İkametü’s-Salât,83

³⁴⁰ Ahmed İbni Hanbel, *Müsned*, 2/89.

³⁴¹ Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî, *et-Târîhu’l-kebir* (Haydarâbâd: Dâru’l-Maârifî’l-Osmâniyye, t.y.), 1/382.

³⁴² Buhârî, *Libâs* 40

4.4. Giyim Kuşamında Sadelik ve Kibirten Kaçınma

Her şeyin azıyla, elde edilmesi en kolay olanıyla iktifa etmesi onun temel ahlâk ilkelerinden biriydi. Hz. Peygamber hayatının her alanında olduğu gibi giyim kuşamında da kibir ve gösterişten uzak durmuş, sade ve mütevazi olmayı ilke edinmiştir.

Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: *“Ben, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in herhangi bir kimseyi sövdüğünü ve O'nun için bir elbisenin durulduğunu görmedim.”*

O, giyim kuşam konusunda imkânı olduğu halde mütevazi olanları övmüş, ahirette elde edecekleri mükafatlarla ilgili şöyle buyurmuştur: *“Kim gücü yettiği halde mütevazi olup lüks kıyafet giymeyi terk ederse Allah kıyamet gününde onu yaratıklarının en başında huzuruna çağırır ve onu iman ehlinin giyeceği giysilerden dilediğini giymede serbest bırakır.”*³⁴³

Ebû Hureyre (r.a) den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *“Vaktiyle kendini beğenmiş bir adam güzel elbisesini giymiş, saçını taramış, çâlim satarak yürüyordu. Allah Teâlâ onu yerin dibine geçiriverdi. O şahıs kıyamete kadar debelenerek yerin dibini boylamaya devam edecektir.”*³⁴⁴

Bununla beraber Peygamber Efendimiz (s.a.v) imkânı olanlar için israfa kaçmadan güzel giyinmeyi de teşvik etmektedir ve şöyle buyurmaktadır: *“Güzelce giyinip kuşanınız. Kılık kıyafetinizi düzeltiniz. Ta ki insanlar arasında siyah üzerindeki beyaz gibi seçkin görünesiniz.”*³⁴⁵

İnsanların giyim kuşama olan ihtiyacı noktasında İslâm âlimleri üçlü bir tasnifte bulunmuşlardır. Avret mahallini örtecek ve sıcak soğuktan korunacak kadar giyinmek

³⁴³ Tirmizî, "Sıfatü'l-kıyâme" 39.

³⁴⁴ Buhârî, Enbiyâ 54, Libâs 5; Müslim, Libâs 49,

³⁴⁵ Ebû Dâvûd, “Libâs”, 25

zarûriyyât, örf ve ahlâka göre düzgün giyinmek hâciyyât ve imkânı olan kimsenin güzel ve kaliteli giyinmesi tahsîniyyât olarak ifade etmişlerdir. Bunların dışında kalan gösteriş ve şöhret için yapılan harcamaları da israf olarak değerlendirmişlerdir.

4.5. Giyim Kuşamda Renkler

Kur’ân-ı Kerîm’de renk, levn kelimesi ile ifade edilmektedir. Kur’an’da siyah, kırmızı, beyaz, sarı, mavi, yeşil renklere yer verilmiş, bunlardan en çok bahsi geçen siyah ve beyaz renkleridir. Bu iki renk çoğunlukla “yüzlerin ağarması” ve “yüzlerin kararması” ifadelerinde geçer³⁴⁶Hz. Peygamber’in giyim kuşamında da renkler önemli bir yere sahiptir. O’nun günlük yaşamında kullandığı renklerle ilgili birçok rivayet kaynaklarda yer almaktadır. Genellikle bu rivayetler:

- Buhârî’nin Sahih’inde: “yeşil elbise bâbı”, “beyaz elbise bâbı”, “bürde, hibera ve şemle bâbı”, “usfurla boyanmış elbise bâbı” ve “kırmızı elbise bâbı” adı verilen bölümlerde;
- Müslim’in Sahih’inde: “erkeklerle usfurla boyanmış kıyafetin yasaklanması bâbı” ve “hibera giysisinin fazileti bâbı” adlı bölümlerde;
- Ebu Davud’un Sünen’inde; “hibera bâbı”, “beyaz elbise babı”, “sarıyla boyanmış elbise bâbı”, “yeşil elbise bâbı” “kırmızı elbise bâbı” ve” siyah elbise bâbı” adlı bölümlerde;
- Tirmizî ’nin Sünen’inde; “erkeklerle kırmızı kıyafet giymenin ruhsatı bâbı” ve “erkeklerle usfurla boyanmış kıyafetin yasaklanması bâbı” adlı bölümlerde;
- Nesâî’nin Sünen’inde: “hibera bâbı”, “usfurla boyanmış kıyafetin yasaklanması bâbı”, “yeşil elbise bâbı”, “bürde bâbı” ve “beyaz elbise giymenin emredilmesi bâbı” adlı bölümlerde;
- İbni Mâce’nin Sünen’inde: “beyaz elbise babı”, “erkeklerin kırmızı kıyafet giymesi bâbı”, “erkeklerle usfurla boyanmış kıyafetin yasaklanması bâbı” ve “erkeklerin sarı kıyafet giymesi bâbı” adlı bölümlerde yer almaktadır.

³⁴⁶ Soner Gündüzöz, "Renk", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/renk#1> (01.12.2021).

4.5.1 Siyah

Arap toplumunda çöl hayatının ortaya çıkardığı sosyal yaşam içerisinde hâkim renklerden biri de siyahtır.³⁴⁷ Hz. Peygamber hem kıyafet olarak hem de sarık ve mest olarak siyah rengi kullanmıştır.

Hz. Âişe'den “Hz. Peygamber bir sabah üzerinde kaldan ma'mül bir mirt olduğu halde yanımıza geldi”³⁴⁸ ve” Rasulullah (s.a.v.) için yünden siyah renkli bir elbise hazırladım. Onu giydi ancak terleyince yün kokusu hissetti ve hemen onu (çıkarıp) attı”³⁴⁹ rivayetleri Hz. Peygamber'in siyah renk kıyafet giydiğine dair delildir. Yine Mekke'nin fethedildiği gün Hz. Peygamber'in başında siyah bir sarığın olduğu nakledilmiştir.³⁵⁰ Mekke fethi günü Hz. Peygamber'in siyah bir başlık giymiş olması ve sancağının da siyah olması birçok rivayete konu olmuştur. Nitekim bu rivayet daha sonra Abbâsîlerin siyasi bir renk olarak siyahı tercih etmelerinin sebebi olarak zikredilmektedir.³⁵¹

4.5.2. Beyaz

Temizliğin ve saflığın sembolü olan beyaz renk, birçok hadise konu olmuştur. Hz. Peygamber beyaz renk kıyafeti hem kendisi giymiş hem de giyilmesini tavsiye etmiştir. Ebû Zerr “Ben bir keresinde Hz. Peygambere ziyarete geldim; O, üzerinde beyaz bir elbise olduğu hâlde uyuyordu.”³⁵² diyerek Hz. Peygamber'in beyaz renk kıyafet giydiğini ifade etmiştir. İbn Abbas'tan Rasulullah'ın “Beyaz elbiseler giyin. Zira o, daha temiz ve daha hoştur. Ölülerinizi de onunla kefenleyin” buyurduğu rivayet edilmiştir.³⁵³ Şarihler

³⁴⁷Varol, M. Bahaüddin, “İslâm Tarihi'nin İki Asrında Simge Renkler ve Siyâsî Anlamları”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:17, Konya, 2004, 115

³⁴⁸ Müslim “Libas” 36

³⁴⁹ Ebu Davud, Libas, 19

³⁵⁰ Ebu Davud, Libas, 21, İbn Mâce, Libâs, 15

³⁵¹Ebu'l-Beka Kemaluddin Muhammed b. Musa, *en-Necmül Vehhac fi şerhi minhâc*, (Darü'l-Minhac, Cidde,2004) 2/535

³⁵² Buhari, Libâs, 24

³⁵³ Tirmizi, Edeb, 46

hadislerde geçen emir sîgasının vücub ifade etmediğini, beyaz giymenin müstehap olduğunu ifade etmişlerdir.

Beyaz renk kiri, lekeyi diğer renklere nazaran daha çok gösterdiği için daha sık kıyafet değiştirme ve kıyafeti yıkama ihtiyacı hissettirir. Bu da temizliğin sürekli olmasına katkı sağlar. Beyaz elbise giymek, kibir, gurur ve kendini beğenmişlikten uzak durmanın, alçak gönüllü ve tevâzu sahibi olmanın da bir belirtisi sayılır. Çünkü beyaz rengin gösterişli ve başkalarını kışkandırıcı bir yönü yoktur.³⁵⁴

4.5.3. Kırmızı

Erkeklerin kırmızı renk kıyafet giymesi noktasında âlimler ihtilaf etmişlerdir. *İbn Abbas (r.a.)'tan gelen bir rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: "Kırmızı elbise giymekten, altın yüzük kullanmaktan ve rükûda Kur'an okumaktan yasaklandık."*³⁵⁵

Abdullah b. Amr (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: *"Üzerinde alt ve üst iki parçadan oluşan kırmızı elbise giymiş biri geçti ve Rasûlullah (s.a.v.)'e selam verdi. Rasûlullah (s.a.v.) onun selamını almadı."*³⁵⁶.

Berâ b. Âzib'den gelen bir rivayette ise Hz. Peygamber'in kırmızı bir hulle giydiği ifade edilmektedir.³⁵⁷ Yine Hz. Peygamber'in kırmızı renk bürde giydiği de kaynaklarda yer almaktadır.³⁵⁸ Hz. Peygamber'in kırmızı renk kıyafet giydiğine dair rivayetlerle kırmızı renk kıyafeti nehyettiğine dair rivayetler birbiriyle çelişiyormuş gibi gözükmektedir. Âlimler hadisler arasındaki bu tenâkuzun çözümü için birçok te'vile gitmiştir.

³⁵⁴ Tîbî, *Şerhu't-Tîbî ala Mişkâti'l-Mesâbîh*, 9/2899

³⁵⁵ Nesai, *Zînet*, 77

³⁵⁶ Tirmizî, *Edeb*, 45

³⁵⁷ Buhari, "Libas", 35

³⁵⁸ Muhammed El-Lahci, *Münteha's Sul ala Vesaili'l Vusul*, 1/456

İbni Kayyım Hz. Peygamber'in giydiği hullenin siyah-kırmızı çizgili Yemen işi bir elbise olduğunu, saf kırmızı olduğunu söyleyenlerin yanlış olduğunu ifade etmiştir.³⁵⁹ Ancak İmam Şevkani, İbni Kayyım'ın bu görüşünde hata yaptığını söylemiş ve şunları eklemiştir: “Sana da gizli kalmayacağı gibi Arap diline hâkim olan sahâbi bu hullayı kırmızı diye nitelmiştir. Sözü mecaza hamledecek karine bulunmadıkça gerçek anlamında yani saf kırmızı olarak almak gerekir. Şayet İbni Kayyım kırmızı hulle sözü lügatte bu şekildedir derse lügat kitaplarında buna delil olacak bir ibare yoktur. Eğer bu meselede şer’i hakikat budur demek istemişse bunu delillendirmesi gerekir zira şer’i hakikat sadece iddia ile sabit olmaz. İbni Kayyım bununla hadisler arasındaki ihtilaflı gidermek istemişse, buna gerek kalmadan hadislerin arasını bulmak mümkündür.”³⁶⁰

Hadis şârihlerinin pek çoğu, Peygamber Efendimiz'in giydiği kırmızı renkteki elbisenin sırf kırmızı olmadığı görüşündedirler. Çünkü sırf kırmızı renkten elbise giyilmesini Peygamberimiz'in uygun görmediği konusunda rivayetler vardır. Bu sebeple “kırmızı” diye nitelenen elbisenin kumaşının dokumasında yeşil, beyaz veya başka renkte çizgiler olduğu ifade edilir. Özellikle Hanefî mezhebi imamları sırf kırmızı renk elbise giymenin câiz olmadığı kanaatindedirler. Bu sebeple onlar hadislerde kırmızı diye anılan elbiseleri “çizgili kırmızı” şeklinde yorumlarlar; kırmızı rengin giyilmiş olduğundan bahseden rivayetleri de “yasaklanmasından önce giyildiği” tarzında anlarlar.³⁶¹

Ancak Hanefiler kırmızı elbise giymenin haram değil, mekruh olduğunu da özellikle belirtirler. Buna karşılık, Şâfiî mezhebinin görüşü kırmızı elbise giyilmesinin câiz olduğu yönündedir. Onlar bu hükme varırken, rivayetlerin zâhiri kendileri için delil teşkil eder. Gerçekten, sırf kırmızı rengin hoş bir görünüm sergilemediği, kanı çağrıştırdığı için de merhamet ve şefkat hissine aykırı düştüğü kabul edilir.

Hattabi (ö.388/998) *Meâlimu's-Sünen*'de nehyedilen kırmızı kıyafetin kumaşı dokunduktan sonra usfurla boyanan kıyafet olduğunu, kumaşı dokunmadan önce boyanan

³⁵⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadul-Mead* 1/127.

³⁶⁰ Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylül Evtâr Şerhu'l-Munteka el-Ehbar min Ehadis-i Seyyidi'l-Ahyar*, (Daru'l-Hadis 1993), 2/144-115

³⁶¹ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî*, 10/305

kıyafetin bu nehyin altına girmediğini aktarmaktadır.³⁶² Tirmizi’de söz konusu yasağın usfur/aspir ile boyanmış kıyafetle ilgili olduğunu ifade etmektedir.³⁶³

Neylül Evtâr’da kırmızı giyinme konusunda tafsilatlı bilgi veren Şevkani Hz. Peygamber’in Veda Hacc’ından sonra hayatının son günlerinde de kırmızı giyindiğine dair gelen sahih hadislere ve berâat-i asliyye dayanmanın gerekliliğini savunmuştur.³⁶⁴

İbn Hacer el-Askalânî Fethu’l-Bârî’de kırmızı elbise giymeye dair görüşleri 7 başlık altında toplamıştır. Bu görüşleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Mutlak olarak cevaz verenler.
2. Mutlak olarak yasaklayanlar.
3. Kırmızı ağırlıklı kıyafetleri giymeyi mekruh görenler
4. Şöhret ve ziynet amaçlı kırmızı giymeyi haram kabul edenler.
5. Dokunmadan önce ipleri kırmızıya boyanan kırmızı kıyafetleri caiz dokunduktan sonra boyananları caiz görmeyenler.
6. Kırmızı kıyafet giymenin Rasûlullah’a has olduğunu söyleyenler.
7. Yasağı saf kırmızı olan kıyafetler için kabul edip, içerisinde farklı renklerin bulunduğu kıyafetleri caiz görenler.³⁶⁵

Bedruddin Aynî ise kırmızı elbise giymenin cevazı konusunda Hanefiler ile ihtilaf olmadığını ifade etmiştir. Ona göre Hanefiler, kırmızı elbise giymeyi haram görmemişlerdir. Onlar sadece bu hadisi te’vil etmişler ve başka bir hadisi de delil olarak kırmızı renkli elbise giymeyi mekruh addetmişlerdir.³⁶⁶

³⁶² Hamd b. Muhammed el- Hattabî, *Meâlimu's-Sünen*, Matbaatü'l-İlmiyye, Halep, 1932 6/193

³⁶³ Tirmizî, Edeb, 45; Usfur bir diğer adıyla aspir, Compositeae (Bileşikgiller) familyasının *Carthamus* cinsinden bir bitkidir. Sıcak ve kurak bölge bitkisi olan aspirin çiçeklerinden elde edilen iki temel renk kırmızı ve sarıdır, geçmişten günümüze süs ve boyamalarda kullanılan bir bitkidir. (Güven Şahin, Nuran Taşlıgil, Stratejik önemi artan bir endüstri bitkisi: Aspir (*Carthamus tinctorius* L.) Türk Coğrafya Dergisi)

³⁶⁴ Şevkânî, *Neylül Evtâr*, 2/116

³⁶⁵ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî*, 1/485

³⁶⁶ Aynî, *Umdetü'l-kari fi şerhi Sahihi'l-Buhari*, 4/99

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki, Hz. Peygamber içerisinde kırmızı desenlerin olduğu hulle, bürde cinsinden kıyafetler giymiştir. Kırmızı elbisenin nehyedilmesinden kastedilenin sırf kırmızı renk veya sonradan çeşitli bitkilerle boyanmış kırmızı elbiseler olarak anlaşılması yerinde olacaktır.³⁶⁷ İmam Nevevî 'nin de kırmızı renkli kıyafet giymenin caiz oluşuna Bera'nın rivayet ettiği hadisi delil göstermesi ve bu konuda icma olduğunu söylemesi bu görüşü desteklemektedir.³⁶⁸

4.5.4. Yeşil

Hz. Peygamber'in giyim kuşamında kullandığı renklerden biri de yeşildir. Ebû Rimse Rifâa et-Temîmî şöyle demiştir: “*Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i üzerinde iki yeşil elbise ile gördüm.*”³⁶⁹

Cennet ehlinin giysilerinin çoğunun yeşil renkte olduğu kabul edilir. Kurân-ı Kerîm'in çeşitli âyetleri de buna delil gösterilir: “*Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır.*”³⁷⁰ “*İnce ve kalın ipekten yeşil elbiseler giyecekler*”³⁷¹ Ancak bu ayette geçen cennet ehlinin giysilerinin yeşil renkte olduğu hükmüne bakarak bu rengi kutsal kabul etmek veya giyilmesinin zarurî olduğunu iddia etmek söz konusu değildir. Kullanılması yasaklanmamış herhangi bir elbise veya herhangi bir renk gibi yeşil elbise giymek de mübahtır.

4.5.5. Sarı

Kırmızı renk gibi sarı renk kıyafet giymenin de caiz olup olmadığı hususunda âlimler ihtilâf etmişlerdir. Rivayetlerin bir kısmı sarı renk kıyafet giymeyi onaylarken bir kısmı ise yasaklamaktadır.

³⁶⁷ Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî* 5/323

³⁶⁸ Nevevi, *el-Minhac* 4/219

³⁶⁹ Ebû Dâvûd, *Libâs* 19; Tirmizî, *Edeb* 48

³⁷⁰ İnsan sûresi:76, 21

³⁷¹ Kehf sûresi: 18,31

Abdullah b. Amr b. As'tan gelen bir rivayette “Resûlullah (s.a.s.) beni üzerimde sarıya boyanmış iki elbise varken gördü” ve “*Bunlar kafirlerin elbiselerindedir, bunları giyme!*”³⁷² dediği ifade edilmektedir

Abdullah b. Amr'dan şöyle rivâyet edildi: Resûlullah, (s.a.s.) üzerimde usfurla (sarıya) boyanmış iki elbise gördü ve “*Bunu giymeni sana annen mi emretti?*” diye sordu. Ben: “onları yıkayayım” dedim. Resûlullah: “*Bilakis onları yak*” diye buyurdular.³⁷³

Zeyd b. Eslem'den rivayet edildiğine göre: İbn Ömer (r.a) sakalını hatta elbisesini tamamen sarıya boyanmış. Kendisine “Niçin böyle sarıya boyanıyorsun?” diye sorulduğunda: Ben Resûlullah'ı (s.a.s.) sarıya boyanırken gördüm. Kendisine sarıdan daha sevimli bir renk yoktu. Elbisesine hatta sarığına varıncaya kadar tamamen sarıya boyanırdı, demiştir.³⁷⁴

İmam Nevevî, Müslim şerhinde sarıyla boyanmış kıyafet giyme hakkındaki ihtilafi şöyle açıklar: “Sahabe, tâbiînin bir kısmı, cumhur ulema, İmam Âzam ve İmam Şâfiî sarı renk kıyafeti mubah saymıştır. İmam Malik ise sarı renk dışındaki bir renkle boyanmış kıyafetleri sarı renkli kıyafetten daha faziletli saymakla birlikte, evde veya evin avlusunda giyilmesinin mubah olduğunu, ancak çarşıda, pazarda giymenin mekruh olduğunu söylemiştir. Bir kısım ulemâ ise yasağın ihramlılara has olduğu görüşündedir.”³⁷⁵

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki Hz. Peygamber'in sarı renk kıyafet giydiğine dair gelen rivayetler onun mubah olduğuna işaret etmektedir. Aynı şekilde sahabenin de sarı renk giydiğine dair gelen rivayetler bunu desteklemektedir. Örneğin Hz. Ömer şehit edildiğinde üzerinde sarı renk kıyafet olduğu rivayet edilir.³⁷⁶

³⁷² Müslim, “Libâs ve Ziyet”, 27

³⁷³ Müslim, “Libâs ve Ziyet”, 28.

³⁷⁴Ebu Davud, Libas, 15

³⁷⁵ Nevevî, *Minhâc*, 14/54.

³⁷⁶ Musannef-i İbn Ebû Şeybe, Meğâzî, 38223 20/595

Sarı rengi yasaklayan rivayetleri ise usfur ve zağferan gibi bitkilerle boyanmış kıyafetler olarak anlamamız daha yerinde olacaktır. Nitekim Abdullah b. Amr'dan gelen rivayette Hz. Peygamber'in yakılmasını istediği kıyafetler için usfurla boyanmış kaydı vardır. Kısacası Hz. Peygamber'in bazı rivayetlerde gerek sarı ve gerekse kırmızı renklerden Müslümanları sakındırması haram manasına gelmemektedir. Zira haram olsaydı, kendisi bu renklerle boyanmış kıyafetler giymezdi.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Kütüb-i Sitte özelinde yapılan bu çalışmada Hz. Peygamber'in giyim ve kuşamı ile ilgili 85 hadis tespit edilmiştir. Bu hadislerin birçoğu sahih ve hasen, az bir kısmı ise zayıf rivayetlerden oluşmaktadır. Çalışmanın değerlendirme bölümlerinde bu rivayetlerin zayıf oldukları belirtilmiştir. Çalışmamızda Hz. Peygamber'in giydiği kıyafetlerin neler olduğunu, hangi kıyafetten hoşlanıp hangisini tercih etmediğini aktarmaya çalıştık. Önceki çalışmalara bakıldığında yapılan çalışmanın Hz. Peygamber özelinde olmadığını dönemin giyim kuşam anlayışını kapsadığını görüyoruz. Yine aynı şekilde söz konusu çalışmalarda rivayetlerin sadece tercümelerine yer verilmiş ve hadis tekniği açısından ele alınmıştır. Önceki çalışmalardan farklı olarak rivayetlerin Arapça ibarelerine yer verdik ve değerlendirme bölümünde rivayet farklılıklarına değinmeye çalıştık.

Konuyla ilgili hadislerin incelenmesi sonucunda Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde yaygın olarak kullanılan cübbe, hamîsa, enbicâniyye, ferruc, hulle, ridâ, îzâr, kîsa, bürde, hibera, mîrt, müsteka, kamis abâ denilen kıyafetleri giydiği tespit edilmiştir.

Hz. Peygamberin günlük hayatında sarık sardığı ve ayakkabı giyerek dolaştığı bilinmektedir. Çoğunlukla pamuktan dokunan elbiseler giyse de bazen yün ve keten kıyafetleri tercih ettiği de rivayetlerde yer almıştır. Renk seçiminde ise önceliğinin beyaz olduğu hatta bu rengi tavsiye ettiği de aktarılan bilgiler arasındadır. Beyazın yanında siyah, kırmızı, yeşil ve sarı renk kıyafetler giydiği de kaynaklarda yer almaktadır.

Öz bakımına önem veren Hz. Peygamber, özellikle saç ve vücut bakımına özen göstermiş, bakım için çeşitli yağ ve kokular kullanmıştır. Saçları hakkında değerli bilgiler veren rivayetler, Hz. Peygamberin saç uzunluğunun dönemsel olarak değiştiğini, kulak yumuşağına kadar uzanan saçına “vefre” omuzlarının biraz üstüne kadar uzanana “limme” omuz hizasına gelene ise “cümme” denildiğini ifade etmektedir. Çoğunlukla saçlarını

uzattığı bilinen Hz. Peygamber'in hac ve umre yaptığında menâsik gereği saçını ustura ile tıraş ettiği öz bakımı ile ilgili tespit edilen bilgiler arasında yer almaktadır.

Vahyin başlamasıyla beraber Hz. Peygamber yaşadığı toplumdaki uygulamaların İslam'la bağdaşmayanlarını kaldırmış (ilga), bazılarını düzeltmiş (ıslah), bazılarını da olduğu şekliyle bırakmıştır (ibka), Hz. Peygamber'in giyim kuşam anlayışında da bu yöntemi kullandığını görüyoruz. Bu doğrultuda yaşadığı toplumda sıkça kullanılan ipekli giysileri giymeyi, altın takmayı terk etmiş ve bunu Müslüman erkeklere de emretmiştir. Kibir alameti sayılan elbiselerin boyunu uzatma âdetini yasaklamış ve kısaltılmasını emrederek ıslah etmiştir. Bu ve benzeri örnekler dışında O yaşadığı toplumda yaygın olan kıyafetleri giymiş, giyim kuşam noktasındaki tavsiyelerinde belirli bir kıyafeti, ön plana çıkarmamış, genel ilkeler ortaya koymuştur. Bu ilkeleri giyinmeye sağdan başlamak, yeni bir kıyafet giyerken dua etmek, temiz ve düzenli giyinmek, giyim kuşamda kibir ve gösterişten uzak olmak, başka dinlerin mensuplarına ve karşı cinse benzememek olarak özetlememiz mümkündür.

KAYNAKÇA

- Abbad, Abdulmuhsin. *Şerhu Süneni Ebî Dâvud*. Mektebetü'ş-şâmile, versiyon: 3,1, t.y.
- Ahmed b. Hanbel Ebu Abdillâh eş-Şeybânî, Müsned, (thk. Şuayb el-Arnâvut ve dğr.). Beyrut: Müessesetü'r- Risale, 1421/2001.
- Aynî, Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed Bedrüddîn. *Nühabü'l-ahbâr fi mebâni'l-ahyar fi şerhi meani'l-asâr*. thk: Ebû Temim Yasir b. İbrahim. Katar: Vüzaretü'l-Şuuni'l-Evkâfi'l-İslamiyye, 1429/2008.
- Aynî, Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed Bedrüddîn. *Umdetü'l-kari fi şerhi Sahihi'l-Buhari*. Beyrut: Darul İhya et-Turasil Arabî, t.y.
- Azîmâbâdî, Şerefü'l-Hak Muhammed Eşref b. Emir İbn Hudayr Es-Sıddîki. *Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebi Davud*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.
- Bağdâdî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed. *El-Keşf li-müşkili's-Sahihayn*. Riyad: Daru'l Vatan, t.y.
- Baytop Turhan, Nebi Bozkurt, "Misk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 3 Şubat 2021. <https://islamansiklopedisi.org.tr/misk>
- Beyhaki, Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali. *es-Sünenü'l-Kübra*. Beyrut: Daru'l-Kütübil-İlmiyye, 1423/2003.
- Bozkurt, Nebi. "Sarik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 3 Şubat 2021. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sarik>
- Bozkurt, Nebi. "Na'1-i Şerif". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Erişim 3 Şubat 2021. <https://islamansiklopedisi.org.tr/nal-i-serif#1>
- Bozkurt, Nebi. Mukaddes Emânetlerin Tarihi ve Osmanlı Devleti'ne İntikali. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, no. 13-14-15 (1997).
- Buhârî, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. İsmâîl. *El-Câmi'u's-sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Buhârî, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. İsmâîl. *et-Târîhu'l-kebîr*. Haydarâbâd: Dâru'l-Maârifî'l-Osmâniyye, t.y.

- Osman Cilacı, "Dua", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 25 Kasım 2021.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/dua#1>
- Çağrı, Mustafa. "Temizlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 18 Mart 2021.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/temizlik>
- Ebû Dâvûd, Süleymân İbnü'l-Eş'as İbn İshak el-Ezdî Sicistânî. *Sünen-i Ebî Dâvûd*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1412/1992.
- Ebu Ya'la, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ et-Temîmî. *Müsnedü Ebî Ya'lâ el-Mavsîlî*. Düzenleyen: thk: Hüseyin Selim Esed. Dimaşk, 1987.
- Elbânî, Nâsiruddîn. *İrvâ'ul-galîl fî tahrîci ehâdisi Menâri's-sebîl*. Beyrut: Mektebetü'l-İslami, t.y.
- Erdem, Sargon. "Amber". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 3 Mart 2021.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/amber>
- Fîrûzâbâdî. *El-Okyânûsu'l- Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*. Çeviren Asım Efendi. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1435/2014.
- Gazzî, Necmüddîn Muhammed b. Muhammed el-Âmirî. *Hüsni't-Tenebbüh li-mâ verede fî't-Teşebbüh*. Suriye: Daru'n-Nevadir, 1432/2011.
- Gündüzöz, Soner, "Renk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 1 Aralık 2021.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/renk#1>
- Güngör, Haydar. *H.z. Muhammed Günlerinde Giyim*. Ankara: Fecr yayınları, 2020.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. Çeviren Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayıncılık, t.y.
- Hararî, Muhammed Emîn. *Şerhu Süneni İbn Mâce*. Cidde: Daru'l-Minhac, 1439/2018.
- Hattabî, Hamd b. Muhammed. *Meâlimu's-Sünen*. Haleb: Matbaatü'l-İlmiyye, 1351/1932.
- Hererî, Muhammed el-Emîn b. Abdullah el-Ürmî. *el-Kevkebü'l-vehhâc ve'r-ravzu'l-behhâc fî şerhi Sahîhi Müslim b. el-Haccâc*. Beyrut: Dâru'l-Minhâc- Dâru Tavkı'n-Necât, 1430/2009.
- Heyet, (İbrahim Mustafa, Ahmed Hasan Zeyyat, Hamid Abdülk). *Mu'cemu'l-Vasit*. Kahire: Darul Da'va, t.y.

- Heytemi, Ebu'l-Abbâs Şehâbeddin Ahmed İbn Hacer. *Eşrefü'l-vesâ'il ilâ fehmi's-Şemâ'il ve maahu Cevahirü'd Dürer fi Menakıbı İbn Hacer*. Düzenleyen: thk. Ahmed Ferid El Mezidi. Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- İbn Abdülber, Ebu Ömer Yûsuf b. Abdullah. *el- İstizkâr*. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiiyye, t.y.
- İbn Hacer el-Askalâni, Ebü'l-Fadl Şehabeddin Ahmed. *Fethu'l-Bârî fi şerhi Sahihi'l-Buhârî*. Düzenleyen: thk: Muhammed Fuad Abdulbakî. Beyrut: Dâru'l-Mârife, 1379/1960.
- İbn Kayyim Cevziyye., *Zâdü'l-me'âd fi hedyi hayri'l- 'ibâd*. Çeviren Şükrü Özen. İstanbul: İklim Yayınları, 1429/2008.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed. *Sünen-i İbn Mâce*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1412/1992.
- İbni Arabî, Ebu Bekir Muhammed. *el-Mesâlik fi şerhi Muvatta-i Mâlik*. Beyrut: Darü'l-Garbi'l-İslami, 1428/2007.
- İbni Battâl, Ebü'l-Hasen Alî b. Halef b. Abdilmelik b. Şerhu Sahih-i Buhari. 2.baskı. Düzenleyen: Thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim. Riyad: Mektebetür'-Rüşd, 1423/2003.
- İbni Ebi Şeybe, Abdullah b. Muhammed. *el-Kitab el-Musannef fi ahadisil-âsâr*. Düzenleyen: Kemal Yusuf el-Hut. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1430/2009.
- İbni Kurkûl, Ebû İshâk İbrâhîm b. Yûsuf b. İbrâhîm Vehrânî Hamzî. *Metâliu'l-Envâr alâ Sihâhi'l-Âsâr*. Beyrut: Vizâretü'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmiyye, 1435/2014.
- İbni Manzur, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrerem. *Lisanu'l-Arab*. Beyrut: Daru Sadır, t.y.
- İbnu'l Esîr, İzzuddin İbn el-Esir Ebi'l-Hasen Ali İbn Muhammed el-Cezeri. *En-Nihaye fi Garibi'l-Hadis ve'l-Eser*. Beyrut: Mektebetül'l-İlmiyye, t.y.
- İbnu'l Esîr, İzzuddin İbn el-Esir Ebi'l-Hasen Ali İbn Muhammed el-Cezeri. *Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahabe*. Kahire, 1390/1970.
- İbnü'l Cevzî, Ebu Abdurrahman bin Ebi'l Hasan. *Câmi 'u'l-mesânîd*. Mektebetü'r-Rüşd, t.y.
- İbnü'l Cevzî, Ebu Abdurrahman bin Ebi'l Hasan. *Kitabu'l-Mevzuat*. Beyrut: Daru'l-Fikr, t.y.
- İbnü'l Cevzî, Ebu Abdurrahman bin Ebi'l Hasan. *Telbîsü iblis*. Kahire: Daru'l-Hadis, 1415/1995.
- İbrahim, Receb Abdülcevad. *el-Mu'cemü'l-Arabî li-esmâ'i'l-melâbis*. Kahire: Dâru'l-Afâki'l-Arabiyye, 1423/2002.

- Irâki, Ebü'l-Fadl Zeynüddin Abdürrahîm b. Hüseyin. *Tarhü't-Tesrib fi Şerhi't-Takrib*. Beyrut: Dâru'l-İhyâu't-Turasi'l-Arabi, t.y.
- İsbahanî, Hayyan. *Ahlaku'n-nebi ve Âdabuhu*. Düzenleyen: thk. Isâmüddîn Seyyid es-Sabâbitî. Lübnan: Dârü'l-Mısrî, 1414/1993.
- Kâri, Nureddin Ebü'l-Hasan Ali b. Sultân Muhammed Ali. *Cem'ul-Vesâil fi Şerhi' ş- Şemâil ve Umedü'ş- Şemâil*. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Babi el-Halebi, t.y.
- Kâri, Nureddin Ebü'l-Hasan Ali b. Sultân Muhammed Ali. *Mirkatu'l- Mefâtiḥ şerhu Mişkâti'l- Mesâbih*. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1436/2015.
- Kâsim, Hamza Muhammed. *Menâru'l-Kârî Şerh-i Sahih-i Buhârî*. Dımaşk: Mektebetü Daru'l-Beyan, 1410/1990.
- Kâsimî, Muhammed Cemâluddîn. *el-Meshu ale'l-Cevrabeyn*. Düzenleyen: thk. Nâsıruddîn el-Elbânî. Beyrut: el-Mektebu'l-İslami, 1407/1986.
- Kastallânî, Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed. *el-Mevâhibül Ledünniyye bi'l-Minahi'l Muhammediyye*. el- Mektebetu et-Tevfikıyye, t.y.
- Kastallânî, Ebu'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed. *İrşâdu's-Sârî şerhi Sahih-i'l-Buhârî*. Mısır: el-Matba'atü'l-Kübrâ'l-Emîriyye, t.y.
- Keşmiri, Muhammed Enver Şah bin Mu'zam Şah. *Feyzü'l-Bari ala Sahih-i'l Buhari*. Beyrut: Mektebetü'İlmiyye, t.y.
- Komisyon. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5. Ankara: DİB Yayınları, 2014.
- Kurtubi, Ebü'l-Abbas Ahmed b. Ömer b. İbrahim. *Telhisu Kitâbi Müslim*. Beyrut: Daru İbni Kesir, 1417/1996.
- Lahci, Abdullah b. Said Muhammed. *Münteha's Sul ala Vesaili'l Vusul*. Darü'l-Minhac, t.y.
- Laşin, Musa Şahin. *Fethü'l-Mün'im*. Darü'ş-Şuruk: Kahire, 1423/2002.
- Mâzeri, Ebu Abdullah Muhammed b. Ali b. Ömer Et-Temimi. *El-Mu'lim bi-Fevaidi Müslim*, Düzenleyen: thk. Muhammed Şazeli Neyfer. Cezair: Daru't-Tunusiye, 1408/1988.
- Meâfirî, Abdillâh b. Muhammed. *el-Kabs fi Şerhi Muvatta'-i Mâlik b. Enes*. Düzenleyen: Muhammed Abdullah b. Kerim. Dâru'l-Garbi'l-İslamî, 1412/1992.

- Mubârekpûrî, Ebu'l-Alâ Muhammed b. Abdurrahman b. Abdurrahîm. *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Camii't-Tirmizî*, Düzenleyen: thk. Abdurrahman Muhammed b. Osman ve diğerleri. Beyrut: Dâru'lFikr, t.y.
- Mübârekpûrî, Ebü'l-Ulâ Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm. *Tuhfetü'l-Ahvezî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, t.y.
- Münâvi, Zeynüddin Muhammed Abdür-rauf b. Tacülarifin b. Ali. *Feyzü'l-Kadir Şerhu'l-Camii's-Sağir*. Mısır: Mektebetu't-Ticariyye'l-Kubra, t.y.
- Müslîm, Ebu'l-Hüseyn Müslîm b. Haccâc b. Müslîm el-Kuşeyri. *El-Câmi'u's-sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1412/1992.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman b. Şuayb. *Sünen-i Nesâî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1412/1992.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Riyazü's-Salihîn*. Çeviren İsmail L. Çakan, Raşit Küçük M. Yaşar Kandemir. İstanbul: Erkam Yayınevi, 1422/2001.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *el- Minhac fi Şerhi Sahih Müslim b. Haccac*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Tehzibu'l Esma' ve'l-Lugât*. Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, t.y.
- Numan, Şadi b. Muhammed b. Sâlim Ali. *Cami Türüsü'l-Allame El-Elbani*. Yemen: Merkezi'n-Numan li'l-Buhûs ve'd-Dirâsât, 1436/2015.
- Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed İbn. *et-Tabakâtu'l-Kebîr*. Kahire: Lecnetu Neşr es-Sakafî el-İslamiyye, 1358/1939.
- Salihi, Muhammed bin Yusuf. *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fi sîreti hayri'l-'ibâd*. Düzenleyen: Ali Muhammed Muavvaz, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud. Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993,
- San'ânî, Muhammed b. İsmâ'il. *et-Tenvîr fi Şerhi'l-Câmi'i's-Sağir*. Daru's-Selam: Mektebetü mhk. Muhmmmed İshak İbrahim, 1432/2011.
- Sehârenfûri, Halil Ahmed. *Bezli'l-Mechûd fi Halli Ebî Dâvud*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1392/1972.
- Sellam, Ebû Ubeyd Kasım b. *Garîbu'l-hadîs*. Beyrut: Dâru'l-kitab el-Arabi, 1396/1976.
- Siddîki, Muhammed b. Ali b. Muhammed Allan El-Bekri. *Delilü'l-Falihîn li-Turuki Riyazu's-Salihîn*. Beyrut: Darul-Marife, 1425/2004.

- Sindî, Abdülhâdî. *Hâşiyetü Süneni İbn Mâce*. Beyrut: Dâru'l-Celil, t.y.
- Suyutî, Abdurrahman b. Ebi Bekr. *Misbâhu'z-Zücâce*. Karatçî: Kadimî Kütüphanesi, 1428/2007.
- Sübki, Muhammed Hattab. *el-Menhelü'l-Azbi'l-Mevrud Şerhu Sünen-i Ebi Davud*. Düzenleyen: thk Emîn Mahmud Hattâb. Matbaatu'l-İstikâme, --.
- Şahin, (Güven. Stratejik önemi artan bir endüstri bitkisi: Aspir (*Carthamus tinctorius* L.)). *Türk Coğrafya Dergisi*, t.y.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Neylül Evtâr Şerhu'l-Munteka el-Ehbar min Ehadis-i Seyyidi'l-Ahyar*. Beyrut: Daru'l-Hadis, 1413/1993.
- Taberânî, Ebu'l-Kasım Suleyman b. Ahmed b. Eyyüb. *el-Mu'cemu'l-Evsât*. Düzenleyen: Thk. Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâc Emrir. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, t.y.
- Tahtâvî, Ahmed b. Muhammed İsmail. *Keşfu'r-Rîn an Beyâni'l-Meshi ale'l-Cevrabeyn*. Düzenleyen: thk. Abdi Ali Salih eş-Şabânî. Bağdat: Mecelletü'l-Ulûmi'l-İslâmiyye, t.y.
- Tîbî, Şerefüddin Hüseyin b. Muhammed b. Abdullah. *Şerhü't-Tibi ala Mişkati'l-Mesabih*. Riyad: Mektebetu Nezar Mustafa el-Baz, 1418/1997.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *El-Câmi'u's-sahîh (Sünenü't-Tirmizî)*. İstanbul: Çağrı yayınları, 1413/1992.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *eş-Şemâil'l-Muhammediye*. Darü ihyai't-türasi'l-Arabî, tarih yok.
- Tunç, Mazhar. Çorap Üzerine Mesh Hadislerine Dair Bir Değerlendirme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6, no. 8-9 (Ara. 2018): 22-49.
- Uysal, Muhittin. *Peygamber Günlerinde Giyim, Kuşam ve Süslenme*. Konya: Yediveren Yayınları, 2004.
- Vaili, Hasan b. Muhammed b. Haydar. *Nüzhetü'l-Elbab fi Kavli't-Tirmizi ve fi'l-Bab*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, t.y.
- Vehrânî, Ebû İshâk İbrâhîm b. Yûsuf b. İbrâhîm. *Metaliü'l-envar ala sıhahi'l-asar*. Katar: Vezerat'ul-Evkaf ve's-Şuun'ul-Islamiyye, 1433/2012.
- Vellevî, Muhammed b. Ali b. Âdem el-İtyûbî. *Zahîratü'l-Ukbâ fi Şerhi'l-Müctebâ*. Riyad: Dâru'l-Mi'r'ac, 1417/1996.

Yahsubî, Ebü'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz. *İkmâlü'l-Mu'lim bi-fevâ'idi Müslim*. Mısır: Dâru'l-Vefâ
lit-Tıbâ'ati ven-Neşr, 1419/1998.

Yalçın, İsmail, "Sürme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29 Ocak 2021.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/surme>

Yardım, Ali. *İslam'da Altın Yüzük*. Damla Yayınevi, 2012.

Zebidi, Muhibbuddin Ebu'l-Feyz es-Seyyid Murteza. *Tacu'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus*. Kuveyt:
Daru'l-Hidaye, t.y.

